VANTAAN KAUPUNKI ARVIOINTIKERTOMUS 2015

WWW.VANTAA.FI/ARVIOINTIKERTOMUS
TARKASTUSLAUTAKUNTA 28.4.2016

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ ... 3
SAMMANDRAG ... 6
1 TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI ... 10
1.1 Tavoitteiden toteutuminen strategisten päämäärien mukaan ... 10
1.2 Vuoden 2015 sitovien tavoitteiden toteutuminen ... 12
1.3 Tarkastuslautakunnan arvioita tavoitteiden toteutumisesta ... 16
1.4 Määrärahoja koskevien sitovien talouden tavoitteiden toteutuminen ... 17
1.5 Kaupunginvaltuuston merkittävimmille konserniyhteisöille asettamien sitovien tavoitteiden toteutuminen ... 18
2 EMOKAUPUNGIN JA KOKO KONSERNIN TALOUS ... 24
2.1 Emokaupungin talous ... 24
2.2 Koko kaupunkikonsernin talous ... 29
2.3 Suurten kaupunkien vertailua ... 31
2.4 Investointien kehitys ... 31
3 NUORISOTAKUUN TOTEUTUMINEN PKS-KAUPUNGEISSA ESPOO, HELSINKI, VANTAA JA KAUNIAINEN ... 33
4 KAUPUNGINJOHTAJAN TOIMIALA ... 40
4.1 Toimiala ... 40
4.2 Henkilöstöhallinto ... 40
4.3 Elinkeinotoimi ... 41
5 KONSERNI- JA ASUKASPALVELUJEN TOIMIALA ... 45
5.1 Omistajaohjaus ja konsernistrategia ... 45
5.2 Tietohallinto ... 46
6 MAANKÄYTÖN, RAKENTAMISEN JA YMPÄRISTÖN TOIMIALA ... 49
6.1 Asuntomessut ... 49
6.2 Kehärata ... 52
6.3 Rakennusvalvonta ... 54
6.4 Varikko ... 57
7 SIVISTYSTOIMI ... 60
7.1 Ammattiopisto Varia ... 60
7.2 Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy ... 64
7.3 Aikuisopisto ... 67
7.4 Varhaiskasvatus ... 70
8 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIALA ... 77
8.1 Toimialan tavoitteet ja toiminta ... 77
8.2 Erikoissairaanhoito ... 79
8.3 Suun terveydenhuollon liikelaitos ... 83
9 TUTKIMUS TARKASTUSLAUTAKUNNAN ASEMASTA KUNTAYHTIÖIDEN ARVIOINNISSA UUDEN KUNTALAIN MYÖTÄ - VANTAA, TAMPERE, TURKU JA OULU ... 87
10 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄ, KOKOONPANO JA TOIMINTA ... 90
11 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA ... 94
12 TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN ... 97
13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE ... 97
14 ALLEKIRJOITUKSET ... 98
LYHENTEET ... 99

TIIVISTELMÄ

1. Valtuuston asettamat strategiset päämäärät ja niitä toteuttavat sitovat tavoitteet toteutuivat täysin 13 tavoitteen osalta, melko hyvin toteutuneeksi todettiin seitsemän tavoitetta ja jossain määrin toteutuneeksi neljä tavoitetta. Toteutumatta jäi neljä tavoitetta. Tarkastuslautakunnalla oli huomautettavaa tai kommentoitavaa vain 14 prosentin osalta tavoitteista (edellisenä vuonna vastaavasti 36 prosentin osalta). Annetut kommentit liittyvät pääosin tavoitteiden arvioitavuuteen. Kokonaisuutena sitovien tavoitteiden mittarointi on parantunut viime vuosina.

2. Kaupunginvaltuusto asetti myös merkittäville konserniyhteisöille tavoitteet vuodelle 2015. Nämä tavoitteet toteutuivat 68 prosenttisesti ja toteutumatta jäi 32 prosenttia. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että yhtiöjärjestyksestä tulee käydä ilmi yhtiöiden toiminnan tarkoitus. Tavoitteen tulee toteuttaa yhtiön tarkoitusta. Tarkoitus puolestaan toteuttaa koko kaupungin strategiaa konsernistrategian mukaisesti.

3. Vantaan käyttötalouden kehitys oli vuonna 2015 selvästi ennakoitua parempi ja tulos positiivinen. Kaikki toimialat alittivat talousarviossa arvioidut menot ja tulot ylittyivät. Investointimenot alittuivat selvästi ja vaikka kaupungin lainamäärä kasvoi, niin nettolainanotto oli 22,1 miljoonaa euroa, kun ennuste oli 89 miljoonaa euroa. Iso velkamäärä (5 312 euroa/asukas) on edelleen suuri taloudellinen riski ja haasteena on myös kunnallisveron heikko kehitys. Vantaan toteuttamat laajat liikenne- ja asuinalueinvestoinnit (Kehärata, Kehä III ja Kivistö) tuonevat kaupunkiin kuitenkin runsaasti uusia veronmaksajia, jolloin verotulot kasvavat ja uusiin palvelutarpeisiin pystytään vastaamaan.

   Suurten kaupunkien talouden tunnusluvut pysyivät kokonaisuutena tarkastellen melko samalla tasolla vuodesta 2014. Myöskään kaupunkitasolla ei ollut isoja muutoksia. Vantaalla yksi tunnusluku parani ja Vantaan tunnusluvuista neljä on heikolla tasolla.

4. Pääkaupunkiseudun tarkastuslautakunnat suorittivat yhteisen arvioinnin, jonka aiheena oli nuorisotakuun toteutuminen ja vaikuttavuus Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa. Nuorisotakuun yhteiskuntatakuu ei täysin toteudu missään kaupungeista. Pääkaupunkiseudun suurista kaupungeista se on toteutunut parhaiten Vantaalla. Koulutustakuu toteutuu hyvin kaikissa kaupungeissa ja sen onnistumisen eteen on Vantaallakin tehty töitä jo vuosia. Nuorten aikuisten osaamisohjelmaa on toteutettu suunnitellusti. Vaikuttavuuden mittaamisessa on vielä kehitettävää.

5. Kaupungin henkilöstöpolitiikassa painotetaan arvojen ja asenteiden sekä strategisen johtamisen tärkeyttä. Vuonna 2015 on oppimisen ja osaamisen kehittämiseen valittu Metropolia ammattikorkeakoulu kaupungin ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen tuottajaksi. Henkilöstöhallinnolle asetetut tavoitteet eivät kuitenkaan toteudu odotetulla tavalla. Erityisesti sairauspoissaoloja koskeva tavoite jäi tavoitetasostaan. Siksi vuoden 2015 aikana on kehitetty niin sanottu tuunatun työn toimintamalli, jolla pyritään luomaan työntekijöille mahdollisuus osallistua työn tekoon, vaikka sataprosenttinen oman työn tekeminen ei olisikaan mahdollista.

   Tarkastuslautakunta suositteli vuoden 2014 arviointikertomuksessaan tasa-arvolain mukaisesti selvittämään palkkakartoituksen avulla, ettei saman työnantajan palveluksessa olevien samaa tai samanarvoista työtä tekevien naisten ja miesten välillä ole perusteetonta palkkaeroa. Lautakunta suositteli, että kartoituksen tuloksia tuodaan esiin tulevissa henkilöstökertomuksissa. Vantaa on selvittänyt tutkimuksen tuloksia vuoden 2015 henkilöstökertomuksessa. Palkkapolitiikasta on tehty tutkimus, jonka mukaan Vantaalla ei ole havaittavissa, että ”naisen euro olisi pienempi kuin miehen euro”. Tutkimuksesta ilmenee, että palkkaukseen vaikuttavat erilaiset alavalinnat jo opiskeluvaiheessa. Myös eri ammattiryhmillä olevat omat virka- ja työehtosopimukset ja työmäärä vaikeuttavat vertailua. Naisten ja miesten palkkaero pienenee, kun ansiotasoa verrataan samaa työtä tekevien kesken. Samasta tehtävästä maksetaan tutkimuksen mukaan samaa tehtäväkohtaista palkkaa.

6. Vantaan elinkeinopolitiikan tavoitteet liittyvät kaupungin strategisena päämääränä olevaan elinvoiman vahvistamiseen. Vuonna 2015 kyseistä päämäärää edistettiin elinvoimaohjelmaa toteuttamalla. Ohjelman keskeisiä toimenpiteitä olivat kaupungin näkyvyyden vahvistaminen, uudentyyppisen yrityspalvelun, yrityskiihdyttämö Turbiinin, käynnistäminen ja matkailutuotteiden profilointi. Kehäradan yhdistämien asuin- ja työpaikka-alueiden kehittäminen, profilointi ja markkinointi ovat sekä Vantaan elinkeinopolitiikan että elinvoimaohjelman keskeisiä tavoitteita. Elinvoimaohjelman 45 tavoitteesta 15 tavoitteen toteuttaminen jat-

kuu vuonna 2016. Kaikki tavoitteet ovat toteutumassa.

7. Yleisjaosto on seurannut ja ohjeistanut tytäryhtiöiden toimintaa konsernistrategian mukaisesti. Uudessa kuntalaissa korostetaan entistä kuntalakia enemmän kuntakonsernien nopeaa reagointi- ja uusiutumiskykyä sekä onnistunutta johtamista. Konsernijohtaminen jäntevöityy uuden kuntalain myötä ja johtamisen merkitys kasvaa kuntien yhä monipuolisemmassa toiminnassa. Kunnan poliittisessa johtamisessa korostuu strateginen johtaminen ja myös kunnan tytäryhtiöt tulee velvoittaa omistajaohjauksen avulla huomioimaan kuntakonsernin kokonaisetu (KuntaL 410/2015 § 47). Kaupungin tulee määritellä selkeä konsernistrategia ja omistajaohjauksen periaatteet sekä tarkastuslautakunnan rooli, jotta tarkastuslautakunta voisi toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä.

8. Tietotekniikan avulla on tavoitteena parantaa tuottavuutta. Sähköisten palvelujen lisääminen, sähköisten oppimisympäristöjen kehittäminen ja työnteon paikasta riippumattomien pilvipalvelujen käyttöönotto ovat viime aikoina toteutettuja toimenpiteitä. Sähköisten palveluiden arkkitehtuuri on saatu määriteltyä ja jatkossa hankinnat voidaan tehdä siten, ettei päällekkäisyyksiä tule. Kaupungin täytyy turvata riittävät resurssit, jotta sähköisten palveluiden kehittämisessä edetään nopeammin.

9. Asuntomessut Vantaan Kivistössä onnistuivat kaupungin näkökulmasta hyvin ja niihin liittyvät tavoitteet saavutettiin. Erityisesti näkyvyys mediassa oli hyvä, mediaosumia oli 648 ja messuilla vieraili 826 median edustajaa. Kaupungilta oli oikea päätös pitää kiinni siitä, että Kehärata saatiin käyttöön ennen messujen alkua. Messuilla vieraili 138 756 kävijää joista 30 prosenttia tuli junalla ja 62 prosenttia omalla autolla.

10. Kehäradan käyttöönoton myötä radanseudun houkuttelevuus tulevaisuuden rakennus- ja asuinalueena on kasvanut. Erityisesti tämä nousi esiin asuntomessututkimuksen palautteessa. Kehärata on merkittävä parannus pääkaupunkiseudun ja erityisesti Vantaan liikenneyhteyksiin. Linjauudistuksen jälkeen esiin nousseita katvealueiden ongelmia tulee seurata. Kehäradan rakentaminen on ollut suuri ja kallis investointi, mutta se on nähtävä maankäytön tehostamisen mahdollistajana ja sijoituksena tulevaisuuteen.

11. Myönnettyjen rakennuslupien määrä kasvoi rakennusvalvonnan tulosalueella merkittävästi Vantaalla erittäin kiivaana jatkuneen rakentamisen johdosta. Tämä vaikutti myös tulosalueen talouteen ja toimintakate toteutui selvästi arvioitua parempana. Tärkeänä asiakaspalvelun joustavuuden ja tuottavuuden kohottamiseen tähtäävänä toimenpiteenä rakennusvalvonnassa on ollut siirtyminen sähköiseen lupamenettelyyn ja yhden luukun periaatteeseen. Sähköinen asiakaspalvelu ja yhden luukun periaate on ollut käytössä pientalorakentamisen osalta jo marraskuusta 2014 ja vuoden 2015 marraskuussa käytäntö laajeni kaikkea rakentamista koskevaan lupamenettelyyn. Asiakas saa lupapiste.fi nettiosoitteessa kaiken rakennuslupaan liittyvän palvelun. Tämä tehostaa lausuntomenettelyjä ja vähentää varsinaisia asiakaskäyntejä. Palvelua kehitetään edelleen entistä monipuolisemmaksi. Vantaan asuntomessualueesta tehdyn digitaalisen 5D-mallinnoksen kehittäminen tarjoaa tulevaisuudessa uusia mahdollisuuksia rakennetun ympäristön tarkasteluun, suunnitteluun ja rakentamisen vaikutusten ennakointiin.

12. Vantaan kaupungin varikolle on keskitetty kaupungin ajoneuvo-, kone- ja lisälaitekaluston hankinta, hallinnointi sekä tähän liittyvä huolto- ja korjaamotoiminta. Näin on saatu yhtenäiset käytännöt ajoneuvokalustoon liittyvissä asioissa. Samalla on muodostunut kokonaiskuva kaluston määrästä ja kustannuksista. Tällä tiedolla voidaan tehostaa kaluston yhteiskäyttöä ja ajoneuvojen käytön sekä siihen liittyvien kustannusten valvontaa. Merkittävä ajoneuvojen käyttöä tehostava toimi on ollut paikkatietojärjestelmän asentaminen 240 kaupungin ajoneuvoon. Järjestelmän avulla saadaan tarkat tiedot ajoneuvon liikkeistä ja työtiedoista. Näin voidaan valita tehtävään aina lähin ajoneuvo ja lyhentää ajoreittejä. Myös ajoneuvojen käytön raportointi monipuolistuu ja tehostuu järjestelmän avulla. Järjestelmän tuottaman tiedon avaamista kuntalaisten käyttöön testattiin 2016 avaamalla palvelu, jossa kuntalaiset pystyivät seuraamaan lumiaurojen kulkua. Palvelusta on jatkossa tarkoitus tehdä pysyvä.

13. Vantaan ammattiopisto Varia on saanut vuosittain lisää opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämisluvan mukaisia koulutuspaikkoja. Oppilasmäärä onkin koko ajan kasvanut, vaikka kaikkia järjestämisluvan mukaisia paikkoja ei ole saatu täytettyä. Sekä Varian omassa strategiassa että Vantaan vuoden 2015 kaupunkistrategiassa on yhdeksi tavoitteeksi asetettu ammatillisen koulutuksen keskeytysten vähentäminen. Varia on toteuttanut keskeyttämisten vähentämiseksi useita toimenpiteitä. Mitään kunnon lääkettä ei ole kuitenkaan löydetty ja keskeyttämiset lisääntyivät hieman vuonna 2015.

    Varian taloustilanne on huolestuttava. Ammatillisen koulutuksen valtionosuuksia aiotaan leikata jopa 15 prosenttia. Varia on jo aloittanut säästö- ja tehostamistoimenpiteet. Yksi keino kompensoida leikkauksia on

kasvattaa oppilasmääriä niin, että kaikki koulutuspaikat saadaan täytettyä.

14. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos MERCURIA menestyy. Nuorisokoulutuksen linjat ovat vetäneet opiskelijoita useana vuonna yli opiskelijakiintiön. Oppilaitos on myös useana vuonna peräkkäin saanut parhaat tuloksellisuuspisteet pääkaupunkiseudun kaupallisista oppilaitoksista. Toiminnassaan oppilaitos pyrkii koko ajan kehittymään ja saamaan työelämän vaatimukset mahdollisimman hyvin huomioonotetuksi opetuksessa. Työelämän kanssa tehtävän koulutus- ja harjoitteluyhteistyön vahvistamiseksi Kauppiaitten Kauppaoppilaitos, Vantaan kaupunki, kauppakeskus Jumbo ja viihdekeskus Flamingo muodostivat vuonna 2015 Kauppakeskusakatemiaksi kutsutun toimintamallin. Sillä toteutetaan Vantaan elinvoimaohjelmaa. Haastetta taloudelle ovat aiheuttaneet valtionosuuteen jo tehdyt leikkaukset ja tulevaisuudessa odotettavissa olevat lisäleikkaukset. Talous on kuitenkin vakaalla pohjalla ja uusien koulutustuotteiden kehitystyö asiakaspinnan laajentamiseksi on aloitettu.

15. Vantaan aikuisopisto katsoo kriittisiksi kehittämiskohteikseen erityisesti toiminnan tehostamisen ja opistoa koskevan taloustiedon parantamisen, ajantasaistamisen ja tämän tiedon raportoinnin kehittämisen sähköisten työkalujen avulla. Uusi kurssihallintojärjestelmä on jo tehostanut eri hallintorutiineja ja asiakasviestintää. Jatkossa järjestelmällä saadaan parannettua myös talousseurantaa sekä raportointia. Aikuisopiston tulopohja heikkeni, kun opistoa ei enää valittu maahanmuuttajille suunnatun työvoimapoliittisen suomen kielen koulutuksen järjestäjäksi. Aikuisopisto on aloittanut säästötoimenpiteet ja pysyi vuonna 2015 muutetun talousarvion toimintakatetavoitteessa. Nopeasti kasvaneiden turvapaikanhakijamäärien johdosta kotoutumiskoulutuksen tarve tulee jatkossa kasvamaan. Vielä ei tiedetä lisääkö kotoutumiskoulutuksen kasvava tarve myös aikuisopiston kaltaisten oppilaitosten mahdollisuuksia järjestää kotoutumiskoulutusta. Aikuisopistolla on kuitenkin runsaasti kokemusta maahanmuuttajien koulutuksesta ja näin hyvät valmiudet kotoutumiskoulutusten järjestämiseen.

16. Varhaiskasvatuksen tulosalueella jatkettiin jo vuonna 2014 aloitettua palvelumuotoilua, jonka pyrkimyksenä on vakiinnuttaa palvelujen yhteissuunnittelu palvelujen käyttäjien kanssa. Yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä kasvoi suunnitellusti vuonna 2015 ja näiden palvelujen osuutta kasvatetaan lisäämällä palvelusetelipäivähoidon osuutta. Palvelusetelipäivähoidon lisäämisellä saadaan monipuolistettua palvelutarjontaa ja samalla pienennettyä kaupungin investointitarpeita. Uudenlaisia menetelmiä lasten kasvun ja kehityksen tukemiseksi on haettu palkkaamalla päiväkoteihin taidepedagogeja. Tästä kokeilusta on saatu hyviä kokemuksia. Varhaiskasvatuslain muutoksen myötä Vantaa rajaa subjektiivista päivähoitooikeutta 2016. Varhaiskasvatuksen tulosalue tulee tekemään hyvissä ajoin yhteistyötä niiden perheiden kanssa, joita päivähoidon rajaukset koskevat. Näin pyritään löytämään perheitä ja lapsia parhaiten palveleva tapa järjestää päivähoito 20 viikkotunnin laajuisena. Sinirikon päiväkodin investointihankkeella vastattiin ympärivuorokautisen päivähoidon kasvavaan palvelutarpeeseen. Uudet tilat ovat osoittautuneet hyvin toimiviksi.

17. Sosiaali- ja terveydenhuollon oman toiminnan menot alittivat talousarvion 7,5 miljoonalla eurolla, joista toimeentulotukimenojen alitus oli 4 miljoonaa euroa. Erikoissairaanhoidon menot sen sijaan ylittivät alkuperäisen talousarvion lähes 19 miljoonalla eurolla. Jatkossa on erittäin tärkeää, että erikoissairaanhoidossa tuottajan (HUS) ja järjestäjän (Vantaa) talousarviot ja tulostavoitteet sovitetaan yhteisesti.

    Sosiaali- ja terveydenhuollossa tulee kiinnittää erityistä huomiota palvelujen laadun ja resurssien turvaamiseen kaikilla toimintasektoreilla. Pätevien työntekijöiden saamiseksi on tehtävä edelleen uusia avauksia. Johtaminen, työolosuhteet ja niiden joustot ja palkkaus ovat avainasemassa, jotta työntekijöiden vaihtuvuus saadaan hallintaan.

18. Suun terveydenhuollon liikelaitos on onnistunut parantamaan tuottavuuttaan. Mittarina on käytetty tuotettujen suoritteiden määrää henkilötyövuotta kohden. Tuottavuus on kasvanut kymmenen prosenttia liikelaitoksen toiminnan (2010–2015) aikana. Alijäämän kattaminen edellyttää toiminnan tehostamista edelleen. Asiakasmäärän kasvu on aiheuttanut painetta pysyä hoitotakuun edellyttämissä aikarajoissa kiireettömässä hammashoidossa.

SAMMANDRAG

1. De strategiska mål som stadsfullmäktige ställt upp samt de därmed sammanhängande bindande målen utföll helt för 13 måls del, medan sju mål konstaterades utfallit rätt väl och fyra mål i viss mån. Fyra mål uppnåddes inte. Revisionsnämnden gjorde anmärkningar eller kommentarer endast när det gällde 14 procent av målen (året innan kommenterades 36 procent av målen). Kommentarerna gäller huvudsakligen målens utvärderbarhet. Under de senaste åren har de bindande målens mätbarhet förbättrats totalt sett.

2. Stadsfullmäktige ställde också upp mål för de betydande koncernsamfunden för år 2015. Dessa mål utföll till 68 procent medan 32 procent inte uppnåddes. Revisionsnämnden fäster vikt vid att bolagens verksamhetssyfte framgår ur bolagsordningen. Målet ska förverkliga bolagets syfte. Syftet förverkligar å sin sida hela stadens strategi i enlighet med koncernstrategin.

3. Vandas driftsekonomi utvecklades år 2015 i en betydligt mer positiv riktning än vad som prognostiserats och resultatet låg på plus. Samtliga verksamhetsområden underskred de budgeterade utgifterna medan inkomsterna överskreds. Investeringsutgifterna underskreds klart och även om stadens lånestock ökade uppgick nettobelåningen till 22,1 miljoner euro då prognosen låg på 89 miljoner euro. Den stora skulden (5 312 euro/invånare) utgör fortsättningsvis en stor ekonomisk risk och även kommunalskattens svaga utveckling är en utmaning. De omfattande investeringarna som i Vanda gjorts i trafikobjekt och bostadsområden (Ringbanan, Ring III och Kivistö) torde dock föra gott om nya skattebetalare till staden varvid skatteinkomsterna ökar och staden klarar av att svara på de nya servicebehoven.

   De stora städernas ekonomiska nyckeltal låg totalt sett fortfarande på ungefär samma nivå som år 2014. Inte heller på stadsnivå kunde man se några stora förändringar. I Vanda förbättrades ett nyckeltal medan fyra av Vandas nyckeltal ligger på svag nivå.

4. Revisionsnämnderna i huvudstadsregionen utförde en gemensam revision med avseende på ungdomsgarantins förverkligande och effekt i Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla. Ungdomsgarantins samhällsgaranti förverkligas inte fullt ut i någon av städerna. Av huvudstadsregionens stora städer har Vanda klarat sig bäst i att förverkliga ungdomsgarantin. Utbildningsgarantin utfaller väl i alla städerna och även i Vanda har man redan under flera års tid arbetat målmedvetet för att lyckas. Kompetensprogrammet för unga vuxna har genomförts enligt planerna. Däremot bör ännu effekternas mätbarhet utvecklas.

5. I stadens personalpolitik betonas vikten av värderingar och attityder samt strategiskt ledarskap. När det gäller inlärnings- och kompetensutveckling valdes yrkeshögskolan Metropolia till producent av stadens yrkesinriktade tilläggs- och påbyggnadsutbildning år 2015. De mål som uppställts för personalförvaltningen förverkligas dock inte som förväntat. I synnerhet nådde inte målet om sjukfrånvaro upp till sin målnivå. Därför har man under loppet av år 2015 utvecklat en s.k. "arbete efter förmåga"-modell, med vilken man strävar efter att skapa möjligheter för anställda att delta i arbetet, även om det inte skulle vara möjligt att prestera till hundra procent i det egna arbetet.

   Revisionsnämnden rekommenderade i sin utvärderingsberättelse för år 2014 att man i enlighet med jämställdhetslagen via en kartläggning av lönerna utreder att det inte förekommer omotiverade löneskillnader mellan kvinnor och män som utför samma slags eller likvärdigt arbete åt en och samma arbetsgivare. Nämnden rekommenderade att resultaten av kartläggningen lyfts fram i kommande personalberättelser. Vanda har redogjort för utredningens resultat i personalberättelsen för år 2015. Det har gjorts en undersökning av lönepolitiken enligt vilken det i Vanda inte skönjs tecken på att "kvinnans euro skulle vara mindre än mannens euro". Av undersökningen framgår att olika yrkesval redan under studietiden inverkar på lönesättningen. Också tjänste- och arbetskollektivavtalen för olika yrkesgrupper och arbetsmängderna gör det svårt att göra jämförelser. Skillnaderna i lön mellan kvinnor och män blir mindre om man gör en jämförelse av inkomstnivån mellan personer som utför samma arbete. För samma uppgift betalas enligt undersökningen samma uppgiftsrelaterade lön.

6. Målen för Vandas näringspolitik anknyter till en stärkt livskraft som utgör stadens strategiska mål. År 2015 främjades målet genom fullföljande av livskraftsprogrammet. I programmets centrala åtgärder ingick att stärka stadens synlighet, starta ett nytt slag av företagsservice, företagsacceleratorn Turbiini, samt att profilera turismprodukterna. Utvecklingen, profileringen och marknadsföringen av de bostads- och arbetsplatsområden som Ringbanan binder samman ingår som centrala mål i både Vandas näringspolitik och stadens livskraftsprogram. Av de 45 målen i livskraftsprogrammet fortgår förverkligandet av 15 mål under år

2016. Samtliga mål håller på att förverkligas.

7. Allmänna sektionen har följt upp och gett anvisningar för dotterbolagens verksamhet i enlighet med koncernstrategin.
   I den nya kommunallagen betonas en snabb reaktions- och förnyelseförmåga hos kommunkoncernerna och ett lyckat ledarskap mer än i den tidigare kommunallagen. I och med den nya kommunallagen blir koncernledarskapet smidigare och ledarskapets betydelse ökar i kommunernas allt mer mångsidiga verksamhet. I kommunens politiska ledarskap framhålls det strategiska ledarskapet och även kommunens dotterbolag måste genom ägarstyrningen åläggas att beakta kommunkoncernens fördel i sin helhet (KommL 410/2015 § 47). Staden bör fastställa en klar koncernstrategi och principerna för ägarstyrningen samt definiera revisionsnämndens roll så att revisionsnämnden kan utföra sitt lagstadgade uppdrag.

8. Målet är att med informationsteknologins hjälp öka produktiviteten. Utökade elektroniska tjänster, utveckling av elektroniska lärmiljöer och ibruktagningen av molntjänster som möjliggör arbete oberoende av plats är åtgärder som förverkligats under den senaste tiden. En arkitektur för de elektroniska tjänsterna har definierats och i fortsättningen kan upphandlingar skötas utan risk för överlappningar. Staden måste trygga tillräckliga resurser för att man snabbare ska kunna framskrida i processen med att utveckla de elektroniska tjänsterna.

9. Bostadsmässan i Kivistö i Vanda lyckades ur stadens synvinkel utmärkt väl och målen i samband med bostadsmässan uppnåddes. Framförallt synligheten i media var god, antalet medieträffar uppgick till 648 medan antalet representanter för olika medier som besökte mässan uppgick till 826 stycken. Det var rätt beslut från stadens sida att hålla fast vid att Ringbanan skulle fås i gång före mässans invigning. Antalet mässbesökare var 138 756 stycken varav 30 procent kom med tåg och 62 procent med egen bil.

10. I och med att Ringbanan tagits i bruk har området längs banan blivit attraktivare som framtida bygg- och bostadsområde. Detta lyftes fram särskilt i den respons som gavs i samband med den undersökning som gjordes om bostadsmässan. Ringbanan medförde en påtaglig förbättring av trafikförbindelserna i huvudstadsregionen och särskilt i Vanda. Efter linjereformen bör problem som uppkommer i områden som hamnat i periferin följas upp. Byggandet av Ringbanan har varit en stor och dyr investering, men det ska ses som en möjlighet till att effektivera markanvändningen och som en investering inför framtiden.

11. Antalet beviljade bygglov ökade i betydande mån inom byggnadstillsynens resultatområde tack vare att byggandet i Vanda fortsatte verkligt intensivt. Detta inverkade även på resultatområdets ekonomi och verksamhetsbidraget utföll helt klart bättre än prognostiserat. En viktig åtgärd inom byggnadstillsynen i syfte att förbättra kundservicens smidighet och höja produktiviteten har varit övergången till elektroniskt tillståndsförfarande och principen om att alla tjänster ska gå att få över en och samma disk. Elektronisk kundservice och principen om att få alla tjänster över en disk har varit i användning redan från november 2014 i fråga om småhusbyggandet och från och med november 2015 utvidgades denna praxis till allt tillståndsförfarande som rör byggande. Kunden får all service som rör byggnadstillstånd via webbadressen lupapiste.fi. Det här är ägnat att effektivera utlåtandeförfarandet och minskar på antalet ordinarie kundbesök. Servicen utvecklas vidare i en alltmer mångsidig omfattning. En vidareutveckling av den digitala 5D-modelleringen som utfördes över Vandas bostadsmässområde erbjuder i framtiden nya möjligheter att granska den byggda miljön, samt planera och förutse verkningarna av byggande.

12. Till Vanda stads depå har man koncentrerat anskaffning, förvaltning samt tillhörande underhålls- och reparationsverksamhet i fråga om stadens fordons- och maskinpark och tilläggsmateriel. På detta sätt har man åstadkommit gemensam praxis i frågor som gäller fordonsparken. Samtidigt har man skaffat sig en helhetsbild av fordonsparkens storlek och kostnader. Med hjälp av dessa uppgifter kan den gemensamma användningen av materielen göras effektivare och fordonsanvändningen och dess kostnader hållas under kontroll. Installationen av ett geografiskt informationssystem i 240 av stadens fordon var en viktig åtgärd för att effektivera fordonsanvändningen. Med hjälp av systemet får man in exakt information om var fordonet färdats och arbetsuppgifterna. På detta sätt kan man alltid välja det närmaste fordonet för en uppgift och förkorta transportsträckorna. Rapporteringen om fordonsanvändningen blir också mångsidigare och effektivare tack vare systemet. År 2016 testade man systemet bland kommuninvånare genom att öppna en tjänst där kommuninvånare kunde följa var snöplogarna rörde sig. Avsikten är att tjänsten i fortsättningen blir permanent.

13. Vanda yrkesinstitut Varia har årligen fått utökat antal utbildningsplatser i enlighet med undervisnings- och kulturministeriets anordningstillstånd. Elevantalet har faktiskt ökat hela tiden även om man inte lyckats

fylla alla platserna enligt anordningstillståndet. Både i Varias egen strategi och i stadsstrategin 2015 för Vanda stad har som ett av målen uppställts att antalet som avbryter sin yrkesinriktade utbildning ska minska. Varia har genomfört flera åtgärder för att minska antalet som avbryter sina studier. Någon universalmedicin har man dock inte lyckats få fram och avbrotten i studierna ökade något under 2015.

Varias ekonomiska ställning föranleder oro. Avsikten är att statsandelarna för yrkesinriktad utbildning ska skäras ner med upp till 15 procent. Varia har redan påbörjat olika spar- och effektiveringsåtgärder. En metod för att kompensera för nedskärningarna är att öka elevantalet så att alla studieplatser fylls.

14. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos MERCURIA har god framgång. Linjerna för ungdomsutbildning har attraherat studerande utöver studerandekvoterna i flera års tid. Läroanstalten har också flera år i rad fått de bästa resultatpoängen av alla handelsläroanstalter i huvudstadsregionen. I sin verksamhet strävar läroanstalten hela tiden efter att utvecklas och så väl som möjligt beakta arbetslivets krav i undervisningen. För att stärka det samarbete inom utbildning och praktik som utförs tillsammans med arbetslivet ingick Kauppiaitten Kauppaoppilaitos, Vanda stad, köpcentret Jumbo och nöjescentret Flamingo avtal om en operativ modell 2015 med namnet Köpcenterakademin. Därigenom verkställs Vandas livskraftsprogram. En utmaning för ekonomin har utgjorts av de nedskärningar som redan företagits i statsandelen och de tilläggsnedskärningar som kan väntas framöver. Ekonomin vilar dock på en stabil grund och arbetet på att utveckla nya utbildningsprodukter för att utvidga kundgruppen har inletts.

15. Vanda vuxenutbildningsinstitut upplever som sina kritiska utvecklingsobjekt framförallt effektiveringen av verksamheten och processen för att förbättra vuxenutbildningsinstitutets ekonomiska uppgifter, liksom uppdateringen och rapporteringen av dessa fakta med hjälp av elektroniska redskap. Det nya kursadministrationssystemet har redan effektiverat olika förvaltningsrutiner, liksom kundinformationen. I fortsättningen lyckas man via systemet också förbättra den ekonomiska uppföljningen och rapporteringen. Vuxenutbildningsinstitutets inkomstbas försvagades när institutet inte längre valdes till arrangör av den arbetskraftspolitiska utbildningen i finska språket riktad till invandrare. Vuxenutbildningsinstitutet har inlett inbesparingsåtgärder och lyckades hålla det mål för verksamhetsbidraget som var uppställt i den ändrade budgeten för år 2015. I och med det snabbt ökade antalet asylsökande kommer behovet av integrationsutbildning att öka fortsättningsvis. Ännu är det oklart om det ökande behovet av integrationsutbildning också kommer att öka möjligheterna för läroanstalter i stil med vuxenutbildningsinstitutet att arrangera integrationsutbildningar. Vuxenutbildningsinstitutet har dock rikligt med erfarenhet av att utbilda invandrare och därmed god beredskap att ordna integrationsutbildning.

16. Inom resultatområdet för småbarnsfostran fortsattes den redan 2014 inledda servicedesignen med syftet att etablera samplaneringen av servicen tillsammans med dem som använder sig av servicen. Antalet barn som omfattas av privat småbarnsfostran ökade som planerat under 2015 och andelen tjänster av detta slag fås att växa genom att andelen dagvård via servicesedel utökas. Genom att öka servicesedeldagvården lyckas man diversifiera serviceutbudet och samtidigt minska på stadens investeringsbehov. Metoder av nytt slag för att stödja barnens uppväxt och utveckling har man arbetat för genom att konstpedagoger anställts vid daghemmen. Detta experiment har medfört goda erfarenheter. I och med ändringen av lagen om småbarnspedagogik begränsar Vanda stad den subjektiva dagvårdsrätten 2016. Resultatområdet för småbarnspedagogik ska i god tid samarbeta med de familjer som begränsningarna i dagvårdsrätten berör. Därigenom syftar man till att hitta det sätt som bäst betjänar familjerna och barnen när det gäller att ordna dagvården i en omfattning på 20 veckotimmar. Genom investeringsprojektet i daghemmet Sinirikon päiväkoti svarade man på det ökande behovet av dagvårdsservice dygnet runt. De nya lokalerna har visat sig fungera väl.

17. Utgifterna för social- och hälsovårdens egen verksamhet underskred budgeten med 7,5 miljoner euro, varav underskridningen av utgifterna för utkomststöd utgjorde 4 miljoner euro. Utgifterna för den specialiserade sjukvården överskred däremot den ursprungliga budgeten med närmare 19 miljoner euro. I fortsättningen är det ytterst viktigt att man gemensamt sammanjämkar budgetarna och resultatmålen för den specialiserade sjukvårdens producent (HNS) och anordnare (Vanda).

Inom social- och hälsovården ska särskild uppmärksamhet fästas vid tryggandet av servicens kvalitet och resurser inom samtliga verksamhetssektorer. Man ska fortsätta ta fram nya åtgärder för att få tillgång till kompetenta arbetstagare. Ledarskapet, arbetsförhållandena och arbetets flexibilitet och lönesättningen spelar en avgörande roll då det gäller att få kontroll över personalomsättningen.

18. Affärsverket för mun- och tandhälsa har lyckats förbättra sin produktivitet. Som mätare har använts de producerade prestationerna per årsverke. Produktiviteten har ökat med tio procent under den tid affärsverket har fungerat (2010–2015). Täckandet av underskottet förutsätter att verksamheten fortsättningsvis effektiveras. Det ökade antalet klienter har orsakat ett tryck när det gäller att hålla de tidsgränser som vårdgarantin förutsätter inom den icke-brådskande tandvården.

1 TOIMINNAN JA TALOUDEN TAVOITTEIDEN ARVIOINTI

Kaupungin valtuusto hyväksyi 17.6.2013 valtuustokauden 2013–2016 strategian. 1.5.2015 voimaan tulleen uuden kuntalain mukaisesti seuraavat kuntavaalit pidetään keväällä 2017 ja uusi valtuusto aloittaa työnsä 1.6.2017. Tästä syystä valtuusto on 15.6.2015 jatkanut strategian voimassaoloa vuoden 2017 loppuun saakka.

Strategian sisällön muodostavat painopistealueittain luokitellut strategiset päämäärät niille asetettuine mittareineen. Strategiaa toteutetaan vuosittain laadittavilla tuloskorteilla, jotka ovat osa kaupungin johtamisjärjestelmää.

Vantaan strategiamallissa korostuvat pidemmän aikavälin tavoitteet ja samalla vuotuista suunnitteluprosessia on kehitetty siten, että sen avulla edetään kohti strategisten päämäärien toteutumista. Johtamisessa strategia on tärkein työväline organisaation kaikilla tasoilla.

Kaupungin talouden tasapainoon saattaminen on nähty valtuustokauden strategian keskeisenä lähtökohtana. Strategian viisi painopistealuetta ovat:

1. kaupungin talous tasapainossa
2. kaupunkirakenne eheytyy
3. kaupungin elinvoima vahvistuu
4. palvelut uudistuvat
5. muutosta toteutetaan johtamisen kautta.

Tilinpäätöksen yhteydessä seurataan vuosittain strategian toteutumista. Valtuustokauden strategia sisällytetään vuosittain talousarviokirjaan.

Vantaalainen strategiatyön mallin perusta on arvot ja visio. Valtuustokauden mittaisen strategian osana määritellään strategiset painopistealueet ja strategiset päämäärät. Strategisille päämäärille määritellään mittarit. Kohdassa 1.1 tarkastellaan kohdassa 1.2 mainittujen sitovien tavoitteiden toteutumista strategisten päämäärien mukaan. Kaikille strategian päämäärille ei ole asetettu tavoitetta vuodelle 2015.

1.1 Tavoitteiden toteutuminen strategisten päämäärien mukaan

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lainkaan		Raportointi	Mittarointi	Ei voida arvioida	Muu syy
1. Talouden tasapainottamis- ja velkaohjelma toteutetaan.	3	1							
2. Velkaantumiskehitys saadaan hallintaan.	1								
3. Kaupungin tulopohjaa vahvistetaan.	1								

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
4. Kumppanuuksien hyödyntäminen	1								
5. Kaupunkirakenne ja palvelurakenne tukeutuvat raideliikenteeseen ja joukkoliikenteen laatukäytäviin.	2		1						
6. Keskustat ovat eläviä, uudistuvia ja turvallisia (ei tavoitetta 2015).									
7. Investointiohjelma vahvistaa yhdyskuntarakenteen eheytymistä (ei tavoitetta 2015).									
8. Asuntorakentaminen on laadukasta ja kohtuuhintaista.	1			1					
9. Uudistuva elinkeino- ja työllisyyspolitiikka laskee työttömyyttä ja lisää työpaikkojen määrää Vantaalla.	2			1					
10. Kaupungin vetovoimaisuus asuinpaikkana paranee ja asukkaat tuntevat oman kylänsä ja sitä kautta Vantaan kotikaupungikseen.		3			x			x	
11. Asukkaiden turvallisuus vahvistuu (ei tavoitetta 2015).									
12. Vantaan tulevaisuutta rakennetaan yhdessä asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten kanssa (ei tavoitetta 2015).									
13. Vantaalaisten koulutustaso ja osaaminen vahvistuvat.		1		1	x		x		x

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
14. Vantaan kilpailuky-ky vahvistuu osana metropolialuetta (ei tavoitetta 2015).									
15.Uudistuvat palvelut vahvistavat asukkaiden hyvinvointia.		1	1		x		x	x	
16. Kuntalaisten osalli-suus ja yhteissuunnitte-lu palvelujen kehittämi-sessä lisääntyy.	1								
17. Vaikuttavat ja kus-tannustehokkaat palve-lut.	1								
18. Vaihtoehtoiset pal-velujen tuottamistavat lisäävät asiakkaan va-linnanvapautta (ei ta-voitetta 2015).									
19. Lisätään sähköistä asiointia ja itsepalvelu-ja.				1					
20. Hyvällä strategisella johtamisella ja esimies-työllä toteutetaan muutosta (ei tavoitetta 2015).									
21. Henkilöstön sitou-tumisen ja osaavan työ-voiman varmistaminen.		1	2		x				x

1.2 Vuoden 2015 sitovien tavoitteiden toteutuminen

Strategiatyön mallin mukaisesti strategisille päämäärille laaditaan talousarviotavoitteet eli vuosittaiset sitovat tavoitteet kaupunkitasoisesti. Toimiala- ja tulosaluetasoisesti laaditaan tulostavoitteet. Seuraavassa taulukossa tarkastellaan sitovien tavoitteiden toteutumista vuonna 2015.

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
1.1 Toimintakatteen kasvuprosentin maksimi.	x								
1.2 Investointikatto vuodelle 2015.		x							
1.3 Joukkoliikenteen kuntaosuus on n. 50 % (tulot/menot) ilman joukkoliikenteen infrakorvauksia. Infrakorvaukset (menot/tulot) tarkentuvat HSL:n talousarvioesityksen yhteydessä.	x								
1.4 Talouden tasapainottamis- ja kehittämistoimenpiteet päivitetään ja ne käsitellään kevään 2015 valtuustoseminaarissa.	x								
2.1 Onnistunut varainhankinta ja hallittu korkoriski.	x								
3.1 Kaupunki saa maanmyyntivoittoja vähintään 32 milj. euroa vuoden 2015 aikana.	x								
4.1 Kivistön kumppanuushankkeiden ja asuntomessujen onnistuminen.	x								
5.1 Priorisoidaan keskustojen ja joukkoliikenne-vyöhykkeiden kaavoittamista ja toteuttamista sekä vihervyöhykkeiden säilyttämistä.	x								
5.2 Kehäradan liikennöinti käynnistyy viimeistään 1.7.2015.	x								

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
5.3 Kaupunki teettää yhdessä Vantaan Energia Oy:n kanssa selvityksen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä 30 prosentilla vuoteen 2020 mennessä ja 40 prosentin vähentämisestä vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 1990.			x						
8.1 Kaupunki luo edellytykset 2 000 asunnon laadukkaalle ja monipuoliselle asuntotuotannolle.	x								
8.2 Kaupunki luovuttaa 80 omakotitalotonttia.				x					
9.1 Kaupungin työllisyystilanne kehittyy suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla.				x					
9.2 Elinvoimaohjelmaa toteutetaan kaupungin työllisyystilanteen ja elinvoiman nostamiseksi.	x								
9.3 Joustavilla päivähoitopalveluilla tuetaan työllistymistä.	x								
10.1 Markkinoidaan Vantaata asuinpaikkana Vantaalla työskenteleville ulkopaikkakuntalaisille.		x			x			x	
10.2 Nostetaan kaupunginosia esille kaupungin omissa kanavissa monipuolisesti ja kuntalaisia osallistaen.		x							
10.3 Toteutetaan teemavuosi, jolla kiinnitetään huomiota kaupungin puroluontoon.		x							

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
13.1 Toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta.		x			x		x		x
13.2 Ammatillisen koulutuksen opintojen keskeyttämiset vähenevät.				x					
15.1 Asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistävien ohjelmien toimenpiteitä toteutetaan toimialoilla.		x			x		x	x	
15.2 Kaupungin ennaltaehkäisevin toimenpitein vähennetään lastensuojelun tarvetta.			x						
16.1 Palvelujen suunnittelu ja tekeminen vuorovaikutteisesti asiakkaan kanssa vakiintuu toimintatapana. Vuorovaikutusta kehitetään järjestelmällisesti palvelumuotoiluprosessissa.	x								
17.1 Palvelurakenteita ja kustannustehokkuutta kehitetään siten, että keskeisten palvelujen kustannustehokkuus on kilpailukykyinen.	x								
19.1 Luodaan sähköisen asioinnin alusta ja mobiiliVantaa -konsepti, jonka varaan sähköiset palvelut rakennetaan.				x					
21.1 Sairauspoissaolojen määrä vähenee.			x		x				x
21.2 Osaamisen kehittämisen toimintamalli vakiintuu kaikilla tulosalueilla.		x							

	Tilinpäätös 2015				Tarkastuslautakunnan näkemys				
	Kaupunginhallituksen raportointi				Toteutumisesta eri mieltä tai muu huomautus	Syy			
	Täysin	Melko hyvin	Jossain määrin	Ei lain-kaan		Raportoin-ti	Mitta-rointi	Ei voida arvioi-da	Muu syy
21.3 Osana systemaattista oppilaitosyhteistyötä on käytössä kiinteä harjoitteluyhteistyö vähintään 5 ammattialalla.			x						

1.3 Tarkastuslautakunnan arvioita tavoitteiden toteutumisesta

Kaupunginvaltuusto asetti vuodelle 2015 yhteensä 28 sitovaa tavoitetta. Kaupunginhallitus raportoi täysin toteutuneeksi 13 tavoitetta, melko hyvin toteutuneeksi seitsemän tavoitetta, jossain määrin toteutuneeksi neljä tavoitetta ja ei lainkaan toteutuneeksi neljä tavoitetta.

Tarkastuslautakunta oli eri mieltä tavoitteen toteutumisesta neljässä tapauksessa. Syyt vaihtelivat mittaroinnin, muun syyn ja tavoitteen arvioitavuuden välillä. Tarkastuslautakunnan eri näkemykset ilmenevät sitovien tavoitteiden kohdalla

Sitova tavoite 10.1: Markkinoidaan Vantaata asuinpaikkana Vantaalla työskenteleville ulkopaikkakuntalaisille

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Muuttohalukkuustutkimus, tulos on parantunut.	Tavoite toteutui melko hyvin.	Muuttohalukkuustutkimuksen tulosta ei ollut käytettävissä eikä sen toteutumista tästä syystä voi arvioida.

Tavoitteen 10.1 mittarin lähtötasoksi oli asetettu vuoden 2013 kysely (ilmeisesti kyselyllä tarkoitettiin muuttohalukkuustutkimusta). Kuitenkin muuttohalukkuustutkimus tehdään kahden vuoden välein ja vuonna 2013 ei kyseistä tutkimusta tehty (tutkimus tehtiin 2012, 2014 ja seuraava 2016). Näin on epäselvää, mikä kysely piti olla mittarin lähtötasona. Mittarin tavoitetasona oli, että vuoden 2014 kyselyssä tulos on parantunut. Raportoinnissa todetaan, että muuttohalukkuustutkimuksen tulosta ei ollut käytettävissä, mutta ainakin vuoden 2014 muuttohalukkuustutkimuksen tuloksista kerrottiin lehdistössä jo huhtikuussa 2014. Tavoite olisi kaivannut mittarien osalta selkeää tietoa siitä, mitä tutkimustuloksia haluttiin verrattavan. Lisäksi raportoinnissa todetaan, että tutkimuksen tulosta ei ollut käytössä, joten koska mitään tietoa asetetun mittarin toteutumisesta ei esitetä, ei tavoite ole arvioitavissa.

Sitova tavoite 13.1: Toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen päässeiden %-osuus 99 %.	Tavoite toteutui melko hyvin.	Tavoite toteutui melko hyvin, mutta tavoite ei yksin toteuta strategista päämäärää. Strategian toteutumista tulisi mitata myös koulutustasolla.

Tavoite ”toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta”, mittarina perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen päässeiden prosenttiosuus, kuvaa sinänsä hyvin koulutustakuun toteutumista. Tavoite liittyy strategiseen päämäärään 13, jossa tavoitteena on vantaalaisten koulutustason ja osaamisen vahvistuminen. Tarkastuslautakunta katsoo, että strategista päämäärää edistääkseen tavoitteissa tulisi tarkastella myös jatkokouluttautumista. Strategisen päämäärän mittareiksi on valittu korkeakoulututkinnon suorittaneiden prosenttiosuus, perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen päässeiden prosenttiosuus ja perusopetuksen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden prosenttiosuus 20–29-vuotiaista. Vuosittain sitovaksi tavoitteeksi on strategiakaudella kuitenkin valikoitunut vain koulutustakuun toteuttaminen ja tutkintojen keskeyttämisen vähentäminen. Sinänsä koulutustason nousun tarkastelua olisi ehkä mielekästä tehdä pidemmällä tarkastelujaksolla, koska tästä aiheesta tilastotiedot yleensä saadaan parin vuoden viiveellä. Jollain tavalla se olisi kuitenkin syytä taivuttaa myös sitovaksi tavoitteeksi.

Sitova tavoite 15.1: Asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistävien ohjelmien toimenpiteitä toteutetaan toimialoilla

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Väestön terveys paranee Kelan sairastavuusindeksillä mitattuna. Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus 25–64 -vuotiaista laskee. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tupakointi vähenee.	Tavoite toteutui melko hyvin.	Tavoitetta ei voida arvioida, koska mittareista kolmen osalta vuoden 2015 tietoja ei ole vielä saatu.

Tavoitteelle 15.1 oli asetettu neljä mittaria. Kelan sairastavuusindeksi ja työttömyyseläkettä saavien osuus 25-64 vuotiaista eivät ole vielä saatavilla vuoden 2015 osalta, joten tavoitteen toteutumista on vaikea arvioida. Lisäksi ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tupakoinnin vähentämisestä pystyttiin vain raportoimaan sinänsä hyvistä toimenpiteistä, mutta tilanteen kehitystä kuvaavan THL:n kouluterveyskyselyn kuntakohtaisia tuloksia ei teknisistä ongelmista johtuen saada. Sairastavuusindeksi on hyvä koko väestön hyvinvoinnin kuvaaja ja indikaattori on kehittynyt vuoden 2012 jälkeen myönteisesti Vantaan kannalta. Samoin voidaan todeta työkyvyttömyyseläkettä saavien määrästä: heidän osuutensa näyttää laskeneen vuosina 2013 ja 2014. Valtuustokauden strategian tarkastelun osalta mittarit ovatkin varsin kuvaavia, mutta tarkastuslautakunnan tehtävän kannalta kuluneen vuoden arviointia niiden perusteella ei voida suorittaa.

Sitova tavoite 21.1: Sairauspoissaolojen määrä vähenee

Arviointikriteeri	Tilinpäätöksen raportointi	Tarkastuslautakunnan arvio
Sairauspoissaolojen prosentti, tavoitetaso 4,0 %.	Tavoite toteutui jossain määrin.	Tavoite ei toteutunut. Sairauspoissaolojen määrä oli 4,52 %.

Sairauspoissaoloissa ei päästy tavoitteeseen. Edelliseen vuoteen verrattuna sairauspoissaolot vähenivät hieman (4,58 vuonna 2014).

1.4 Määrärahoja koskevien sitovien talouden tavoitteiden toteutuminen

Erikoissairaanhoidon sitova määrärahatavoite ylitettiin 5,962 miljoonalla eurolla (3 %). Sitova tavoite ei tältä osin toteutunut.

Verotulot alittuivat talousarvioon nähden 13,973 miljoonaa euroa (1 %).

Tarkastuslautakunnan arvioita tavoitteiden toteutumisesta

Johtopäätökset:

Tavoitteen 10.1 mittariksi asetettua tutkimustulosta ei ole saatavilla. Tavoitteella 15.1 on useita mittareita, joista saatavilla oleva tieto on edelliseltä vuodelta. Mittarien kehityksen perusteella näyttää siltä, että edetään strategisen päämäärän suuntaan, mutta etenemistä vuoden 2015 osalta ei pysty vielä arvioimaan. Yhden tavoitteen toteutumisesta tarkastuslautakunta on samaa mieltä, mutta katsoo, että tavoite ei yksin riitä toteuttamaan strategista päämäärää, johon se liittyy, vaan koulutusasteen nostaminen olisi syytä saada myös sitovaksi tavoitteeksi. Yhden tavoitteen mittarille on annettu tavoitetaso, jota ei saavutettu ja mittarin arvo parani vain vähän, joten lautakunta katsoo, ettei tavoite toteutunut. Osa tavoitteista ja mittareista, jotka hyvinkin kuvaavat etenemistä kohti strategista päämäärää, ei kovin hyvin taivu vuosittaiseen tarkasteluun. Kokonaisuutena sitovien tavoitteiden mittarointi on parantunut viime vuosina.

Suositukset:

Sitovien tavoitteiden mittaroinnissa tapahtuneesta hyvästä kehityksestä huolimatta mittareihin tulee edelleen kiinnittää huomiota. Tavoitteet ovat osa toimintakertomusta, mikä puolestaan on osa tilinpäätöstä vuodelta 2015, joten tavoitteiden toteutuminen on pystyttävä raportoimaan.

Sitovien määrärahatavoitteiden toteutumiseen tulee kiinnittää huomiota.

1.5 Kaupunginvaltuuston merkittävimmille konserniyhteisöille asettamien sitovien tavoitteiden toteutuminen

Tässä luvussa esitetään konserniyhteisöt, joille kaupunginvaltuusto on asettanut tavoitteita vuodelle 2015. Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt tytäryhtiöille 25 sitovaa tavoitetta talousarviovuodelle 2015. Yhtiön nimen alle on kirjoitettu yhtiön toimialaa koskeva merkintä tilinpäätösajankohtana vuonna 2016 voimassa olevasta yhtiöjärjestyksestä.

Kuntalain 47 §:n, 60 §:n ja 110 §:n mukaan valtuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista. Valtuusto voi ohjata asettamillaan tavoitteilla tytäryhteisöjä niiden omassa tavoitteenasettelussa. Valtuuston ohjaus ei kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Valtuuston tavoiteasettelu voi koskea tytäryhteisön asemaa, toiminnan laajuutta, toimintaedellytyksiä (muun muassa investoinnit), palvelujen laatua, hinnoitteluperiaatteita tai pääoman tuottovaatimuksia. Tavoiteasettelu tässä tarkoituksessa on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista.

Vantaan Energia -konserni

Yhtiön toimialana on sähkö-, lämpö- ja maakaasuliiketoiminta sekä muu energiahuolto ja niihin liittyvä tuotteiden valmistus ja kauppa, energiapalvelut sekä alan muu liiketoiminta. Yhtiö voi omistaa ja hallita kiinteistöjä sekä osakkeita, osuuksia ja muita arvopapereita.

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Liikevoitto	34 M€	34 M€	34 M€	37 M€
Sijoitetun pääoman tuottoprosentti	7 %	7 %	6 %	7 %
Uudet investoinnit	42 M€	58 M€	35 M€	37 M€

Toteutuma 2015: Kaupunginvaltuuston asettama liikevoittoa koskeva tavoite ei toteutunut.
Liikevoittoa koskeva yhtiön hallituksen asettama tavoite toteutui, liikevoitto 29 miljoonaa euroa. Yhtiön hallitus on syksyllä 2014 asettanut tavoitetasoksi 24,9 miljoonaa euroa.
Sijoitetun pääoman tuottoprosentti: Kaupunginvaltuuston asettama tavoite ei toteutunut.

Yhtiön hallituksen asettama tavoite toteutui, sijoitetun pääoman tuottoprosentti oli 5,7 prosenttia. Yhtiön hallitus on syksyllä 2014 asettanut tavoitteeksi 4 prosenttia.
Uudet investoinnit: Kaupunginvaltuuston asettama tavoite ei toteutunut.
Yhtiön hallituksen asettama tavoite ei toteutunut, investoinnit olivat 38,7 miljoonaa euroa. Yhtiön hallitus oli syksyllä 2014 asettanut uuden tavoitetason 43 miljoonaa euroa.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Yhtiön hallitus päättää				

Perustelut talousarviossa: Tavoitteet ovat ohjeellisia. Sitovia tavoitteita ei voi esittää vain yhden omistajan taholta. Tavoitteista päättää yhtiön hallitus.

VAV Asunnot Oy -konserni

Yhtiön toimialana on asuntotarpeen tyydyttämiseksi Vantaalla omistaa, hallita ja ylläpitää kiinteistöjä ja rakennuksia sekä hankkia ja omistaa kiinteistöjen ja huoneistojen hallintaan oikeuttavia osakkeita sekä vuokrata asuntoja asunnontarvitsijoille. Tarkoitusperiensä toteuttamiseksi yhtiö toimii rakennuttajana ja tekee rakennuttamissopimuksia Vantaan kaupungin ja muiden rakennuttamista harjoittavien yhteisöjen kanssa. Yhtiö voi huolehtia asukkaiden yhteistoimintaedellytysten ja asumispalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä tarjota kiinteistöjen isännöinti-, hoito- ja huoltopalveluja.

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Konsernin tulostavoite	0	0	0	0

Toteuma 2015: VAV Asunnot Oy:n emoyhtiön tulos on omakustannusperiaatteen mukaisesti nolla asuintalovarauksen jälkeen. Konsernitilinpäätöksessä asuintalovarausta ei oteta huomioon. Konsernin tulos oli 22,9 miljoonaa euroa. Tavoite emoyhtiössä toteutui.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Uusien vuokra-asuntojen tuotanto Vantaan kaupungin asunto-ohjelman ja valtion kanssa solmitun aiesopimuksen mukaisesti	150–200 asuntoa/ vuosi	150–200 asuntoa/ vuosi	150–200 asuntoa/ vuosi	150–200 asuntoa/ vuosi

Toteuma 2015: Tavoite toteutui, toteutuma oli 273 asuntoa vuonna 2015.

VTK Kiinteistöt Oy -konserni

Yhtiön toimialana on harjoittaa teollisuus-, logistiikkaliike-, toimisto- ja julkisten tilojen käyttöön soveltuvien kiinteistöjen ja huoneistojen sekä urheilu- ja liikuntakasvatustoimintaa varten rakennettujen urheilutilojen vuokrausta ja tässä tarkoituksessa omistaa ja hallita kiinteistöjä ja rakennuksia sekä huoneistojen hallintaan oikeuttavia osakkeita ja arvopapereita, toimia rakennuttajana ja kiinteistökehittäjänä sekä harjoittaa arvopaperikauppaa, majoitus-, tapahtuma- ja ravintolatoimintaa. Yhtiö toimii emoyhtiönä konsernissa, jonka tytäryhtiöiden toiminta voi käsittää myös päätoimialasta poikkeavia toimialoja.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamista tavoitteista

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Toiminta voitollista	positiivinen tulos	positiivinen tulos	positiivinen tulos	positiivinen tulos

Toteuma 2015: Tavoite toteutui, tulos +96 000 euroa.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Yhtiö laatii uuden strategian vuoden 2015 aikana vastaamaan yhtiön uutta rakennetta ja toimintaa	valmis viimeistään 31.12.15	-	-	-
Yhtiön kiinteistökanta pysyy hyvässä kunnossa ja vuokrausaste korkeana	vuokrausaste 98 %	vuokrausaste 98 %	vuokrausaste 98 %	vuokrausaste 98 %
Kaupungilta perittävien pääomavuokrien taso	pysyy 2013 tasolla	pysyy 2013 tasolla	pysyy 2013 tasolla	pysyy 2013 tasolla

Toteuma 2015:

- yhtiö laatii uuden strategian 2015: Tavoite ei toteutunut määräpäivään mennessä.
- yhtiön kiinteistökanta pysyy hyvässä kunnossa ja vuokrausaste korkeana 2015: Tavoite toteutui, vuokrausaste oli 98 prosenttia.
- kaupungilta perittävien pääomavastikkeiden taso 2015: Tavoite toteutui, sillä vuokrien taso on pysynyt 2013 tasolla.

Vantaan Tilapalvelut Vantti Oy

Yhtiön toimialana on kiinteistön- ja maisemanhoito, rakennus- ja korjauspalvelut, siivouspalvelut sekä ateriapalvelut ja muut ravitsemispalvelut sekä aula-, turvallisuus- ja vartiointipalvelut.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamista tavoitteista

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Yhtiön toiminnan tehostuminen edelliseen vuoteen verrattuna	vähintään 3 %	vähintään 3 %	vähintään 3 %	vähintään 1 %

Toteuma 2015: Tavoite toteutui, tulos 4,5 prosenttia.
Hinnan alennukset 4,50 prosenttia, kustannustason muutos -0,03 prosenttia, tuloksen muutos, prosenttia liikevaihdosta -0,021 prosenttia, tehostamisprosentti on 4,5 prosenttia.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
asiakastyytyväisyys (1-5)	3,55	3,55	3,55	3,55
henkilöstötyytyväisyys (1-5)	3,55	3,55	3,55	3,55
toiminnan laatu (1-5)	3,55	3,55	3,55	3,55

Toteuma 2015:

- asiakastyytyväisyys: Tavoite ei toteutunut, sillä toteutuma oli 3,55 asemasta 2,83
- henkilöstötyytyväisyys: Tavoite ei toteutunut, sillä tavoitteeksi asetetun 3,55 asemasta toteutuma oli 3,33
- toiminnan laatu: Tavoite toteutui, sillä 3,55 asemasta toteuma oli 4,71.

Myyrmäen Urheilupuisto Oy

Kiinteistöjen osalta liitetty VTK Kiinteistöt Oy:n konsernin tytäryhtiöksi ja toiminnan osalta siirretty kaupungin omaksi toiminnaksi.

Talousarviossa: Yhtiön toimialana on henkilöstövuokraus liikunta- ja urheilulaitosten ylläpitoon ja käyttöön, myynti- ja markkinointitehtäviin sekä hotelli- ja ravintolatoimintaan.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Toiminnan tehostaminen	vähintään 2 %	vähintään 2 %	vähintään 2 %	vähintään 2 %

Toteutuma 2015: Vuoden 2015 talousarviossa tavoiteltiin vähintään 2 prosenttia toiminnan tehostumista. Tehostuminen raportoitiin 2 prosentiksi, joten tavoite toteutui, eli ”tehostamisprosentti” saavutettiin. Mittarin lähtötaso oli 1,74 miljoonaa euroa. Mittari osoitti 1,43 miljoonaa euroa 31.12.2015. Toiminnan tehostumista on mitattu palkkakustannuksilla ja tulos saavutettu henkilöstötoimenpiteillä.

Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy

Yhtiön toimialana on ylläpitää Kauppiaitten Kauppaoppilaitos -nimistä oppilaitosta, omistaa tai hallita toimintaa palvelevia kiinteistöjä sekä omistaa kiinteistöillä sijaitsevia rakennuksia. Yhtiön toiminnan tavoitteena ei ole tavoitella voittoa eikä se jaa omistajilleen osinkoa. Mahdollinen voitto on siirrettävä voitto/tappiotilille ja käytettävä yhtiön oman toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen. Koska yhtiön tarkoitus ei ole voiton tuottaminen osakkeenomistajille, yhtiö ei jaa osinkoa. Varoja vapaan oman pääoman rahastosta jaettaessa, osakepääomaa alennettaessa, omia osakkeita hankittaessa ja lunastettaessa sekä yhtiötä purettaessa ja rekisteristä poistettaessa varat käytetään yhtiön toimialan mukaiseen yleishyödylliseen käyttöön, lakisääteisen kaupan ja hallinnon alan koulutuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen, osakeyhtiölain mukaisesti.

- ei voittoa, ei osinkoa

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
nettotulos 1 000 euroa	100	100	130	160

Toteutuma 2015: Tavoite toteutui (hallitut säästöt ja täyttöaste 100 prosenttia), nettotulos +405 217 euroa.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
täyttöaste	100 %	100 %	100 %	100 %
opiskelijoiden työllistyminen, jatko-opinnot	82 %	82 %	83 %	83 %
opintojen keskeyttäminen	< 20 opiskelijaa	< 20 opiskelijaa	< 20 opiskelijaa	< 20 opiskelijaa
ylläpitäjän antama arvosana toiminnasta asteikolla 1-5	>4,3	>4,3	>4,4	> 4,5

Perustelut talousarviossa: Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä muuttuu radikaalisti. Rahoituksen tasoa ja rahoituksen painotuksia ei ole vielä vahvistettu eikä myöskään uuden lain voimaantuloa. Alustavissa koelaskelmissa Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy näyttäisi menettävän valtionosuustuloja. Ammatillisen kou-

lutuksen rahoitukseen odotetaan muitakin säästöjä. Myös tutkintorakenne uudistetaan, mikä vaikuttaa tuloksellisuusmittariston painotuksiin ja mittareihin. Tutkintojen sijasta palkitaan myös osatutkinnoista.

Toteutuma 2015: Muut kuin taloudelliset tavoitteet toteutuivat yhtä lukuun ottamatta

- täyttöaste: tavoiteltiin 1,0 täyttöastetta, saavutettiin 1,06 täyttöaste, tavoite toteutui
- opiskelijoiden työllistyminen, jatko-opinnot: OKM:n tulosindeksi tavoitetaso 82 prosenttia, joka myös saavutettiin, tavoite toteutui
- opintojen keskeyttäminen: mittarin tavoitetaso <20 opiskelijaa, tavoite ei toteutunut, sillä keskeyttäneitä oli 29 opiskelijaa
- ylläpitäjän antama arvosana toiminnasta: tavoitetaso asteikolla 1–5 >4,3, tavoite toteutui, sillä toteuma oli 4,7.

Kiinteistö Oy (Itäkehä ja) Kehäsuora (fuusioitu keskenään)

Yhtiön toimialana on omistaa ja hallita Vantaan kaupungissa sijaitsevaa tonttia 92-41-106-10 ja sillä olevia korjaamo-, varasto- ja myymäläkäyttöön tarkoitettuja rakennuksia sekä hallita Vantaan kaupungin Sotungin kyläsä tiloja Savela 92-420-10-55, Palvovo 92-420-10-58, K 4 T 6 92-420-10-37 ja Liikenne 92-420-22-0 sekä omistaa ja hallita niillä olevia rakennuksia.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Toiminnan jatkaminen kannattavana	tulos positiivinen	tulos positiivinen	tulos positiivinen	tulos positiivinen

Toteuma 2015: Tavoite on toteutunut. Tavoiteltiin positiivista tulosta ja toteutuma oli +326 684 euroa.

Kiinteistö Oy Kehäportti

Yhtiön toimialana on omistaa tai vuokran nojalla hallita kiinteistöjä Vantaan kaupungissa sekä omistaa kiinteistölle rakennetut rakennukset.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Tulostason säilyttäminen	tulos positiivinen	tulos positiivinen	tulos positiivinen	tulos positiivinen

Toteuma 2015: Tavoitteen toteutuminen on rajalla, sillä tuloksen tulisi olla positiivinen ja se on nollatulos. Tarkasti ottaen tavoitetta ei saavutettu. Tuloksen suuruutta ei mainita.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Vuokraustaso säilyy korkeana	100 %	100 %	100 %	100 %

Toteuma 2015: Raportoidaan toteutuneeksi eli kaupungin käytössä on 100 prosenttia. Tavoite toteutui.

Vantaan Moottorirata Oy

Yhtiön toimialana on moottoriurheilun edistäminen, maa-alueiden omistus tai hallinta moottoriurheiluun liittyvää toimintaa varten sekä rakennusten ja rakennelmien rakentaminen, rakennuttaminen, omistus ja vuokra-

us moottoriurheilun harrastus- ja kilpailutoimintaa tai näihin läheisesti liittyvää muuta toimintaa varten. Edelleen toimialana on alan kilpailujen, kurssien, virkistys- ja harrastustapahtumien järjestäminen ja muu siihen liittyvä toiminta.

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Tulos	Vähintään nolla	Vähintään nolla	Vähintään nolla	Vähintään nolla

Toteuma 2015: Kaupunginvaltuuston asettama tavoite toteutui, tulos on +240 110 euroa.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
tapahtumien määrän lisäys per laji (kilpailu- ja leiritapahtumat)	20 %			

Toteuma 2015: Yhtiön hallituksen asettama tavoite toteutui, sillä tapahtumia oli 160 (tavoitetaso oli 144 kpl)

Vantaan Markkinointi Oy

Yhtiön toimialana on kaupunkimarkkinointi sekä Vantaan eri aluekokonaisuuksien maankäytöllinen ja toiminnallinen kehittäminen sekä eri aluekokonaisuuksilla sijaitsevien kiinteistöjen, rakennusten ja palveluiden ja toimintojen markkinointi. Yhtiö voi omistaa tai vuokran nojalla hallita kiinteistöjä ja omistaa arvopapereita.

Yhtiö raportoi kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta

Taloudelliset tavoitteet	Tavoite 2015	Tavoite 2016	Tavoite 2017	Tavoite 2018
Tulos	vähintään nolla	vähintään nolla	vähintään nolla	vähintään nolla

Toteuma 2015: Tavoite toteutui, koska tulos on +14 326 euroa.

Muut kuin taloudelliset tavoitteet				
Kaupunginvaltuusto ei asettanut				

Perustelut talousarviossa: Valtuuston hyväksymän elinvoimaohjelman mukaan Vantaan Markkinointi Oy on elinkeinopalveluiden ohella toteuttamassa kaupungin markkinoinnin uudistamista palvelemaan kaupungin yhteistä mainetyötä.

Tarkastuslautakunnan arvioita tavoitteista

Kaupunginvaltuusto asetti talousarviossa tavoitteita kymmenelle tytäryhtiölle. Kaikkiaan tavoitteita oli 25 kappaletta ja niistä toteutui 17 (68 prosenttia) ja toteutumatta jäi 8 (32 prosenttia).[1]

[1] Sisältää Vantaan Energia -konsernille asetetut tavoitteet. Vantaan Energian hallitus asetti yhtiölleen omat tavoitteet, joista toteutui kaksi ja kaksi jäi toteutumatta.

Suositukset:

Yhtiöjärjestyksiin tulisi täsmentää yhtiön tarkoitus erityisesti siksi, että kunnan tytäryhteisöjen tehtävä on toinen kuin osakeyhtiöillä yleensä. Jos tarkoitusta ei ole mainittu, osakeyhtiölain mukaan yhtiön tarkoitus on voiton tavoittelu. Täsmennyksiin on syytä myös siksi, että yhtiön toimialoihin saattaa syntyä muutoksia esimerkiksi fuusioiden jälkeen.

Tavoitteiden toteutumista koskeva merkintä tulisi lisätä raportteihin. Esimerkiksi kyselyissä ei voida kyselyä näkemättä tietää, minkä suuntainen asteikko kertoo mitäkin tulosta.

Lisäksi Vantaan Tilapalvelut Oy:n raportointi toiminnan laadun selvästä paranemisesta on ristiriidassa asiakastyytyväisyyttä ja henkilöstötyytyväisyyttä koskevien tavoitteiden toteutumisen kanssa. Selvennös tavoitteen toteutumisesta tulisi ilmetä raportista.

2 EMOKAUPUNGIN JA KOKO KONSERNIN TALOUS

2.1 Emokaupungin talous

Talousarvion toteutuminen

Vantaan tilikauden tulos oli vuonna 2015 noin 1,4 miljoonaa euroa. Tulos on noin 38 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota parempi ja noin 57 miljoonaa euroa muutettua talousarviota parempi. Tilikauden ylijäämä tilinpäätössiirtojen jälkeen oli 0,7 miljoonaa euroa.

Toimintatuotot ylittyivät noin 39,4 miljoonalla eurolla ja toimintakulut (ilman valmistusta omaan käyttöön) alittuivat noin 16,6 miljoonaa euroa muutettuun talousarvioon nähden. Toimintatuottoja kasvattivat muun muassa ennakoitua suurempina toteutuneet maanmyyntivoitot, maankäyttö- ja kehittämiskorvaukset ja rakennusvalvontamaksut. Toimintakulujen alituksiin vaikuttivat muun muassa toimeentulotarpeen ennakoitua pienempi kasvu, varhaiskasvatuksen säästöt henkilöstömenoissa sekä kaupungin kiinteistö- ja ruokahuoltoa hoitavan Vantin hinnanalennukset. Kaikki toimialat alittivat talousarviossa arvioidut menot. Kaupungin koko verorahoitus (verotulot ja valtionosuudet) kasvoi noin kaksi prosenttia verrattuna vuoteen 2014. Pelkkiä verotuloja kertyi 1,1 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014. Vuoden 2015 talousarvioon verrattuna verotuloja kertyi noin 14 miljoonaa euroa ennakoitua vähemmän. Valtionosuuksia taas kertyi noin 4,5 miljoonaa ennakoitua enemmän, ja verorahoitus kokonaisuudessaan toteutui 99-prosenttisesti. Verotulolajeista kunnan tuloveroa kertyi noin 15,8 miljoonaa ennakoitua vähemmän ja kiinteistöveroa 2,8 miljoonaa ennakoitua vähemmän, sen sijaan osuus yhteisöveron tuotosta oli noin 4,7 miljoonaa ennakoitua suurempi. Edelleen alhaisena pysyneestä korkotasosta johtuen Vantaan ennakoidut korkokulut alittuivat noin 12 miljoonalla sekä korko- ja rahoitustuottoja kertyi noin 6,8 miljoonaa arvioitua enemmän.

Määrärahatavoitteiden toteutumisesta ja lainakannasta vuonna 2015:

- Toimintatuottojen toteumaprosentti muutettuun talousarvioon nähden oli noin 110 prosenttia.
- Toimintakulujen toteumaprosentti muutettuun talousarvioon nähden oli noin 99 prosenttia.
- Verotulojen toteumaprosentti oli 99 prosenttia.
- Valtionosuuksien toteumaprosentti 103 prosenttia.
- Yhteenlasketut rahoitustuotot ja -kulut olivat yli 29 miljoonaa euroa, mikä oli noin 19,0 miljoonaa euroa talousarviossa ennakoitua enemmän.
- Poistot toteutuivat noin 9,4 miljoonaa euroa arvioitua suurempina.
- Kaupunginvaltuuston muutokset vuoden 2015 talousarvioon: käyttötulojen vähennykset yhteensä 4,2 miljoonaa euroa, käyttömenojen lisäykset yhteensä noin 15,1 miljoonaa euroa ja investointien lisäykset (brutto) noin 22 miljoonaa euroa.
- Kaupungin pitkäaikaisten lainojen nettolisäys oli 15,1 miljoonaa euroa ja lyhytaikaisten lainojen nettolisäys 7,0 miljoonaa euroa.

- Investointimenot (brutto) toteutuivat noin 2,7 miljoonaa euroa pienempinä muutettuun talousarvioon nähden ja nettoinvestoinnit toteutuivat noin 13 miljoonaa euroa pienempinä muutettuun talousarvioon nähden.

Kaupungin taloudellisen tilanteen kehittyminen

Ohessa on tarkasteltu kaupungin taloudellista tilannetta, kumulatiivisen yli-/alijäämän muodostumista sekä varsinaisen toiminnan ja investointien nettokassavirtaa vuosina 2009–2015. Tarkastelu perustuu kyseisten vuosien tilinpäätöksistä koottuihin laskelmiin. Erityisenä tarkastelukohteena on tulorahoituksen riittävyys.

Kumulatiivisen ylijäämän muodostuminen, luvut miljoonaa euroa

Vantaa, M€	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toimintakate	-820,8	-874,7	-910,9	-958,1	-976,6	-1 006,4	-1 015,6
Vuosikate	57,1	77,5	79,0	64,7	108,4	79,9	98,4
Poistot	-71,5	-62,2	-65,8	-68,4	-72,9	-77,8	98,1
Tuloslaskelman tulos + satunnaiset tulot	-14,4	216,8	13,3	-3,7	35,6	2,1	1,4
Varausten muutos - Rahastot	0,0	-7,7	-0,1	0,5	-0,4	-1,0	-0,7
Ali-/ylijäämä	-14,4	209,2	13,2	-3,2	35,2	1,1	0,7
Kumulat.edell.tilik. ja kuluvan tilikauden yli/ali jäämät[2]	131,0	340,0 (318,4)	331,6 (339,7)	336,5 (341,6)	376,8 (353,1)	354,2 (362,2)	362,9

Toiminnan ja investointien kassavirta

Vantaa, M€	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vuosikate	57,1	77,5	79,0	64,7	108,4	79,9	98,4
Satunnaiset tulot	0,0	201,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Satunnaiset kulut	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tulorahoituksen korjauserät	-18,1	-22,9	-30,8	-31,9	-37,9	-36,1	-37,3
Investoinnit							
Käyttöomaisuusinvestoinnit	-125,8	-209,3	-175,6	-166,7	-172,8	-159,0	-152,8
Rahoitusosuudet investointeihin	3,6	6,7	3,7	6,9	9,3	5,7	5,8
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	21,7	191,5	45,9	40,2	47,3	41,3	48,4
Nettoinvestoinnit	-100,5	-11,1	-126,0	-119,6	-116,2	-112,0	-98,6
Varsinaisen toiminnan ja investointien kassavirta, netto	-61,5	245,2[3] (-10,9)	-77,8	-86,7	-45,7	-68,1	-36,6

[2] Suluissa kumulatiivinen edellisen tilikauden ja ylijäämä, kun tilinpäätöksen jälkeen ylijäämään tehdyt oikaisut on otettu huomioon.

[3] Varsinaisen toiminnan ja investointien kassavirta, netto, olisi -10,9 miljoonaa euroa vuonna 2010, mikäli Vantaan Veden myynnin ja HSY–kuntayhtymän perustamisen osuus ja vaikutus olisi poistettu luvusta.

Kumulatiivista ylijäämää oli noin 362,9 miljoonaa euroa vuoden 2015 lopussa. Toimintakate (toimintatuottojen ja toimintakulujen erotus) heikkeni hieman (0,9 prosenttia) vuodesta 2014. Jos verrataan toimintakatteen muutoksia vuosina 2009–2015, niin nähdään, että toimintakatteen heikennys oli vuonna 2015 selvästi pienempi kuin aikaisempina vuosina. Toiminnan ja investointien kassavirta on tarkasteluvuosina ollut negatiivinen vuotta 2010 lukuun ottamatta, jolloin nettokassavirran nosti positiiviseksi Vantaan Veden kauppa ja HSY:n perustaminen. Vuonna 2015 vuosikate parani edellisvuodesta. Velkamäärä lisääntyi, mutta velan kasvu oli selvästi aiempia vuosia pienempi. Investoinneista vielä yli 30 miljoonaa liittyi vuonna 2015 yhdessä valtion kanssa toteutettaviin investointihankkeisiin (Kehärata ja Kehä III toinen vaihe). Kehärata on nyt valmis ja myös Kehä III toinen vaihe valmistuu kesällä 2016, joten investointitaso laskee jatkossa.

Johtopäätökset:

Kirjanpidollinen talouden tasapaino ei osoita rahoituksellista tasapainoa. Kuntalaki edellyttää vain kirjanpidollisen tasapainon säilyttämistä.

Seuraavassa kaupungin talous tarkasteltuna vuosina 2009–2015 investointien, vuosikatteen ja poistojen avulla. Investoinnit on esitetty omahankintamenona.

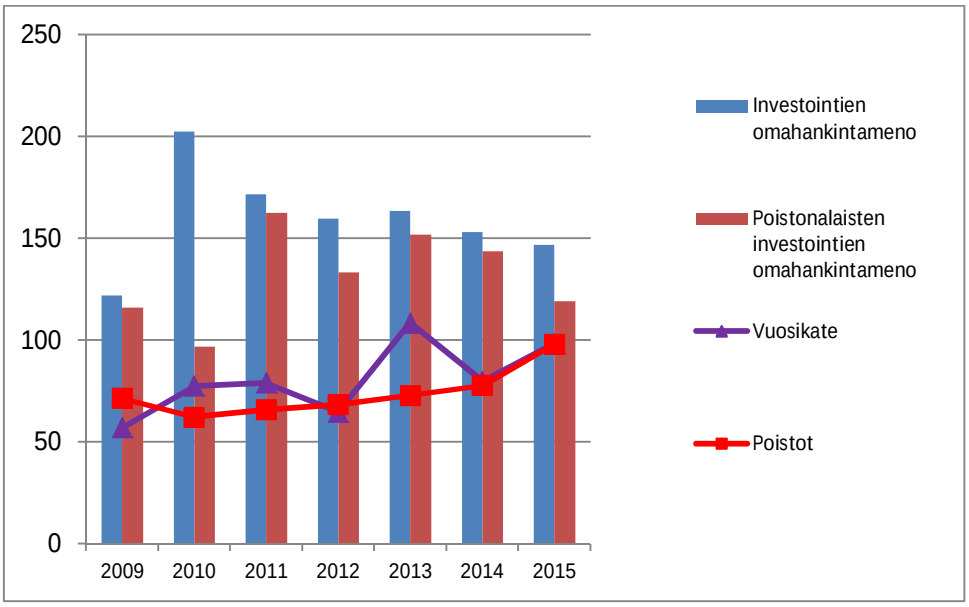

Vuosikate on ollut poistojen suuruinen 2010, 2011, 2013, 2014 ja vuonna 2015. Tulorahoitus ei kuitenkaan ole riittänyt kaikkien investointien kattamiseen.

Johtopäätökset:

Vantaan käyttötalous toteutui vuonna 2015 talousarviossa arvioitua selvästi paremmin. Käyttötulot ylittyivät arvioidusta ja samalla käyttömenot alittuivat. Kaikki toimialat alittivat talousarviossa arvioidut menot. Korkokulut olivat edelleen huomattavasti ennakoitua alhaisemmat. Verorahoitus (verot ja valtionosuudet) toteutui kokonaisuudessaan hieman arvioitua pienempänä ja verotulot jäivät hieman arvioidusta, mutta valtionapuja saatiin taas hieman arvioitua enemmän. Vuosikate parani edellisvuodesta. Investoinnit toteutuivat myös arvioitua pienempinä. Lainamäärä lisääntyi, mutta lainaa otettiin kuitenkin huomattavasti talousarviossa varattua vähemmän.

Liikelaitokset[4]

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos

Talouden toteuma 2015 (luvut 1 000 €)

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos	Talousarvio 2015	Tilinpäätös 2015
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	36 521	36 829
Liiketoiminnan kulut	-34 886	-33 907
Poistot ja arvonalenemiset	-1 635	-1 748
Liikeylijäämä (-alijäämä)	0	1 174
Rahoitustuotot ja kulut	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	0	1 174
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-459	-884
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	753	-124
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	294	166

Investoinnit (brutto)

Talousarvio 2015	Tilinpäätös 2015
2 356	2 325

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen talousarvion sitovat määrärahaerät ovat liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Vuodelle 2015 pelastuslaitoksen johtokunnan hyväksymässä talousarviossa sitovina määrärahoina olivat liikeylijäämä 0 euroa ja 2 356 000 euron investoinnit. Tilinpäätöksessä pelastuslaitoksen liikeylijäämä oli noin 1,2 miljoonaa euroa eli toteuma selvästi ennakoitua parempi. Bruttoinvestointimenot toteutuivat noin 30 000 euroa talousarviotasoa pienempinä.

Liikeylijäämän selvästi parempi toteuma johtui suureksi osaksi henkilöstökulujen säästöistä (noin 477 000 euron säästö). Suurimmat syyt henkilöstökulujen säästöihin olivat virkojen täyttämättä jättäminen hallinnon, päällystön ja tukipalveluiden osalta sekä ensihoidon ja pelastuksen synergiaedut henkilöstöresurssien joustavassa käytössä.

[4] Liikelaitosten talouden vertailutaulukot on tiivistetty lyhyeen muotoon yhdistelemällä tuloslaskelman varsinaisen toiminnan tuotto- ja kuluerät yhdeksi eräksi.

Vantaan Työterveys liikelaitos

Talouden toteuma 2015 (luvut 1 000 €)

Vantaan Työterveys liikelaitos	Talousarvio 2015	Tilinpäätös 2015
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	6 233	7 182
Liiketoiminnan kulut	-6 221	-6 596
Poistot ja arvonalenemiset	-34	-34
Liikeylijäämä (-alijäämä)	-22	552
Rahoitustuotot ja kulut	-12	-11
Poistoeron ja vapaaehtoisten varausten muutos lisäys (-) tai vähennys (+)	34	34
Tuloverot	-0	-14
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	561

Vantaan Työterveys liikelaitoksen sitova määräraha on vuosittain Vantaan kaupungille maksettava 7 prosentin korko kaupungin antamasta lainasta ja 7 prosentin korko peruspääomasta. Maksettavien korkojen euromäärä yhteensä vuonna 2015 oli 13 322 euroa. Työterveysliikelaitos maksoi kyseisen koron lainasta ja peruspääomasta vuonna 2015. Työterveyspalvelujen myynti ylittyi noin 15 prosenttia arvioidusta ja liikelaitoksen ylijäämä oli yli 500 000 euroa arvioitua parempi.

Suun terveydenhuollon liikelaitos

Talouden toteuma 2015 (luvut 1 000 €)

Suun terveydenhuollon liikelaitos	Talousarvio 2015	Tilinpäätös 2015
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	22 648	22 595
Liiketoiminnan kulut	-22 332	-22 270
Poistot ja arvonalenemiset	-61	-69
Liikeylijäämä (-alijäämä)	254	255
Rahoitustuotot ja kulut	-227	-214
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	27	41
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	27	41

Investoinnit 2015 (brutto)

Talousarvio 2015	Tilinpäätös 2015
75	66

Vantaan suun terveydenhuollon liikelaitokselle oli talousarvion sitovina erinä vuosittain Vantaan kaupungille maksettava seitsemän prosentin korko kaupungin antamasta lainasta ja seitsemän prosentin korko peruspääomasta sekä liikeylijäämä ja bruttoinvestoinnit. Kaupungille maksettavien korkojen euromäärä oli vuonna 2015 yhteensä noin 227 000 euroa. Suun terveydenhuollon liikelaitos maksoi tavoitteen mukaisen koron kaupungille vuonna 2015. Myös sitovana eränä olleet bruttoinvestoinnit ja liikeylijäämä toteutuivat talousarvion mukaisesti.

Vuoden 2014 tilinpäätöksessä liikelaitokselle kertyi niin paljon alijäämää, että sitä ei pystytty täysin kattamaan aikaisempien vuosien ylijäämällä, joten alijäämä siirtyi omaa pääomaa alentavaksi. Vuoden 2014 alijäämä oli noin 265 000 euroa ja edellisten kausien ylijäämää oli tuolloin taseessa noin 7 000 euroa (oman pääoman alennus noin 258 000). Suun terveydenhuollon liikelaitos laati johtokunnan toimeksiannosta alkuvuodesta 2015 suunnitelman toiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi, jolla alijäämä tullaan kattamaan seuraavien vuosien kuluessa.

Vaikutus kaupungin talouteen

Liikelaitosten taloudellinen vaikutus koko Vantaan talouteen oli vuonna 2015 positiivinen, noin 768 000 euroa.

Johtopäätökset:

Liikelaitoksista Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen ja Vantaan Työterveys liikelaitoksen talous toteutui selvästi ennakoitua paremmin ja liikelaitosten sitovat erät ja taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Suun terveydenhuollon liikelaitos maksoi tavoitteen mukaiset korot kaupungille ja myös suun terveydenhuollon liikelaitoksen sitovana eränä ollut liikeylijäämä toteutui arvioidusti.

2.2 Koko kaupunkikonsernin talous

Seuraavissa taulukoissa verrataan emokaupungin ja koko konsernin vuoden 2015 tilinpäätöstietoja ja keskeisiä tilinpäätöksen tunnuslukuja toisiinsa.

Kaupungin ja koko konsernin tuloksen muodostuminen

M€	*Kaupunki*	*Konserni*
Toimintatuotot Valmistus omaan käyttöön Toimintakulut Osuus osakkuusyhtiöiden voitosta ja tappioista	274.4 109,8 -1 399,8 -	1 020,5 - -1 862,3 4,3
Toimintakate	-1 015,6	-837,5
Verorahoitus (sisältää valtionosuudet)	1 084,5	1 090,5
Rahoitustuotot ja -kulut	29,4	-18,7
Vuosikate	98,4	234,2

M€	*Kaupunki*	*Konserni*
Poistot ja arvonalentumiset (sisältää suunnitelman mukaiset poistot, omistuksen eliminointierot ja arvonalentumiset)	-98,1	-181,8
Satunnaiset tulot	1,0	1,2
Varausten lisäys	-	-
Rahastojen lisäys	-	-
Tilinpäätössiirrot	-0,7	0,2
Tilikauden verot	-	-6,9
Laskennalliset verot	-	-3,8
Vähemmistöosuudet	-	-8,6
Tilikauden ylijäämä	0,7	34,6

Kaupungin ja koko konsernin keskeisten tunnuslukujen vertailu[5]

	Kaupunki	Konserni
Vuosikate, % poistoista	100,4	129,1
Investointien tulorahoitus, %	66,9	74,9
Kertynyt ylijäämä, euroa per asukas	1 691	2 102
Lainakanta, euroa per asukas	5 312	9 738
Lainanhoitokate	0,7	1,0
Suhteellinen velkaantuneisuus %	94,9	121

Tulorahoitus vuosikatteella mitaten parani sekä kaupungilla että konsernilla ja poistot pystyttiin molemmissa jälleen kattamaan tulorahoituksella. Koko konsernin ylijäämä oli noin 34 miljoonaa euroa suurempi kuin emokaupungin ylijäämä. Investointien tulorahoitusprosentti parani molemmissa. Velkamäärä kasvoi sekä kaupungissa että koko konsernissa.

Kaupungin lainanhoitokatteen tunnusluku on 0,7 ja se heikkeni 0,1 prosenttia vuodesta 2014. Tunnusluvun arvo on huono ja osoittaa, että tulorahoitus ei kaupungilla kokonaan riittänyt vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun vuonna 2015. Konsernin lainanhoitokate parani edellisvuodesta ja on nyt tasan yksi. Suhteellinen velkaantuneisuus osoittaa koko velkataakan suuruuden ja tämä tunnusluku parani sekä emokaupungissa että konsernissa hieman vuodesta 2014, mutta on edelleen heikolla tasolla. Velan takaisinmaksuun tarvittaisiin konsernissa selvästi yli vuoden tulorahoitus ja emokaupungin koko velan takaisinmaksuun kuluisi 95 prosenttia vuoden tulorahoituksesta.

Johtopäätökset:

Kaupungin ja konsernin tunnusluvuista osa hieman parani vuodesta 2015. Velkataakka sekä emokaupungilla että konsernilla kasvoi edelleen, mutta nyt velan kasvu hidastui.

[5] Asukaskohtaiset luvut on laskettu käyttäen tilastokeskuksen antamaa Vantaan asukaslukua 31.12.2015 tilanteessa (214 605).

2.3 Suurten kaupunkien vertailua

Oheisissa taulukoissa on vertailtu suurten kaupunkien talouden tunnuslukuja ja tunnusluvuissa tapahtuneita muutoksia vuosilta 2014–2015. Luvut on koottu kaupunkien vuoden 2015 tilinpäätöksistä. Tunnuslukuja on seitsemän jokaisella kaupungilla eli yhteensä 42. Nyt on toista kertaa vertailussa mukana konsernin lainakanta/asukas tunnusluku. Tunnusluvuissa kokonaisuutena tapahtui vain pieniä muutoksia sillä vuonna 2015 oli yksi tunnusluku enemmän heikolla tasolla ja yksi tunnusluku enemmän hyvällä tasolla ja kaksi tunnuslukua vähemmän tyydyttävällä tasolla kuin vuonna 2014. Kaupunkikohtaiset vaihtelut olivat myös melko pieniä. Tunnusluvuista parannusta tuli investointien tulorahoitusprosenttiin Oululla, Vantaalla ja Turulla, ja lainahoitokatteen tunnusluku parani Helsingillä. Vuosikateprosentti poistoista tunnusluku taas heikkeni Helsingillä ja Tampereella, ja asukaskohtaisen lainakannan tunnusluku taas heikkeni Espoolla ja Turulla.

Suurten kaupunkien tunnusluvut 2015 ja 2014 (2014 tunnusluku alla suluissa)

	Espoo	Helsinki	Oulu	Tampere	Turku	Vantaa
Vuosikate % poistoista	122 (100)	69 (118)	107 (75)	61 (94)	96 (82)	100 (103)
Investointien tulorahoitus %	49 (45)	47 (18)	74 (11)	30 (39)	93 (68)	67 (52)
Kertynyt ylijäämä, euroa per asukas	1 475 (1 397)	7 130 (7 239)	4 181 (4 207)	2 404 (2 593)	1 133 (661)	1 691 (1 680)
Lainakanta, euroa per asukas	2 330 (1 339)	2 518 (2 540)	3 300 (3 266)	1 771 (1 680)	3 218 (2 947)	5 312 (5 303)
Lainanhoitokate	2,8 (2,6)	2,1 (1,7)	1,0 (1,0)	3 (4)	0,8 (0,8)	0,7 (0,8)
Suhteellinen velkaantuneisuus %	49 (35)	53 (46)	69 (62)	40 (38)	59 (57)	95 (97)
Konsernin (sisältää kaupungin) lainakanta, euroa per asukas	10 011 (8 255)	7 977 (7 949)	4 629 (4 445)	5 371 (5 628)	6 827 (6 761)	9 738 (9 457)

2.4 Investointien kehitys

Seuraavassa kuvataan lainamäärän ja investointien kehitystä vuodesta 2010. Vuodesta 2016 eteenpäin luvut ovat taloussuunnitelmassa 2016–2019 esitettyjä ennusteita.

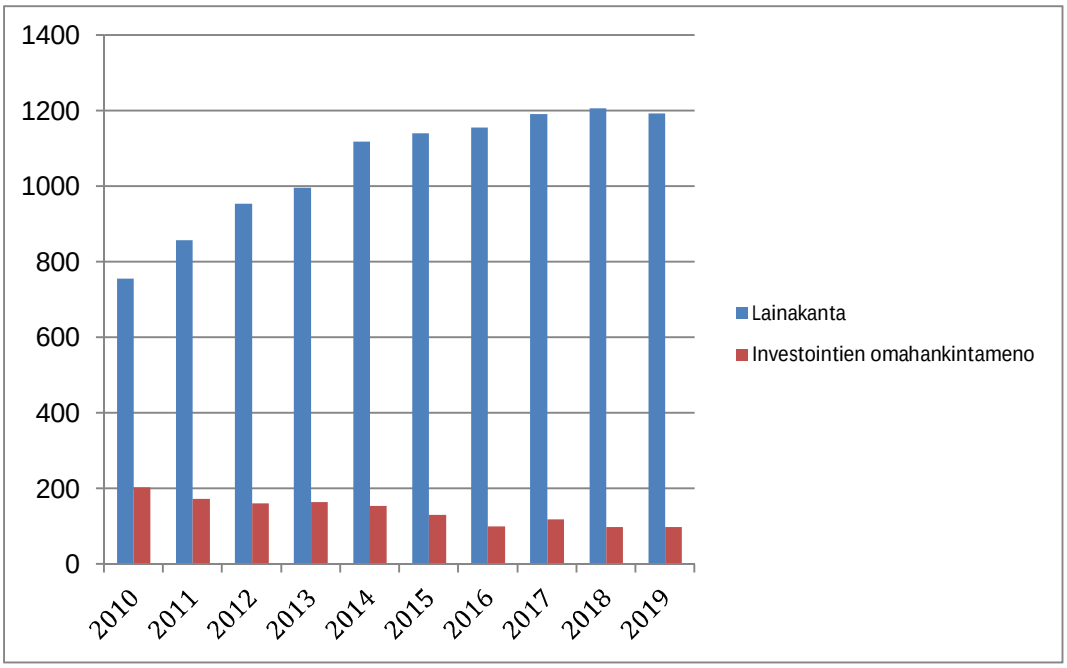

Ohessa kuvattuna kaupungin investointien (brutto) toteumarakenne vuodelta 2015, luvut ovat tuhatta euroa. Kunnallistekniset työt olivat suurin investointien osa-alue ja Kehärata suurin yksittäinen investointikohde.

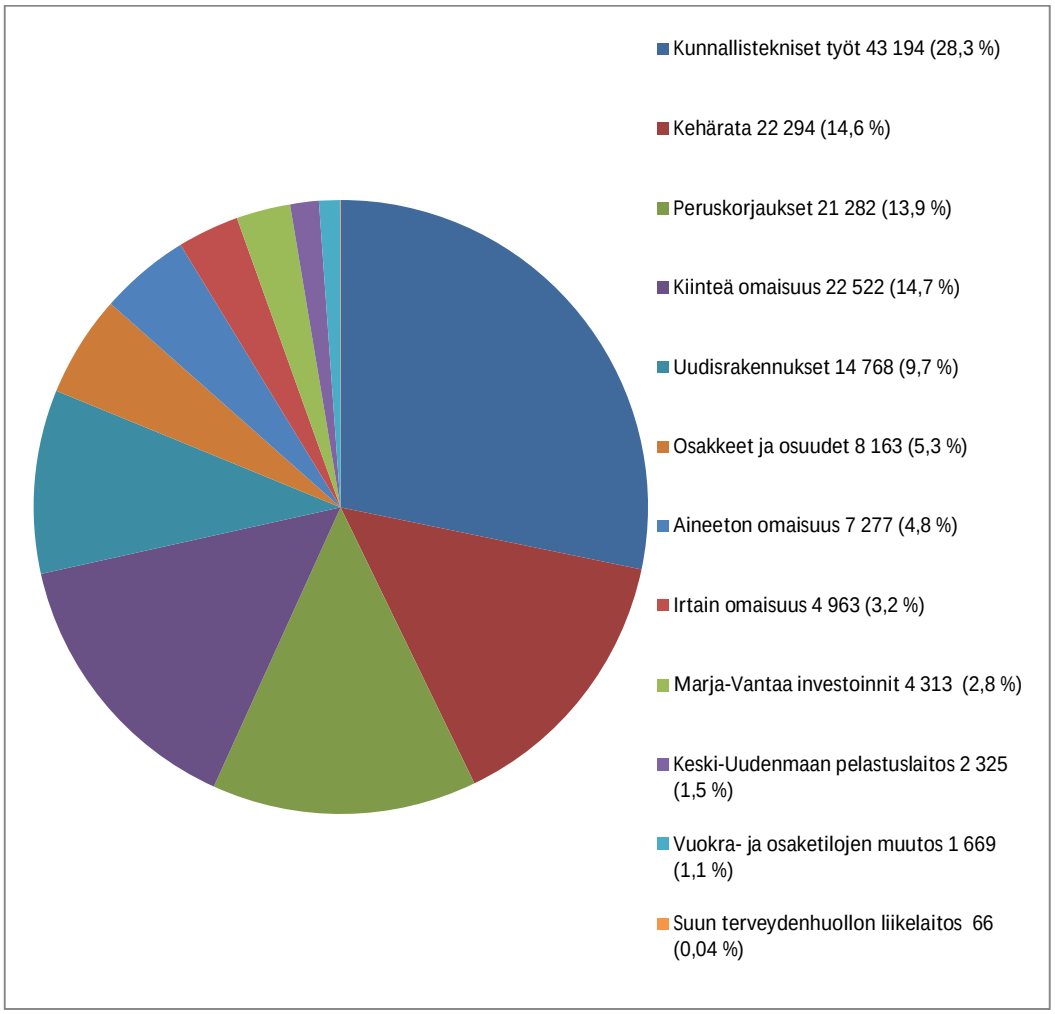

Johtopäätökset:

2015 kaupungin investoinnit ilman Kehärataa ja Kehä III parannushanketta olivat 120,1 miljoonaa euroa, josta liikelaitosten ja rahastojen investointien osuus oli 6,7 miljoonaa euroa. Yhteensä investoinnit olivat 152,8 miljoonaa euroa, josta Kehäradan ja Kehä III:n parannushankkeen investoinnit olivat yhteensä 32,7 miljoonaa euroa. Valtion kanssa yhdessä toteutettavista joukkoliikenneinvestoinneista Kehärata valmistui vuonna 2015 ja Kehä III parannushanke valmistuu vuonna 2016 (vuoden 2016 talousarviossa on varattu hankkeelle vielä noin kaksi miljoonaa euroa). Investointitason arvioidaan jatkossa pysyvän noin 100 miljoonan euron tasossa. Lainakannan kasvu on alkanut hidastua ja suunnitelman mukaan vuonna 2019 on tilanne, jolloin lainakannan kasvu taittuu.

3 NUORISOTAKUUN TOTEUTUMINEN PKS-KAUPUNGEISSA ESPOO, HELSINKI, VANTAA JA KAUNIAINEN

Pääkaupunkiseudun kaupunkien ulkoisten tarkastustoimien yhteistyössä suorittaman seitsemännen yhteisarvioinnin aiheena vuonna 2015 oli nuorisotakuun toteutuminen ja vaikuttavuus Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa. Arviointimuistio on kokonaisuudessaan luettavissa osoitteessa http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/hallinto/ulkoinen_tarkastus/arviointikertomukset_ja_henkilosto

Nuorisotakuun käsite ja sisältö

Tässä arvioinnissa nuorisotakuun toteuttamista tarkastellaan hallituskaudella 2011–2015 kehitetyn nuorisotakuun mukaisesti. Nuorisotakuu koostuu kolmesta osasta:[6]

1. Nuorten yhteiskuntatakuun mukaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.

2. Koulutustakuun mukaan jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin.

3. Nuorten aikuisten osaamisohjelman (NAO) tavoitteena on saada vailla toisen asteen tutkintoa olevia 20–29-vuotiaita suorittamaan tutkinto tai tutkinnon osia vuosina 2013–2016.

Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alussa. Nuorten aikuisten osaamisohjelma puolestaan käynnistyi alkusyksystä 2013 ja täydellä rahoituksella vuoden 2014 alusta.[7] Nuorisotakuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita sekä 25–29-vuotiaita vastavalmistuneita (eli sellaista, jonka valmistumisesta on alle 12 kuukautta).[8] Nuorisotakuusta ei ole säädetty erillistä lakia.

Arvioinnin tavoite, arviointikysymykset ja -aineisto

Tavoitteena on ollut arvioida nuorisotakuun toteutumista ja vaikuttavuutta Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten kaupungeissa. Arviointityössä selvitetään kaupunkien nuorisotakuun toimintamallit ja ne konkreettiset toimenpiteet, joita kaupungit ovat tehneet nuorisotakuun tavoitteiden toteuttamiseksi. Valtakunnallisesti nuorisotakuun tavoitteena on ollut edistää nuoren koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumista, ehkäistä nuorten työttömyyden pitkittymistä, tunnistaa nuorten syrjäytymisvaaraan liittyvät tekijät sekä tarjota nuorille tukea jo

[6] Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011 ja TEM Muistio 12.3.2013. Muistio oli nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille suunnatun kirjeen liite. Kirjeen allekirjoittajina olivat työministeri, opetusministeri, kulttuuri- ja urheiluministeri, sosiaali- ja terveysministeri, peruspalveluministeri sekä hallinto- ja kuntaministeri.

[7] Nuorisotakuu -työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi. TEM 19/2015.

[8] TEM Muistio 12.3.2013.

varhaisvaiheessa estämään nuorten syrjäytymiskehitystä ja ulkopuolisuutta. Tässä arvioinnissa keskityttiin kahteen ensiksi mainittuun tavoitteeseen eli koulutuksen ja työmarkkinoiden näkökulmiin.

Arvioinnin pääkysymys on: Onko nuorisotakuun toteuttaminen ollut vaikuttavaa pääkaupunkiseudun kaupungeissa? Kysymykseen vastataan selvittämällä aluksi, miten nuorisotakuuta on toteutettu eri kaupungeissa ja arvioimalla nuorisotakuun toteutumista seuraavien osakysymysten mukaisesti. Arvioinnin osakysymykset ovat: 1. Missä määrin nuorisotakuu toteutuu työllistymisen näkökulmasta? 2. Ovatko kaupungit onnistuneet parantamaan nuorten pääsyä koulutukseen koulutustakuun mukaisesti? 3. Onko kaupunkien valitsemilla nuorisotakuuta toteuttavilla toimintamalleilla saavutettu niille asetetut tavoitteet? 4. Ovatko kaupunkien toimenpiteet tai hankkeet nuorisotakuun toteuttamiseksi olleet vaikuttavia?

Osakysymyksen 1. indikaattorina ovat työttömyystilastot, erityisesti nuorisotakuun seurannassa käytettävä virta yli kolmen kuukauden työttömyyteen. Osakysymyksen 2. mittarina on se, onko toiselle asteelle peruskoulusta siirtyneiden osuus kasvanut ja se, onko koulutuksen ja työelämän ulkopuolisten osuus 16–29-vuotiaista pienentynyt. Kolmanteen kysymykseen voidaan vastata vain niiden toimenpiteiden tai hankkeiden osalta, joille kaupunki on asettanut nuorisotakuuseen liittyviä tavoitteita. Neljänteen kysymykseen vastaaminen edellyttää sitä, että kaupunki on seurannut toimenpiteeseen tai hankkeeseen osallistuneiden nuorten työllistymistä, koulutukseen siirtymistä tai muuta hankkeen tavoitteen mukaista muutosta nuoren tilanteeseen. Vaikuttavuuden kriteerinä on siis se, että nuori on esimerkiksi puolen vuoden seurantajakson jälkeen työelämässä tai koulutuksessa, toimenpiteestä ja sen kohderyhmästä riippuen.

Kuntien rooli työllisyydenhoidossa

Valtiolla on ensisijainen vastuu työllisyyspolitiikasta ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta sekä niiden rahoittamisesta. Kunnat vastaavat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä sekä erikseen sovittavalla tavalla työllistymistä edistävistä palveluista. Kuntien vastuulla työllisyyden edistämisessä ovat käytännössä yhä enemmän henkilöt, joiden työllistyminen on kaikkein haasteellisinta.

Kunnat toimivat lisäksi laajemmin kuin laki edellyttää. Elinkeinopoliittisten toimien lisäksi kunnat työllistävät työttömiä palkkatuettuun työhön ja avustavat järjestöjä työllistämisessä. Nuorten työllistymistä edistetään muun muassa työpajatoiminnalla ja oppisopimuskoulutuksella. Kunnissa on myös työllistämiseen liittyviä hankkeita sekä koulutusta ja valmennusta.

Kunnat toimivat aktiivisesti niin sanotuilla ”välityömarkkinoilla”, joilla tarkoitetaan työmarkkinoiden ja työttömyyden välimaastoon sijoittuvia työmarkkinatoimenpiteitä kuten työkokeilu ja palkkatukityö.

Kuntien järjestämän kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus on lain mukaan parantaa ”pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla” sekä edistää ”hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja työ- ja elinkeinoviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapalveluun”.

Kuntien rooli koulutustakuun toteuttamisessa

Kunnat eivät ole ainoita toimijoita koulutustakuun toteuttamisessa, sillä koulutuksen järjestäjiä voivat olla kuntien lisäksi kuntayhtymät sekä rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt. Ammatillisen koulutuksen puolella järjestämislupa voidaan antaa myös valtion liikelaitokselle.

Lukiokoulutuksen järjestämisessä kunnilla on keskeinen rooli, sillä valtakunnallisesti lukiokoulutuksen järjestäjiä on 278, joista 225 on kuntia, 36 yksityisiä, kuusi kuntayhtymää, kolme valtion oppilaitoksia ja kahdeksan yliopistojen ylläpitämiä lukioita. Ammatillisen koulutuksen puolella yksityiset koulutuksen järjestäjät ovat kuntia merkittävämpiä toimijoita. Vuoden 2014 lopussa oli yhteensä 131 ammatillisen koulutuksen järjestäjää, joista 84 oli yksityisiä, kuntayhtymiä 35, kuntia 11 ja valtion ylläpitämä Saamelaisalueen koulutuskeskus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö säätelee ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen määrää. Koulutustakuun myötä ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja on valtakunnallisesti lisätty. Lisäksi on toteutettu asetuksen muutos, jonka myötä yhteishaun kautta koulutukseen hakeutuvat pääsääntöisesti juuri perusopetuksensa päättäneet sekä vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat. Asetuksen myötä lähes 99 prosenttia perusopetuksen päättäneistä nuorista on saanut opiskelupaikan ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteishaussa tai valmistavien koulutusten haussa.

Nuorten aikuisten osaamisohjelma NAO

Yhteiskuntatakuun ja koulutustakuun lisäksi nuorisotakuuseen kuuluu Nuorten aikuisten osaamisohjelma, jota on tässä tekstissä käsitelty koulutustakuun yhteydessä. Nuorten aikuisten osaamisohjelman tavoite on tarjota vailla toisen asteen tutkintoa oleville 20–29 -vuotiaille nuorille mahdollisuus suorittaa tutkinto tai tutkinnon osia.[9] Ohjelmassa voi suorittaa ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon. Koulutuksen voi suorittaa oppilaitoksissa tai sen voi tehdä oppisopimuksena. Nuorten aikuisten osaamisohjelmaan kuuluvia koulutuksia järjestetään vuosien 2013–2016 aikana,[10] jolloin ohjelmalla tavoitellaan yhteensä 36 000 aloittajaa.[11]

Strateginen ohjaus ja koordinointi

Nuorisotakuu näkyy kaupunkien strategioissa eri tavoin. Vantaalla on ollut vuosittain nuorisotakuuseen liittyviä sitovia tavoitteita. Helsingissä nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen on strategiaohjelmassa asetettu tavoitteeksi ja sitä toteuttavat toimet yksilöity. Sitovia tavoitteita ei ole asetettu. Espoon strategiassa nuorisotakuu ei ole yhtä vahvasti läsnä, mutta Espoossakin on ollut tavoitteena nuorison työllisyyden parantaminen. Nuorisotakuun toteuttamista koordinoiva ohjausryhmä aloitti Vantaalla vuoden 2013 alussa, Helsingissä vuoden 2014 alussa ja Espoossa vuoden 2014 lopulla. Helsingin ryhmä on koostunut vain kaupungin omista edustajista, muissa kaupungeissa mukana on ollut myös yhteistyökumppaneita esimerkiksi ELY-keskuksesta, TE-toimistosta, oppilaitoksista ja yrittäjäjärjestöistä.

Toimet yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi

Organisaatiorakenteista johtuen kaupunkien välillä on eroja työllisyyspalveluiden organisoinnissa ja vastuutuksissa. Kaikissa suurissa kaupungeissa on käytössä suunnilleen toisiinsa verrattavia hankkeita, toimenpiteitä ja palveluita. Varsinaisista toimenpiteistä Vantaan Petra-hanke lähti liikkeelle jo vuonna 2010 ja on ollut jonkinlainen työllisyystakuun toteuttamisen esikuva monissa kunnissa. Helsingin Respa-hanke alkoi toukokuussa 2013 ja Espoossa Vamos-Espoo –malli luotiin yhdessä Diakonissalaitoksen kanssa siten, että hankkeen toiminta alkoi keväällä 2013 ja toimintakeskus avattiin syksyllä 2013. Näille hankkeille on yhteistä se, että niissä nuoria työttömiä ohjataan intensiivisesti työhön, työharjoitteluun, koulutukseen tai muihin palveluihin nopeasti ennen kuin työttömyys ehtii pitkittyä. Vuoden 2015 aikana kaupungeissa aloittaneet Ohjaamot ovat osa valtakunnallista työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteishanketta. Toimintamallin ydin on toimia matalalla kynnyksellä, tarjota nuorille henkilökohtaista ohjausta ja monialaisen yhteistyöverkoston tuki. Kaupungeissa on ollut pitkään käytössä muitakin toimenpiteitä, joiden voidaan osaltaan katsoa toteuttavan nuorisotakuuta.

[9] Nuorisotakuu -työryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi, TEM 19/2015.

[10] http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta.

[11] http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/osaamisohjelma/index.html.

Yhteiskuntatakuun (työllisyystakuun) toteutuminen tilastojen valossa

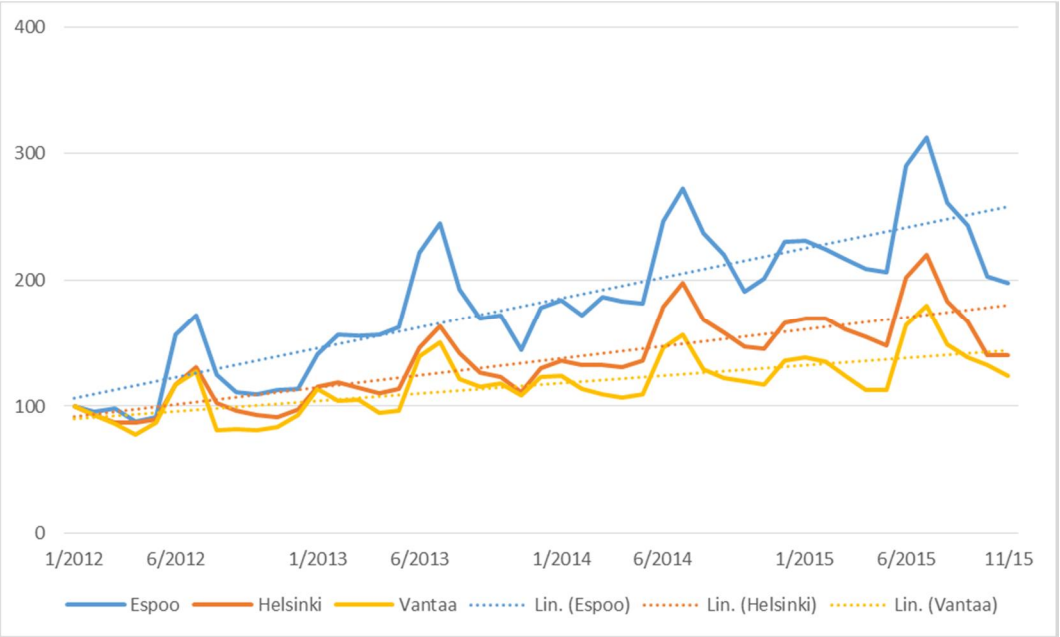

Yllä olevassa kuviossa on 15–24 -vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä 1/2012–11/2015 indeksoituna siten, että tammikuun 2012 määrä on 100.[12]

Vantaalla nuorten työttömyyden kasvu on tarkasteltavalla jaksolla ollut pienempää kuin Helsingissä ja Espoossa. Nuorten työttömien määrän kehitys vuoden 2015 viimeisinä kuukausina oli kuitenkin Vantaalla huonompi kuin Helsingissä ja Espoossa. Helsingissä nuorten työttömien määrä laski loka-joulukuussa verrattuna vuoden takaiseen tilanteeseen ja oli edelleen edellisvuotta alempana tammi-helmikuussa 2016. Espoossakin työttömiä nuoria oli marraskuussa vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vantaalla nuorten työttömien määrä oli suurempi kuin vuotta aiemmin, mutta kasvulukemat pysyivät kuitenkin pieninä. Määrän kehityksestä ei voida päätellä sitä, kuinka paha työttömyystilanne kaupungissa sinänsä on, vaan työttömien määrä on suhteutettava vastaavanikäiseen työvoimaan.
Kun tarkastellaan alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuutta vastaavanikäisestä työvoimasta, havaitaan, että Kauniaisten tilanne on selvästi suurempia naapurikuntiaan parempi, mutta kesällä 2015 nuorten työttömyysaste nousi Kauniaisissakin. Vantaalla nuorten työttömyysaste oli vuonna 2013 ja vielä vuoden 2014 alussa selvästi korkeampi kuin Espoossa ja Helsingissä, mutta sen jälkeen erot näiden kolmen suuren kaupungin välillä eivät ole enää olleet yhtä suuret.
Nuorisotakuun keskeisenä indikaattorina käytetään virtaa yli kolmen kuukauden työttömyyteen. Tämä virta kuvaa sitä, kuinka monta prosenttia kolme kuukautta aiemmin alkaneista työttömyysjaksoista on sellaisia, että kolme kuukautta ylittyy.

[12] Lähde: TEM työnvälitystilasto 1207, josta indeksointi tehty.

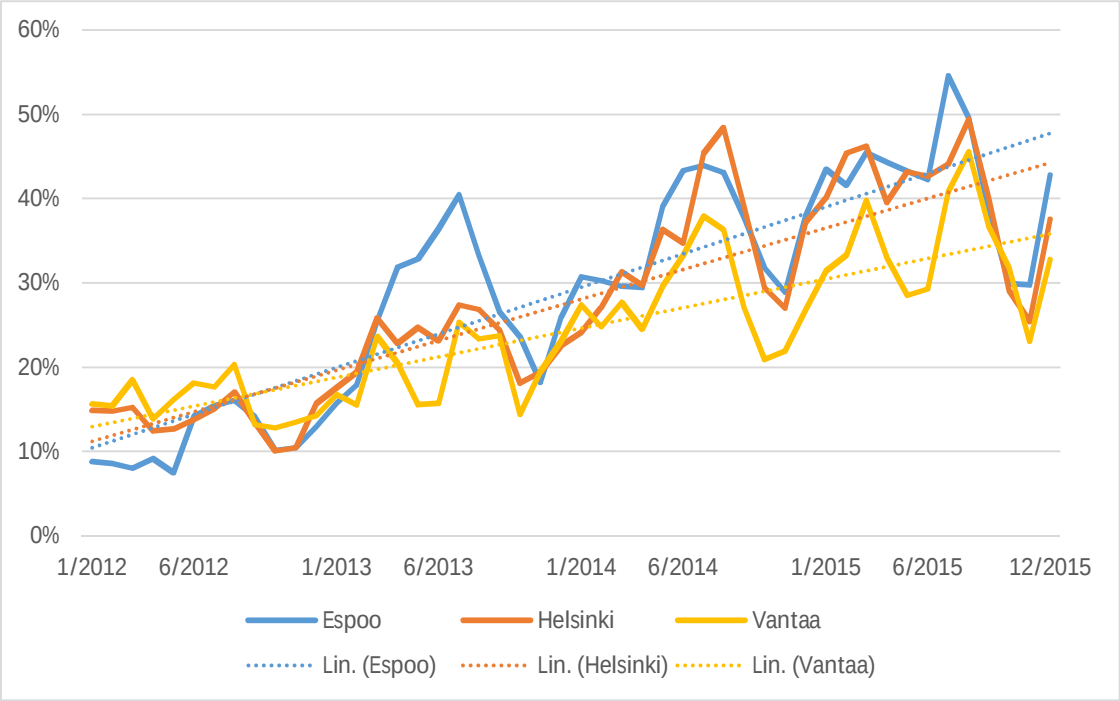

Yllä olevassa kuviossa on virta yli kolmen kuukauden työttömyyden (prosenttia työttömyysjaksoista) 15–24 -vuotiaat Vantaalla, Espoossa ja Helsingissä.

Kuviosta nähdään, että Vantaan tilanne on vuodesta 2013 lähtien pysynyt pääosin parempana kuin Espoossa ja Helsingissä, kunnes loppuvuodesta 2015 tilanne kaupungeissa on ollut hyvin samoissa lukemissa. Jos tarkastellaan erikseen 15–19 -vuotiaiden ja 20–24 -vuotiaiden ikäryhmiä (ei kuviota), eroa syntyy toisaalta siinä, että nuoremmassa ikäryhmässä virta yli kolmen kuukauden työttömyyteen on pienempi ja toisaalta siinä, että vanhemman ikäryhmän kohdalla Vantaa on onnistunut suuria naapurikaupunkeja paremmin nuorisotyöttömyyden hoidossa. Vastavalmistuneiden 25–29 -vuotiaiden (ei kuviota) osalta kuukausittainen vaihtelu on suurta. Esimerkiksi Vantaan osalta oli vuoden 2015 aikana kuukausi, jolloin kaikilla kolme kuukautta aiemmin työttömiksi ilmoittautuneilla vastavalmistuneilla työttömyys ylitti kolme kuukautta. Toisaalta oli useita kuukausia, jolloin työttömyysjakso ylitti kolme kuukautta vain 1–4 vastavalmistuneella. Yhteiskuntatakuun määritelmän mukaisesti nuorten työttömyyden ei tulisi pitkittyä yli kolmen kuukauden. Työllisyystakuu ei siis toteudu missään pääkaupunkiseudun suurista kaupungeista. Tilastojen valossa voidaan todeta, että tarkasteltavalla ajanjaksolla se on toteutunut parhaiten Vantaalla. Sekä Helsingissä, Espoossa että Vantaalla yhä useamman nuoren työttömyys pitkittyy yli kolmen kuukauden, kuten kuvion nousevasta trendistä voidaan päätellä. Kauniaisissa tilanne vaihtelee kuukausittain, mutta havaittavissa on samanlainen kehitys.

Kaupungeissa kerätään eri ohjauspalveluissa hyvin tietoa siitä, mihin nuoret sijoittuvat toimenpiteen tai ohjauksen päättyessä. Nämä niin sanotut välittömät tulokset ovat myös olleet hyviä, esimerkiksi vuonna 2015 Petran asiakkuuksista 67,6 prosenttia päättyi töihin, työkokeiluun, palkkatuelle, oppisopimuskoulutukseen tai tutkintoon johtavaan koulutukseen. Avoimille työmarkkinoille työhön tai tutkintoon johtavaan koulutukseen päätyneiden osuus oli 52 prosenttia. Petran ensimmäiselle hankekaudelle asetetut tavoitteet täyttyivät yhtä lukuun ottamatta. Helsinki kerää niin sanottujen välittömien tulosten lisäksi vaikuttavuustietoa seurantatutkimuksella. Palveluissa olleisiin otetaan yhteyttä kuuden kuukauden kuluttua asiakkuuden päätyttyä ja selvitetään mikä on nuoren tilanne tuolloin. Seurantatiedon hankkimisessa Espoolla ja Vantaalla olisi parannettavaa, joskin on selvää, että mainittu tiedon keräystapa on varsin työläs ja tulee kalliiksi.

Koulutustakuu ja nuorten aikuisten osaamisohjelma

Koulutustakuuta toteutetaan Vantaan sivistystoimessa nuoriso- ja aikuiskoulutuksen ja nuorisopalveluiden yhteistyönä. Vantaa on sitoutunut toteuttamaan koulutustakuuta vuodesta 2006 ja nivelvaiheen kehittämistä on

tehty siitä lähtien. Koulutustakuuseen on vuosien aikana kehitetty pysyvä toimintamalli, jolla on saatu hyviä tuloksia. Myös mallin ylläpitäminen vaatii jatkuvaa työtä. Nyt haasteena on etenkin ammatillisessa koulutuksessa opintojen keskeyttämisen vähentäminen ja läpäisyn parantaminen. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla ei ole suuria eroja toimenpiteissä, joilla koulutustakuuta toteutetaan. Vantaalla oli kevään 2015 yhteishaussa ammatilliseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen varattu yhteensä 2090 peruskoulupohjaista aloituspaikkaa. Laskennallisesti aloituspaikkoja oli 97,2 prosentille peruskoulun päättäneistä. Nuorisotakuuseen kuuluu yhteiskunta- ja koulutustakuun lisäksi nuorten aikuisten osaamisohjelma, jota on toteutettu kaikissa kaupungeissa. Vantaalla ohjelmaan osallistui 76 opiskelijaa vuonna 2015. Helsinki raportoi, että vuoden 2014 aikana aloittaneita opiskelijoita oli noin 240 ja Espoossa opintoja suoritti 483 opiskelijaa vuonna 2014.

Koulutustakuun toteutuminen

Ammatillisen koulutuksen koulutuspaikkojen lisääminen on edesauttanut koulutustakuun toteuttamista pääkaupunkiseudulla. Peruskoulun päättäneet sijoittuvat jatkokoulutukseen ja nivelvaiheen opintoihin hyvin. Pienellä osalla on muu kiinnekohta, kuten työ. Täysin ilman koulutuspaikkaa tai muuta kiinnekohtaa on pieni joukko nuoria, Vantaalla vuosittain noin 0,5–1 prosenttia peruskoulun päättäneistä (10–20 henkilöä). Koulutustakuu toteutuu täysin tai lähes täysin pääkaupunkiseudun neljässä kaupungissa.
Yhteishaun muutos paransi peruskoulun päättävien asemaa yhteisvalinnassa, mutta peruskoulun jo aiemmin päättäneiden, ilman jatkokoulutuspaikkaa olevien asema heikentyi. Heille tulee löytää muita koulutusväyliä ja siihen tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä (rahoitusta, projekteja, tukea) kansallisella tasolla. Useaan kertaan koulutukseen hakeneiden ja keskeyttäneiden motivoiminen on myös ratkaistava. Ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta olevista nuorista Vantaalla noin 85 prosenttia oli joko työllisiä, opiskelijoita, eläkkeellä, perhevapailla tai armeijassa (vuoden 2013 tilanne).

Yhteistyö työvoimahallinnon kanssa

Helsingin, Espoon ja Vantaan haastatteluissa toistui näkemys siitä, että työvoimahallinnon organisaatiouudistus ja henkilöstön vähentäminen ovat heijastuneet TE-toimiston kykyyn palvella asiakkaita. TE-toimistot ovat siirtyneet pääosin sähköisiin palveluihin, jolloin henkilökohtaisessa tapaamisessa aiemmin tehty tilannearvio nuoren tilanteesta jää tekemättä. Tämä johtaa helposti siihen, että nuoren työttömyys pitkittyy yli kolmeen kuukauteen eli nuorisotakuu ei toteudu. Nykyisin yhä suureneva joukko on sähköisten palveluiden varassa. Työvoimahallinnossa nuori voi ”unohtua” sähköisiin palveluihin eli TE-toimisto ei ota nuoreen yhteyttä. Sähköiset palvelut eivät välttämättä myöskään palvele erityisen hyvin varsinkaan heikommassa asemassa olevia asiakkaita kuten esimerkiksi maahanmuuttajat, osatyökykyiset ja pitkäaikaistyöttömät.

Nuorisotakuun kuntakokeiluhankkeessa Helsinki tavoitteli yhteistyön kehittämistä. Kaupungin toiveena oli esimerkiksi se, että kaupunki voisi yksin vastata nuorten aktivointisuunnitelmien tekemisestä siten, että asiakkaalla olisi jatkossa vain yksi suunnitelma. Käytännössä tämä osoittautui mahdottomaksi, koska työllistymissuunnitelma ja aktivointisuunnitelma ovat lakisääteisiä. Lisäksi on erilaisia kuntoutus- ja hoitosuunnitelmia. Suunnitelmia ei voida vähentää yhdistämällä, vaan Helsingin toive suunnitelmien yhdistämisestä olisi vain tuottanut yhden uuden suunnitelman.[13]

Vantaalla nuorisotakuun kuntakokeilussa kehittämisen kohteena oli eräiden kaupungin työntekijöiden käyttö- ja tietojensaantioikeus asiakasrekistereihin. Tämä ei kuitenkaan onnistunut. Sähköisten asiakasjärjestelmien yhtenäistäminen eri viranomaisten välillä on hankalaa erinäisistä rekisteri- ja tietosuojasäädöksistä johtuen.

[13] Haastattelu kaupunginkansliassa 9.10.2015 ja sähköpostitse saatu tarkennus 7.1.2016.

Työvoimapalvelujen vastuunjako

Valtiolla on ensisijainen vastuu työllisyyspolitiikasta ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta sekä niiden rahoittamisesta. Kunnilla on kuitenkin merkittävä rooli etenkin vaikeasti työllistyvien osalta. Kaupungeissa katsotaankin, että nykyinen kahden toimijan malli ei ole tarkoituksenmukainen eikä toimiva. Kunnille tulisi myös osoittaa pysyviä resursseja ja työvälineitä esimerkiksi nuorisotakuun toteuttamiseen, jos kuntien roolia työllisyydenhoitajana halutaan lisätä. Nykyisellään TE-toimiston hallinnassa on sekä asiakastietojärjestelmä että työllistymistä parhaiten edistävät toimenpiteet.

Työttömyysturvalain muutos vuoden 2015 alusta lukien[14] kasvatti kuntien vastuuta pitkäaikaistyöttömyyden hoidossa. Muutos on johtanut kuntien työmarkkinakustannusten merkittävään nousuun. Nuorisotakuun toteuttamisen näkökulmasta näyttää ongelmalliselta, että valtio kannustaa sanktiomaksuilla kuntia panostamaan pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen välityömarkkinoille. Nuoret eivät useinkaan ole pitkäaikaistyöttömiä, jolloin työvoimapoliittisten toimenpiteiden kohdistaminen nuoriin ei ole kunnalle lyhyellä tähtäimellä kannattavaa. Pidemmällä tähtäimellä nuoriin panostaminen olisi kuitenkin todennäköisesti hyvä sijoitus, kun ajatellaan nuoren koko työuralla kertyviä verotuloja tai kouluttautumisen ja työllistymisen epäonnistuessa syntyviä toimeentulotuki- ja muita sosiaaliturvamenoja.

Johtopäätökset:

Koulutustakuun toteuttaminen on pääkaupunkiseudulla ollut vaikuttavaa, mutta nuorisotakuun työllisyyttä koskevan tavoitteen osalta kaupungin toimenpiteiden vaikutuksia on vaikea osoittaa. Kaupungit ovat omilla nuorisotakuuhankkeillaan luoneet edellytyksiä vaikuttavuudelle, mutta työllisyystilanne on ollut haastava. Hankkeiden vaikuttavuuden seuranta on pääosin kohdistunut hankkeiden välittömiin tuloksiin ja vain Helsinki on seurannut nuorten tilannetta hankkeiden päättymisen jälkeen.

Työttömyystilastojen perusteella nuorisotakuu ei toteudu

Yhä useamman nuoren työttömyysjakso ylittää nuorisotakuun lupauksen. Työttömyystilastot kuitenkin kuvastavat suhdannetilannetta, minkä vuoksi nuorisotakuun merkitystä on vaikea arvioida, koska ei tiedetä, olisiko nuorten työttömyystilanne pahempi ilman nuorisotakuuta. Pääkaupunkiseudun suurten kaupunkien välisiä eroja vertailemalla voidaan tehdä se johtopäätös, että Vantaalla nuorisotakuu toteutuu parhaiten, Espoossa heikoiten. Nuorten kannalta huolestuttavaa on se, että työttömyys on kaikissa kaupungeissa pitkittynyt.

Espoossa ja Kauniaisissa työttömyysaste on koko väestöllä selvästi alhaisempi kuin Vantaalla ja Helsingissä, mutta nuorten työttömyysasteessa Espoo on ollut Helsingin tasolla ja ylikin. Kauniaisissa puolestaan nuorten työttömyysaste kävi suurten kaupunkien tasolla kesällä 2015 ja on senkin jälkeen pysytellyt aiempaa korkeammalla tasolla. Nuorten työttömyys onkin suhteellisesti kasvanut eniten Espoossa ja Kauniaisissa. Vantaalla nuorisotyöttömyyden kasvu on ollut nuorisotakuun aikana kaikkein maltillisinta. Loppuvuoden 2015 työttömyysluvut kuitenkin osoittavat, että Helsingissä nuorisotyöttömyys on kääntynyt laskuun ja Espoossakin osittain. Vantaalla sen sijaan nuorisotyöttömyys on loppuvuonna kasvanut enemmän kuin suurissa naapurikaupungeissa. Kauniaisissa puolestaan nuorisotyöttömyyden kasvu oli loppuvuonna 2015 erityisen suurta.

Peruskoulun päättävillä koulutustakuu toteutuu hyvin

Koulutustakuun osalta kaikki kaupungit ovat parantaneet nuorten pääsyä koulutukseen koulutustakuun mukaisesti. Tavoitteen toteutumista on osaltaan auttanut se, että kaupungit ovat hakeneet ja saaneet ammatillisen koulutuksen lisäpaikkoja. Aloituspaikkojen määrä on lisääntynyt useana vuonna ja se on merkittävin koulutustakuun tuoma hyöty koulutukseen hakeutuville nuorille. Opintojen keskeyttämistä on pyritty vähentämään toteuttamalla erilaisia koulutuksen läpäisyn tehostamishankkeita. Helsingissä opintojen keskeyttäminen on vähentynyt. Espoossa on myös läpäisyn osalta saatu hyviä tuloksia. Vantaalla tavoite keskeyttäneiden osuuden laskusta ei ole toteutunut. Kauniaisissa opintojen keskeyttämisprosentti on ollut alhainen. Nuorten koulutuksen haasteena ovat alle 30-vuotiaat nuoret, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa. Heidän joukossaan on paljon maahanmuuttajia.

[14] Työttömyysturvalaki (1290/2002, muutos 30.12.2014/1370).

Kaupunkien omat tavoitteet toteutuneet vaihtelevasti

Kaikki kaupungit eivät ole asettaneet nuorisotakuuseen liittyviä selkeitä ja mitattavia tavoitteita, minkä vuoksi on haasteellista arvioida, onko kaupunkien valitsemilla nuorisotakuuta toteuttavilla toimintamalleilla saavutettu niille asetetut tavoitteet. Osalla kaupungeista tavoitteet ovat sanallisia. Vantaalla kaupunginvaltuuston vuosille 2013–2015 asettamat nuorisotakuuta koskevat tavoitteet ovat olleet mitattavia ja osin samoja kuin nuorisotakuun yleiset mittarit. Työttömyyden kehitystä mittaavat tavoitteet ovat huonossa työllisyystilanteessa vaikeita toteuttaa.

Vaikuttavuuden mittaamisessa kehitettävää

Vaikuttavuuden mittaamista on kaupungeissa toteutettu toistaiseksi varsin vähän. Nuorisotakuuhankkeille on asetettu mitattavia tavoitteita Vantaalla, jossa seurattiin Petra-hankkeen ensimmäisen hankekauden tavoitteiden toteutumista. Viidestä tavoitteesta neljä toteutui. Espoolla on ollut käytettävissään tiedot nuorten sijoittumisesta Vamos -asiakkuuden päättyessä. Vastaavasti Vantaalla on seurattu nuorten sijoittumista ohjauspalveluista työhön, koulutukseen tai muihin palveluihin. Helsingissä vaikuttavuuden seuranta on kehittyneintä, koska työllisyydenhoidon toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan välittömien tulosten lisäksi yleensä puoli vuotta hankkeen päättymisen jälkeen.

Suositukset:

Vantaalla on luotu toimivat käytännöt nuorisotakuun toteuttamiseksi ja käytäntöjä tulee jatkaa. Nuorten aikuisten koulutuspolkujen rakentamista tulee edelleen kehittää.

4 KAUPUNGINJOHTAJAN TOIMIALA

4.1 Toimiala

Kaupunginjohtajan toimialalle keskittyvät koko kaupungin tehtävien toteutuksen kannalta merkittävimmät johtamisen osa-alueet, strateginen johtaminen ja talous. Taloussuunnittelun avustuksella valmistellaan ja seurataan valtuuston päättämien valtuustokauden strategian, sen päämäärien ja vuosittaisten sitovien tavoitteiden toteutumista. Toimialalle kuuluu myös henkilöstöhallinto ja elinkeinotoimi sekä viestintä ja sisäinen tarkastus. Arviointikertomuksessa käsitellään tämän kohdan 4 lisäksi toimialan tehtäviä erityisesti kertomuksen kohdassa 1 Toiminnan ja talouden tavoitteiden arviointi ja kohdassa 2 Emokaupungin ja koko konsernin talous.

4.2 Henkilöstöhallinto

Henkilöstöhallinto laatii erillisen henkilöstökertomuksen, joka on annettu tiedoksi kaupunginvaltuustolle 18.4.2016. Henkilöstöhallinto lähtee arvojen ja asenteiden sekä strategian tärkeydestä. Vuonna 2015 on oppimisen ja osaamisen kehittämiseen valittu Metropolia ammattikorkeakoulu kaupungin ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen tuottajaksi.

Henkilöstöhallinnolle asetetut tavoitteet eivät toteudu odotetulla tavalla. Erityisesti sairauspoissaoloja koskeva tavoite jää jatkuvasti tavoitetasostaan. Useana vuonna tavoitetaso on asetettu niin tiukaksi, ettei sitä ole saavutettu. Vuoden 2015 aikana on kehitetty niin sanottu tuunatun työn toimintamalli, jolla pyritään työntekijöille luomaan mahdollisuus osallistua työn tekoon, vaikka sata prosenttinen oman työn tekeminen ei olisikaan mahdollista.

Tarkastuslautakunta suositteli vuoden 2014 arviointikertomuksessaan seuraavaa: Tasa-arvolakiin tuli muutoksia vuoden 2015 alusta. Yksi niistä edellyttää selvittämään palkkakartoituksen avulla, ettei saman työnantajan

palveluksessa olevien samaa tai samanarvoista työtä tekevien naisten ja miesten välillä ole perusteetonta palkkaeroa. Lautakunta suosittelee, että kartoituksen tuloksia tuodaan esiin tulevissa henkilöstökertomuksissa.

Vuoden 2015 henkilöstökertomuksesta ilmenee, että tasa-arvoisesta palkkapolitiikasta on tehty tutkimus, jonka mukaan Vantaalla ei ole havaittavissa, että ”naisen euro olisi pienempi kuin miehen euro”. Tutkimuksen mukaan palkkatasoero johtuu seuraavista seikoista:

- Naisten ja miesten erilaiset alavalinnat jo opiskeluvaiheessa
- Eri ammattiryhmillä omat virka- ja työehtosopimukset
- Tehdyn työajan määrä (esimerkiksi vuoden aikana pidetyt erilaiset palkattomat vapaat vuonna 2015 naisilla 11 prosenttia ja miehillä viisi prosenttia)
- Koska samasta tehtävästä maksetaan samaa tehtäväkohtaista palkkaa, johtuvat ansiotasoerot pääosin yllämainituista seikoista
- Suurin palkkaeroja selittävä tekijä on virka- ja työehtosopimukset
- Naisen euro miehen eurosta oli 0,85 euroa vuonna 2015, mutta naisten ja miesten palkkaero pienenee, kun ansiotasoa verrataan samaa työtä tekevien kesken.

Sopimusaloittain ero palkkauksessa ja miesten ja naisten lukumäärässä on seuraava:

KVTES:0,83€	OVTES:0,93€	LS:0,95€	TS:0,97€	TTES:0,85€
M 611	M 664	M 65	M 618	M 149
N 6 038	N 1 987	N 244	N 227	N 22

Toteutunut palkkaero näkyy henkilökohtaisten lisien jakaumassa sopimusaloittain. Suurin ero euroina olevissa keskiarvoissa oli tuntipalkkaisten sopimuksen piirissä olevilla, seuraavina ovat yleisen ja lääkärisopimuksen sekä opettajien virkaehtosopimuksen piirissä olevat. Sen sijaan teknisten sopimusalalla ero oli toisin päin.

Johtopäätökset:

Kaupungin henkilöstöpolitiikassa painotetaan arvojen ja asenteiden sekä strategisen johtamisen tärkeyttä. Vuonna 2015 on oppimisen ja osaamisen kehittämiseen valittu Metropolia ammattikorkeakoulu kaupungin ammatillisen lisä- ja täydennyskoulutuksen tuottajaksi. Henkilöstöhallinnolle asetetut tavoitteet eivät kuitenkaan toteudu odotetulla tavalla. Erityisesti sairauspoissaoloja koskeva tavoite jäi tavoitetasostaan. Siksi vuoden 2015 aikana on kehitetty niin sanottu tuunatun työn toimintamalli, jolla pyritään luomaan työntekijöille mahdollisuus osallistua työn tekoon, vaikka sataprosenttinen oman työn tekeminen ei olisikaan mahdollista.

Tarkastuslautakunta suositteli vuoden 2014 arviointikertomuksessaan tasa-arvolain mukaisesti selvittämään palkkakartoituksen avulla, ettei saman työnantajan palveluksessa olevien samaa tai samanarvoista työtä tekevien naisten ja miesten välillä ole perusteetonta palkkaeroa. Lautakunta suositteli, että kartoituksen tuloksia tuodaan esiin tulevissa henkilöstökertomuksissa.

Vantaa on selvittänyt tutkimuksen tuloksia vuoden 2015 henkilöstökertomuksessa. Palkkapolitiikasta on tehty tutkimus, jonka mukaan Vantaalla ei ole havaittavissa, että ”naisen euro olisi pienempi kuin miehen euro”. Tutkimuksesta ilmenee, että palkkaukseen vaikuttavat erilaiset alavalinnat jo opiskeluvaiheessa. Myös eri ammattiryhmillä olevat omat virka- ja työehtosopimukset ja työmäärä vaikeuttavat vertailua. Naisten ja miesten palkkaero pienenee, kun ansiotasoa verrataan samaa työtä tekevien kesken. Samasta tehtävästä maksetaan tutkimuksen mukaan samaa tehtäväkohtaista palkkaa.

4.3 Elinkeinotoimi

Arvioitavana oli Vantaan elinkeinotoimi. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota elinkeinopolitiikan kokonaisuuteen sekä elinkeinopalveluiden tulosalueen toimintaan elinkeinopolitiikan toteuttajana. Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarviota ja elinkeinopalvelujen käyttösuunnitelmaa, kaupungin hallussa olevaa muuta kirjallista ja sähköistä materiaalia sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia.

Arviointiin kuului myös arviointikokous, jossa elinkeinojohtaja esitteli elinkeinotoimea kokonaisuutena ja siihen liittyen elinkeinopalvelujen toimintaa ja samalla saatiin täydentävää tietoa arviointikysymyksiin.

Kaupunginhallituksen asettama kaupungin päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmää tarkastellut toimikunta linjasi yhdeksi keskeiseksi Vantaan kaupungin kehittämistarpeeksi kaupungin elinkeinopolitiikan vahvistamisen vuonna 2012, ja vuoden 2013 alusta perustettiin elinkeinojohtajan virka ja tehtiin elinkeinopalveluista oma tulosalue. Tulosalue vastaa muun muassa elinkeinopolitiikan, viestinnän ja markkinoinnin suunnittelusta ja toteutuksesta sekä elinkeinopoliittisen seutuyhteistyön kehittämisestä. Vuoden 2016 alusta voimaantulleiden kaupunginjohtajan toimialaa koskevien johtosääntömuutosten jälkeen kaupungin keskitetystä viestinnästä ja markkinointitehtävistä vastaa viestinnän tulosalue.

Toiminnan tavoitteista

Elinkeinopalveluiden tulosalueelle oli vastuutettu kaksi kaupungin vuoden 2015 sitovista tavoitteista (9.2 ja 10.1), lisäksi yhden tavoitteen (tavoite 10.2) osalta elinkeinojohtajalla oli raportointivastuu ja yhden tavoitteen (tavoite 9.1) yhden mittarin osalta elinkeinojohtaja oli toisena vastuuhenkilönä. Ohessa on elinkeinopalvelujen toimenpiteitä tavoitteiden toteuttamiseksi.

Tavoite 9.1 Kaupungin työllisyystilanne kehittyy suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla. Elinkeinojohtaja oli toisena vastuuhenkilönä mittarissa: ”Työttömyysaste alenee tai ei kasva suhteellisesti Helsinkiin tai Espooseen verrattuna (tilanne 31.12.).”

Elinkeinopalveluiden rooli tavoitteen tämän mittarin toteutuksessa eli kaupungin työllisyyden kehityksessä on välillinen ja pitkän aikavälin toimenpiteisiin keskittyvä. Työllisyyttä on elinkeinopalvelujen osalta edistetty erilaisilla yrityksille suunnatuilla palveluilla sekä toimimalla aktiivisesti uusien yritysten sijoittumiseksi alueella. Elinkeinopalvelut on myös osallistunut yhdessä työllisyyspalvelujen kanssa joihinkin yhteisiin työllisyyden edistämiseksi järjestettyihin tapahtumiin, esimerkiksi työnhakijoille ja yrityksille järjestetty Mega-Rekry tapahtumaan.

Tavoite 9.2 Elinvoimaohjelmaa toteutetaan kaupungin työllisyystilanteen ja elinvoiman nostamiseksi (kolme elinvoimaohjelmaan liittyvää mittaria: yrityskiihdyttämö, kauppakeskusakatemia ja matkailukärkien tuotteistaminen).

Yrityskiihdyttämö

Vuonna 2014 aloitti Vantaan Technopoliksessa toimintansa yrityskiihdyttämö Turbiini. Turbiini on osa ”Polku - liikeideasta kasvuyritykseksi” -Euroopan aluekehitysrahaston yhteishanketta, jonka yhteistyökumppaneita ovat pääkaupunkiseudulla toimivat yrityshautomot/kiihdyttämöt: Aalto Start-Up Center, Helsinki NewCo ja Spinno (Espoo). Turbiini tarjoaa varhaisen vaiheen start-up yrityksille ilmaisia tiloja, tukea ja sparrausta sekä innovaatiopalveluita alueen PK-yrityksille ja toimijoille. Turbiini toimii yhteistyössä Metropolia ammattikorkeakoulun kanssa. Metropolia tukee toimintaa tarjoamalla tilat, henkilöresursseja, laitteita, ohjelmistoja sekä tietoliikenneyhteydet. Merkittävänä osana toimintaa on laaja yhteistyö Metropolian, Laurean ja Haaga-Helian ammattikorkeakoulujen kanssa monialaisten harjoittelijoiden, start-up aihioiden tunnistamisen, kehittämisen sekä palvelumuotoiluprojektien muodossa. Turbiiniin liittyvä ammattikorkeakoulujen yhteistyösopimus julkistettiin lokakuussa 2015. Turbiinin tiloissa toimii tällä hetkellä kahdeksan start-up tiimiä, joissa työskentelee noin 35 henkilöä. Vantaan kaupungin roolin määrittely yrityskiihdyttämössä ja sen mahdollisessa rahoittamisessa jatkossa on meneillään ja selvinnee kevään 2016 aikana.

Kauppakeskusakatemia

Kauppakeskusakatemia on Vantaan kaupungin (elinkeinopalvelut), MERCURIA Kauppiaitten Kauppaoppilaitoksen sekä Jumbon ja Flamingon yhdessä muodostama toimintamalli. Jumbon ja Flamingon kauppakeskuksissa

käynnistyy koulutus- ja harjoittelijayhteistyö, jossa entistä suurempi osa liike-talouden taidoista opitaan aidossa kauppakeskusympäristössä. Sopimus osapuolten kesken on kirjoitettu ja Kauppakeskusakatemia käynnistyi virallisesti 27.3.2015

Matkailukärkien tuotteistaminen

Vantaan matkailun kärjet on kartoitettu ja matkailubrändiä hiottu erillisenä kehitystyönä konsultin avustuksella syksyllä 2015. Työn tuloksena Vantaan matkailun kärjiksi on määritelty teemoja kuten Tiede, Teknologia, Taide ja kulttuuri sekä Elämykset. Työ matkailukärkien jalkauttamiseksi jatkuu vuonna 2016. Matkailukärkiä markkinoidaan Vantaan uuden brändin mukaisesti. Matkailumateriaaleja on uudistettu vuonna 2015. Esimerkiksi Vantaan kaupungin uudet verkkosivut, matkailuesite sekä erityinen Kuusijärvi-esite ovat valmistuneet kesällä 2015. Kieliversioita lisätään vuonna 2016.

Tavoite 10.1 Markkinoidaan Vantaata asuinpaikkana Vantaalla työskenteleville ulkopaikkakuntalaisille (mittarina muuttohalukkuustutkimus).

Muuttohalukkuustutkimus 2014 (Taloustutkimus Oy:n tekemä) -tutkimuksen keskeisinä tuloksina havaittiin seuraavaa:
”Vantaalle voisi ajatella muuttavansa 16 prosenttia suomalaisista. Vantaan saamien yleisarvosanojen keskiarvoksi muodostuu 6,66, mikä on hieman kaikkien kaupunkien keskiarvoa korkeampi (sij. 12./37)). Nykyisiltä ja entisiltä asukkailtaan se saa keskiarvon 7,38 (sijoitus tutkittujen kaupunkien joukossa 31./37). Mielikuvatekijöittäin tarkasteltuna Vantaan imago asuinpaikkana on edelleen vahva. Mielikuvatekijöiden yhteisvaikutuksella mitattuna Vantaa sijoittuu keskiarvon yläpuolelle sijalle yhdeksän. Se sijoittuu tutkituissa mielikuvatekijöissä 11 parhaan kaupungin joukkoon kahta suhteellista heikkoutta lukuun ottamatta: viihtyisä asuinympäristö (sij. 34./37) ja hyvä kasvuympäristö lapsille (sij. 35./37).

Vantaan suhteellisia vahvuuksia ovat kehittyvä talousalue (sij. 4./37), työpaikkojen tarjonta (sij. 4./37) ja sijainti (sij. 4./37). Absoluuttisesti eli itseensä verrattuna Vantaan vahvuuksia ovat työpaikkojen tarjonta, hyvät harrastusmahdollisuudet ja sijainti. Kaupungin heikkouksia ovat asuinympäristön viihtyisyys sekä kasvuympäristön hyvyys lasten kannalta. Jälkimmäisessä on kuitenkin tapahtunut positiivista kehitystä edelliseen tutkimukseen verrattuna. Eniten heikennystä edellisvuoteen verrattuna on tapahtunut kunnallisissa palveluissa, kuten kaikissa tutkituissa kaupungeissa.” (Muuttohalukkuustutkimus, 8.4.2014.)

Tavoitteeseen liittyvinä toimenpiteinä toteutettiin asuinaluemarkkinointia siihen liittyvillä julkaisuilla. Vantaan markkinoinnin liite julkaistiin 15.3.2015 Helsingin Sanomien välissä. Vantaan Sanomien kanssa julkaistiin asumisen ja tapahtumien erikoisliite 3.6.2015, jota jaettiin myös asuntomessuilla. Vuoden 2015 Vantaalla pidettyjä asuntomessuja ja liikennöinnin aloittanutta Kehärataa hyödynnettiin yritys- ja asukasmarkkinoinnissa. VR:n lähiliikenteen junissa toteutettiin Vantaata asuinpaikkakuntana ja samalla uutta brändi-ilmettä toteuttanut kampanja.

Tavoite 10.2 Nostetaan kaupunginosia esille kaupungin omissa kanavissa monipuolisesti ja kuntalaisia osallistaen.
Vantaan kaupungin Asukaslehdessä julkaistiin suuralue-esittelyjen sarjaa. Vuonna 2015 nostettiin esille Aviapolis, Kivistö, Hakunila ja Koivukylä. Vantaa-kanavalle tuotettiin monipuolista videomateriaalia kaupunginosien tapahtumista ja julkaistiin myös kuntalaisten kuvaamia videoita Vantaalta.

Toiminnasta yleisesti

Laatu ja vaikuttavuus

Tulosalueen toiminnan laatua ja toiminnan vaikuttavuutta on mitattu keskeisimmin muuttohalukkuustutkimuksen, mediaseurannan (myönteiset tai neutraalit maininnat ja niiden määrä), yritysmyönteisyysarvioissa

(Suomen yrittäjät ja Kauppakamari), perustettujen ja lakkautettujen yritysten määrässä, muuttoliikkeen nettomuutoksessa ja matkailuöiden kehityksessä.

Muuttohalukkuustutkimuksessa arvioitiin eri kaupunkien kiinnostavuutta tai mielikuvaa niistä muuttamisen kohteina. Tämän tutkimuksen lähtöarviot vuonna 2014 eivät olleet Vantaan osalta kovinkaan suosiollisia. Vuoden 2016 tutkimuksessa tullaan näkemään vaikuttavatko asuntomessujen, asuinalueprofiilointien sekä ulkoisen markkinoinnin hyödyt Vantaan osalta myönteisesti. Kotimaasta saatu muuttovoitto on Vantaalla joka tapauksessa kääntynyt kuuden selkeästi tappiollisen vuoden jälkeen ensin pienelle plussalle vuonna 2014 ja selkeälle nettomuuttovoitolle 2015.

Yritysmyönteisyysarvioissa Vantaa arvioitiin maamme kymmenestä isoimmasta kaupungista yritysmyönteisimmäksi vuonna 2014[15], vuodelta 2015 arviota ei ole vielä tehty. Vuonna 2015 Vantaalla aloitti 1 083 uutta yritystä, joista reilut 400 uusyrityskeskus YritysVantaan tuella. Uusia yrityksiä syntyi hieman vähemmän kuin vuonna 2014, mutta Vantaan tulos on silti koko maan tasoon verrattuna hyvä. Lopettaneita yrityksiä puolestaan oli noin neljä prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna; nyt 500. Nykyisessä taloustilanteessa tulokset ovat melko myönteisiä.

Elinvoimaohjelma

Keskeisesti elinkeinopolitiikan vahvistamiseen liittyy Vantaan kaupunginvaltuuston 3.3.2014 hyväksymä elinvoimaohjelma. Ohjelman toteuttaminen on ohjannut keskeisesti myös elinkeinopalvelujen tulosalueen toimintaa. Tulosalue oli keskeisessä roolissa ohjelman valmistelussa.

Ohjelma on hyvin konkreettinen, monelle toimijalle vastuutettu ja sisältää selkeät tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Elinvoimaohjelmassa on asetettu yhteensä 45 tavoitetta, jotka on aikataulutettu vuosille 2014–2016. Tavoitteiden toteutumiselle on määritelty vastuutahot ja mittarit ohjelmassa ja niiden toteutumista on seurattu säännöllisesti elinvoimaohjelman valmistelu- ja ohjausryhmässä. Elinvoimaohjelman tavoitteista valtaosa saavutettiin vuoden 2015 loppuun mennessä ja 15 tavoitteen toteutus jatkuu vuonna 2016. Vuoden 2015 keskeisiä toimenpiteitä olivat muun muassa kaupunkibrändin uusiminen ja kaupungin näkyvyyden vahvistaminen, yrityskiihdyttämön toteutus, Aviapolis City- ja 6Aika-hankekokonaisuuksien käynnistäminen, matkailutuotteiden profilointi ja tavoite outlet-kylän perustamisesta Vantaalle. Tavoitteet toteutuivat suunnitellusti. Vuoden 2016 aikana keskitytään kaupungin markkinoinnin kokoamiseen, työllistämistoimenpiteisiin, työpaikka-alueiden profiloinnin vahvistamiseen ja lentoasema-alueen vahvaan kehittämiseen. Erityisesti vuonna 2015 liikennöinnin aloittanut Kehärata on merkittävä kilpailuvaltti joka tarjoaa erinomaiset logistiset edellytykset uusien yritysten ja asukkaiden sijoittumiselle Vehkalan, Vantaankosken ja Aviapoliksen alueille. Alueiden kehittämisessä tehdään yhteistyötä muun muassa yritysten kanssa ja Vantaankosken yritysalueella järjestetään avoin ideakilpailu tulevaisuuden yrityskampuksesta.

Elinvoimaohjelman toteutumista ja toimenpiteiden vaikuttavuuden indikaattoreita on koko ohjelmakauden ajan seurattu elinvoimaohjelman ohjausryhmässä. Elinvoimaohjelmaa 2014–2016 toteutetaan nykyisen valtuustokauden loppuun saakka kunnes uusi valtuusto aloittaa kautensa kesällä 2017. Ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan jo ennen ohjelmakauden päättymistä kaupungin johtoryhmässä, kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuustossa keväällä 2016. Samalla suhteutetaan elinvoimaohjelman tavoitteita ja niiden vaikuttavuutta kaupungin strategiaan ja mietitään, missä muodossa elinvoimaohjelman tavoitteita jatkossa toteutetaan. Tarkoituksen on kytkeä tavoitteet entistä tiiviimmin kaupungin strategiaan.

Yhteistyö kaupungissa, pääkaupunkiseudulla

Elinkeinopalveluiden tulosalue tekee tiivistä yhteistyötä yrityspalveluiden tulosalueen kanssa erityisesti yritysten sijoittumispäätöksiin sekä maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi yrityspalvelut ja elinkeinopalvelut

[15] Suomen Yrittäjät: Elinkeinopoliittinen mittaristo 2014.

tekevät tiivistä yhteistyötä yhteisten elinvoimaohjelman toimenpiteiden toteuttamisessa, esimerkiksi Aviapoliksen alueen ja asemanseutujen kehittämisessä.

Elinkeinopalvelut on Vantaan osalta vastuussa muun muassa Suomen suurimpien kaupunkien yhteisen EU-hankkeen, 6Aika-ohjelman, ohjauksesta. Hanketasolla merkittävää PKS-yhteistyötä tehdään myös muun muassa Polku ja Smart&Clean hankkeiden kautta. Pääkaupunkiseudun kansainvälistä markkinointia toteutetaan yhdessä muiden PKS-kuntien kanssa Helsinki Business Hubin kautta. PKS-yhteistyötä ja verkostokumppanuuksia hyödynnetään osana elinvoimaohjelman toteuttamista. Myös PKS-elinkeinojohtajat kokoontuvat säännöllisiin palavereihinsa valmistelemaan koko pääkaupunkia kattavia yhteistyökokonaisuuksia ja lisäksi Uudenmaan liiton tasolla on jonkin verran teemallista yhteistyötä.

Johtopäätökset:

Elinkeinopolitiikan tavoitteet kokonaisuudessaan liittyvät erityisesti kaupungin strategisena päämääränä olevan elinvoiman vahvistamisen tavoitekenttään. Elinkeinopolitiikkaa käytännössä toteuttaa pitkälti elinkeinopalveluiden tulosalue. Tulosalue profiloi ja markkinoi Vantaan työpaikka-alueita, kehittää matkailua, sekä kehittää elinkeinopoliittista seutuyhteistyötä ja kansainvälistä yhteistyötä.

Vuonna 2015 elinkeinopalveluiden toiminta keskittyi kaupunginvaltuuston hyväksymän elinvoimaohjelman toimenpiteiden toteuttamiseen. Vuoden 2015 ohjelman keskeiset toimenpiteet liittyvät muun muassa kaupungin näkyvyyden vahvistamiseen (kaupunkibrändin uusiminen, matkailumarkkinoinnin lisääminen), uudentyyppisen yrityspalvelun käynnistäminen (yrityskiihdyttämö) ja matkailutuotteiden profilointiin (matkailukärkien selkeyttäminen ja matkailumateriaalien uusiminen). Jatkossa ohjelman tavoitteet liittyvät keskeisesti Kehäradan yhdistämien isojen asuin- ja työpaikka-alueiden kehittämiseen, profilointiin ja markkinointiin. Alueita kehitetään yhteistyössä yritysten ja muiden toimijoiden välisellä yhteistyöllä ja pyritään luomaan kokonaisuus, jossa alueiden rakenne ja palvelut tukevat ja täydentävät toisiaan.

Suositukset:

Kehäradan ansiosta on Vantaalle syntynyt uusia asuin- ja työpaikka-alueita, joiden kehittäminen eri yhteistyökumppaneiden kanssa on käynnissä. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että huolehditaan siitä, että myös alueen asukkaat saavat ajantasaista tietoa alueiden kehittämisratkaisuista. Lisäksi suositellaan harkittavaksi mahdollisuuksien mukaan osallistaa alueiden asukkaita myös itse kehittämistyöhön, jolloin asukasnäkökulma tulisi mukaan kehittämiseen.

5 KONSERNI- JA ASUKASPALVELUJEN TOIMIALA

5.1 Omistajaohjaus ja konsernistrategia

Kaupunginhallituksen yleisjaosto on seurannut tytäryhteisöjen toimintaa ja taloutta sekä tavoitteiden toteutumista. Keskeisten ja taloudellisesti merkittävien tytäryhteisöjen osalta raportoidaan myös osavuosikatsauksessa. Keskeisille tytäryhtiöille on tehty kysely riskienhallinnasta ja sisäisestä valvonnasta. Kyselyn tuloksista on raportoitu yleisjaostolle.

Konsernistrategiassa edellytettyjä kaupungin ja tytäryhteisöjen välisiä navigointitilaisuuksia on pidetty vuonna 2015. Yleisjaostossa on käsitelty myös muun muassa ennakkosuostumusten antamista konserniyhtiöille päätöksentekoa varten. Lisäksi yleisjaosto on antanut menettelyohjeita yhtiökokousedustajille.

Keskeinen konsernivalvonnan toteuttamiskeino on niin sanotut yhtiöiden navigoinnit, joiden avulla konsernijohto seuraa esimerkiksi yhtiöiden talouden tilaa, päätöksentekoa ja riskienhallintaa. Yleisjaosto päättää mille yhtiöille pidetään navigointitilaisuudet. Kaikilta yhtiöiltä pyydetään kirjalliset navigoinnit eli vuosikoosteet ja

riskienhallinnan raportoinnit. Yleisjaosto on seurannut ja ohjeistanut tytäryhtiöiden toimintaa konsernistrategian mukaisesti.[16]

Vantaan omistajaohjaus ja konsernistrategia tullaan päivittämään ja kirjoittamaan uudelleen. Työ aloitettiin vuoden 2015 puolella, mutta jätettiin odottamaan kaupunginhallituksen 8.2.2016 asettaman luottamushenkilötoimikunnan työn tuloksia. Kuntastrategian laatiminen ei ole luottamushenkilötoimikunnan tehtävä, mutta päätöksenteko- ja johtamisrakenteita uudistettaessa on arvioitava, mikä vaihtoehto parhaiten tukee strategiassa asetettujen tavoitteiden mukaista johtamista. Kuntastrategian merkitys johtamisen välineenä korostuu koko toiminnan ohjauksessa. Kuntalain 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kunnan toiminta käsittää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan lisäksi osallistumisen kuntien yhteistoimintaan sekä muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan.

Tarkastuslautakunta suoritti erikoissairaanhoitoa koskevasta kohdasta 8.2 Erikoissairaanhoito ilmenevän kyselyn. Kuntayhtymän luottamuselimissä toimivat jäsenet ovat kuntayhtymän omistajaohjauksen toteuttamiseen pääosin tyytyväisiä. Lisäksi Vantaan omistajaohjauksen ja konsernistrategian toteuttamista kuvataan tämän arviointikertomuksen kohdassa 9 olevassa tutkimuksessa.

Suurena muutoksena omistajaohjauksessa vuonna 2015 oli, että merkittävimmille konserniyhtiöille asetettiin emokaupungin toimesta tavoitteet. Tavoitteiden toteutuminen suosituksineen ilmenee kohdasta 1.5. Aiemmin tavoitteita on asetettu hyvin vähän tai tavoitteet ovat olleet välillisiä.

Uudessa kuntalaissa korostetaan entistä kuntalakia enemmän kuntakonsernien nopeaa reagointi- ja uusiutumiskykyä sekä onnistunutta johtamista. Konsernijohtaminen jäntevöityy uuden kuntalain myötä sekä sen merkitys kasvaa kuntien yhä monipuolisemmassa toiminnassa. Kuntalaki on jäntevöittänyt erityisesti omistajapolitiikan ja konsernijohtamisen säännöksiä. Kunnan toiminnan poliittisessa johtamisessa korostuu strateginen johtaminen ja myös kunnan tytäryhtiöt tulee velvoittaa omistajaohjauksen avulla huomioimaan kuntakonsernin kokonaisetu tyttären toiminnassa (KuntaL 410/2015 § 47).

Johtopäätökset:

Yleisjaosto on seurannut ja ohjeistanut tytäryhtiöiden toimintaa konsernistrategian mukaisesti.

Suositukset:

Kunnan taloudessa ja toiminnassa korostuu uudessa kuntalaissa konserninäkökulma. Uudistaessaan konserniohjeistusta kaupungin tulisi selkeästi määritellä tarkastuslautakunnan rooli, jotta tarkastuslautakunta voisi toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä kaupunginvaltuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden arvioijana koko konsernissa.

5.2 Tietohallinto

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää tietohallinnon mahdollisuuksia tuottavuuden parantajana ja strategiasta johdettujen tavoitteiden toteuttajana. Arviointi suoritettiin kaupungin strategiasta johdettujen tavoitteiden, talousarvion, tietohallinto-ohjelman 2014–2017, työryhmäkäynnillä kysymyksiin saatujen vastausten ja esityksen materiaalin sekä muun kohdekohtaisen materiaalin perusteella.

[16] Tilintarkastajan raportointi 19.4.2016.

Tietohallinnon tulosalueen toiminta ja tavoitteiden toteutuminen

Vantaalla tietohallinto on keskitetty ja kaupungin omaa ICT-henkilöstöä on noin 40. Vuosille 2014–2017 on laadittu tietohallinto-ohjelma, jonka mukaan tietohallinnon keskeisenä tehtävänä ohjelmakauden aikana on kehittää olemassa olevia rakenteita ja ohjaus- ja toimintamalleja ja rakentaa puuttuvat rakenteet sekä ohjaus- ja toimintamallit, tiivistää ja laajentaa asiakasyhteistyötä nykyisestä kattamaan myös strategisen tason yhteistyö, siirtyä kohti palveluhankintapohjaista kokonaisuutta ja palveluiden järjestämistä sekä järjestää tarvittavat ICT-palvelut kilpailuttamalla niitä aktiivisesti.

Tietohallinnon palvelukeskuksen rooli muuttuu tietohallinto-ohjelman kauden aikana perustietotekniikkapalveluiden tuottajasta sähköisten palveluiden kehittäjäksi ja mahdollistajaksi. Perustietotekniikka (tietotekniikan tuki-, kehitys- ja ylläpitopalvelut sekä loppukäyttäjien tuki) on ulkoistettu. Palvelutuottajan vaihtuminen aiheutti vuonna 2015 kangertelua tukipalveluissa, mutta palveluntarjoajan itse keräämä asiakastyytyväisyys oli hyvällä tasolla. Lisäksi ostetaan konsultointipalveluita. Konsulttien käyttäminen on välttämätöntä täsmäosaamisen hankkimiseen. Kaupunki ei pysty kilpailemaan palkoissa eikä saa rekrytoida.

Tulosalueen toimintakuluihin oli käyttösuunnitelmassa varattu 23,3 miljoonaa euroa vuonna 2015. Tietohallinnon investointien (aineeton omaisuus) määräraha vuodelle 2015 oli 8,5 miljoonaa euroa sisältäen Apotti-hankkeen 1,5 miljoonan euron rahoituksen. Investointeja toteutettiin 6,6 miljoonalla eurolla ja lisäksi Apotti-hankkeen toteuma oli 617 000 euroa.

Sitovana tavoitteena sähköisten palvelujen kehittäminen

Kaupungin strategiassa on yhtenä strategisena päämääränä lisätä sähköistä asiointia ja itsepalveluja. Tietohallintoon liittyvänä vuoden 2015 sitovana tavoitteena oli luoda sähköisen asioinnin alusta ja mobiili-Vantaa-konsepti, jonka varaan sähköiset palvelut rakennetaan. Tavoitteen mittarina oli sähköisen asiointialustan varassa toimivien palveluiden määrä. Mittarin lähtötaso vuoden 2013 lopussa oli nolla ja tavoitetaso 2015 kaksi. Tavoite ei toteutunut. Vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä pitäisi toteutua viisi palvelua (digitaalinen talous- ja velkaneuvonta, salattu asiakasviestintä, digitaalinen neuvolapalvelu, asiakas- ja VRK-tiedot, etusivu ja asiointikansio).

Tietojärjestelmät investointina ja tuottavuuden parantajana

Sähköisten palveluiden kehittäminen on jatkuvaa. Onnistumisen varmistamiseksi pyritään siihen, että hankkeiden yhteydessä tarpeiden määrittelyt saadaan suoraan käyttäjiltä eikä välikäsien kautta. Myös tiedolla johtamista kehitetään. Tällä tarkoitetaan toisaalta tunnuslukujen antamista avoimesti käyttöön esimerkiksi kuntalaisille (verotulot, ilmanlaatu, melumittaukset), toisaalta ylimmälle johdolle ensimmäisessä vaiheessa erilaiset talousluvut ja henkilöstöluvut. Ennusteiden tekeminen on kehittämisessä mukana, datan pohjalta pitää pystyä tekemään ennusteita. Tällä hetkellä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla joudutaan tekemään hyvin suuri työ taulukkolaskentaohjelmistoilla, jotta saadaan ennustettua miten asiat etenevät.

Avoimen tiedon jakaminen ja käyttäminen mahdollisuuksien mukaan on tärkeää. Tavoitteena on julkaista lähdekoodit, jotta kaikki muutkin saisivat hyödyntää niitä ja toivottavasti myös kaupunki saisi hyötyä muiden julkaisemista lähdekoodeista.

Toiminnan keihäänkärjet vuonna 2016 ovat taidot ja muutosherkkyys, kokeellinen toiminta ja tietojärjestelmien ketterä kehittäminen. Pilvipalvelut on otettu käyttöön koko kaupungin organisaatiossa, joskin käytön laajuus vaihtelee vielä. Yksi vuoden 2016 sitovista tavoitteista on, että uusien sähköisten työviestinnän välineiden käyttö vakiintuu kaikilla tulosalueilla. Henkilöstön kouluttaminen pilvipalveluihin ja muutosvalmiuden parantaminen on onnistumisen kannalta välttämätöntä.

Sopimusten hallinta ja järjestelmien määrä

Tietohallinto-ohjelman lähtötilannetta on kuvattu seuraavasti: ”Ohjelmakauden alussa voimassa olevia IT-sopimuksia on yhteensä 425 kappaletta. Merkittävimmät yli 100 000 euron vuosisopimukset ovat keskittyneet viidelletoista toimittajalle. Yli kahden miljoonan euron sopimuksia on viiden toimittajan kanssa, joiden kanssa on hallinnoitavana yhteensä noin 150 sopimusta.” Ohjelman mukaan toimittajaohjaukseen tulee kiinnittää huomiota ja erityisesti merkittävimpiä sopimuksia tulee hallinnoida nykyistä systemaattisemmin.

Käytössä olevien tietojärjestelmien määrä on noin 500. Kriittisiä järjestelmiä on yhdeksän kappaletta, näistä etenkin sosiaali- ja terveystoimen asiakas- ja potilastietojärjestelmiä. Kriittiset tietojärjestelmät ovat pitkään käytössä olleita ja niissä toimittaja pitää tiukasti kiinni rajapinnoista eikä avaa niitä. Niiden muutokset on hankittava alkuperäiseltä toimittajalta. Järjestelmien suuri määrä on varsin yleinen ongelma kuntasektorilla. Vantaalla tilanne on muodostunut pitkän ajanjakson kuluessa ja sen taustalla on puutteita asioiden suunnittelussa ja arkkitehtuurin puute. Toimittajat myyvät mielellään koko oman arkkitehtuurinsa sen sijaan, että kaupungilla olisi yksi arkkitehtuuri, johon ostetaan toimittajilta tarvittavat palvelut. Arkkitehtuurityötä on viime vuosina tehty ja sähköisten palveluiden hankkeeseen liittyen oma arkkitehtuuri on saatu rakennettua. Jatkossa kaikki siihen liittyvät hankinnat tehdään arkkitehtuurin mukaisesti eikä tilata asioita moneen kertaan.

Kaikkiaan erilaisten järjestelmien viidakkoa ja arkkitehtuuriin sopimattomuutta siivotaan pala palalta yksinkertaisemmaksi annettujen määrärahojen puitteissa. Kaupungin tietohallintoinvestointien osuus investoinneista oli 6,7 prosenttia vuonna 2015. Investointiohjelmasta vuosittain syntyvät uudet ylläpitokulut ovat 0,1 prosenttia kaupungin budjetista. Lisäksi aina on olemassa kokonaisuuksia, joissa on pakko hankkia kokonainen tietojärjestelmä (esimerkiksi SAP). Tehostamista kuitenkin tapahtuu. Maankäytön nykyiset sata tietojärjestelmää muodostavat jatkossa yhden kokonaisuuden, Sukaren. Kiinteistönhallinta tulee jatkossa olemaan yksi kokonaisuus. Talous- ja velkaneuvonnan digitalisoinnissa lähtökohtana on vastuuttaa asiakas tekemään itse asioita. Tämän ansiosta palveluita pystyy käyttämään entistä useampi asiakas.

Rahoitusmalli

Tietohallinto-ohjelmassa todetaan, että sen tueksi tulee arvioida kriittisesti nykyistä rahoitusmallia. Toimintaa kehittävien tietohallintohankkeiden rahoitus katetaan investointimäärärahojen avulla. Investoinnit asiakkaiden toimintaa tukeviin ja säästöjä luoviin tietojärjestelmiin synnyttävät lisäksi merkittäviä käyttötalousmenoja tietohallinnolle, koska ICT-käyttömenot on keskitetty pääosin tietohallintoon. Tyypillinen investoinnista syntyvä käyttötalousmeno on noin 15–20 prosenttia investoinnin kokonaisarvosta. Tilanteessa, jossa kaupungille on muodostunut paljon voimakkaita toimittajasidonnaisuuksia (vendor-lock-in tilanteita) ja rajapinnattomia tietojärjestelmiä, voi investoinnista syntyvä käyttötalousmeno olla huomattavasti edellä mainittua suurempikin.

Kaikissa tietohallinnon hankkeissa tehdään kustannus-hyötyanalyysi. Hankkeen on maksettava itsensä takaisin neljässä vuodessa, jotta siihen ryhdytään. Apotissa takaisinmaksuaika on valtuuston hyväksynnällä seitsemän vuotta. Ei riitä, että uskotaan siihen, että ICT-ratkaisuja tehostamalla ja parantamalla voidaan parantaa tuottavuutta huomattavasti, tarvitaan konkretiaa säästöistä ja tuottavuuden parantumisesta. Herää kysymys seurataanko missään vaiheessa onko tuottavuuden parantumista tapahtunut odotetusti ja pitääkö toimialojen osoittaa takaisinmaksun toteutumista. Kustannusten vyöryttäminen tai vastaava laskentamalli olisi sikäli tarpeellinen, että tällä hetkellä tietohallinnon käyttökustannukset nousevat uusien hankintojen myötä miljoona euroa vuodessa, mutta tietohallinnon budjetti ei nouse vastaavasti.

Muita havaintoja

Hankintalaki

Vuonna 2014 tietohallinnossa tehtiin noin 180 IT-hankintaa. Hankintalaki tuo toimintaan jäykkyyttä ja hitautta etenkin suurissa kaupungeissa. Joissakin suurissa hankinnoissa markkinaoikeuskäsittely vie helposti vuoden.

Hankintalainsäädännön myötä pienten yritysten käyttäminen on lähes mahdotonta, koska pelkästään kilpailutuksiin osallistuminen on niille liian työlästä. Nähtävissä on, että uusi hankintalainsäädäntö olisi tuomassa vielä lisää jäykkyyttä.

Apotti

Vantaan maksuosuus Apotista on tällä hetkellä noin 85 miljoonaa euroa (pois lukien HUS:n kautta maksettavat kerrannaisuudet). Apotti on kilpailutettu HUS-alueelle, joten se ei voi olla koko Suomen järjestelmä. KL-Kuntahankintojen kautta muiden HUS-alueen kuntien on mahdollista liittyä siihen. Tärkeintä ei ole se, että koko maassa on täsmälleen sama järjestelmä, vaan se, että järjestelmät keskustelevat keskenään ja tieto liikkuu. Apotti tulee ensimmäisenä käyttöön Vantaalla. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tietohallintokustannukset ovat nyt 3,2 miljoonaa euroa, mutta Apotin myötä kustannukset tulevat nousemaan yhdeksään miljoonaan euroon. Apotti on nähtävä välivaiheena ja se on lopulta vain tietovaranto. Tulevaisuudessa hyvinvointipalveluita pitäisi pystyä hoitamaan mahdollisimman paljon kotoa käsin.

Johtopäätökset:

On hyvää kehitystä, että palveluihin liittyviä arkkitehtuureita on saatu määriteltyä. Tämän ansiosta jatkossa pystytään paremmin tekemään viisaita hankintoja, suosimaan avoimia rajapintoja ja luomaan toimivia kokonaisuuksia oman arkkitehtuurin ehdoilla.

Kaikkiaan ollaan suurten muutosten edessä. Opetuspuolen tablettihankinnat ovat loikka uudenlaiseen opetusympäristöön ja tapaan oppia. Kaupungin siirtyminen pilvipalveluiden käyttöön on ajasta ja paikasta riippumaton mahdollisuus työasioiden hoitoon, joskin se edellyttää kouluttamista ja muutosvalmiutta, sekä oppimista pois vanhoista työskentelytavoista. Sähköisten palveluiden lisääminen ja parantaminen on kaupunkilaisille näkyvin osa kehitystä, jossa tavoitteena on tuoda mahdollisimman moni asia kotoa käsin hoidettavaksi. Tämä helpottaa varmasti niiden kaupunkilaisten elämää, joilla on edellytykset käyttää sähköisiä palveluita. Parhaassa tapauksessa henkilökohtaista palveluakin tarvitsevat asiakkaat hyötyvät muutoksesta, jos se vapauttaa työntekijöiden aikaa heidän palveluihinsa. Sähköisten palvelujen ei tule kuitenkaan kokonaan korvata henkilökohtaista palvelua.

Tuottavuuden parantamiseen tietohallinnon avulla uskotaan voimakkaasti. ICT-hankkeista on esitettävä takaisinmaksuaika, joka saa olla korkeintaan neljä vuotta, jotta hankkeeseen ryhdytään. Vaikka seuranta seurannan vuoksi ei ole tavoitteena, jonkinlainen jälkitarkastelu voisi olla tarpeen sen toteamiseksi, onko tavoiteltua tuottavuuden kasvua saavutettu.

Suositukset:

Olisi hyvä, että tietohallinnon kehittämishankkeissa tuottavuuden nousu osoitettaisiin myös jälkikäteen.

Mikäli halutaan edistää sähköisten palvelujen ja tiedolla johtamisen nopeaa kehitystä, tietohallinto tulisi resurssoida tätä silmällä pitäen.

6 MAANKÄYTÖN, RAKENTAMISEN JA YMPÄRISTÖN TOIMIALA

6.1 Asuntomessut

Tavoitteena oli arvioida Asuntomessuprojektin toteutumista ja onnistumista kaupungin näkökulmasta. Projektin edustajat esittelivät projektia ja vastasivat tarkastuslautakunnan esittämiin kysymyksiin lautakunnan kokouksessa. Kirjallisena aineistona olivat muun muassa kaupungin strategiasta johdetut tavoitteet, talousarvio, asuntomessujen loppuraportti ja kävijätutkimus (http://www.asuntomessut.fi/vantaa-2015/loppuraportti-ja-kavijatutkimus), asuntomessutoimikunnan pöytäkirjoja, asuntomessualueen tontinluovutusopas sekä kysymyksiin saadut vastaukset ja esitysmateriaalit.

Taustaa

Kaupunginhallitus teki 29.11.2010 päätöksen hakea vuoden 2015 asuntomessuja. Katsottiin, että ”asuntomessut olisi merkittävä sysäys koko Marja-Vantaan, mutta erityisesti sen Kivistön keskustan asuinalueen toteutukselle. Messut toisivat uutta ja myönteistä julkisuutta Marja-Vantaalle ja Kehäradalle sekä laajentaisivat tietoutta hankkeesta ja sen laajuudesta.” Osuuskunta Suomen Asuntomessut myönsi messut Vantaalle helmikuussa 2011. Samana vuonna liito-oravaselvityksessä havaittiin liito-oravien pesäpuita kaavaillulla messualueella jonka johdosta asemakaavaa muutettiin. Vuonna 2012 allekirjoitettiin puitesopimus, asemakaava hyväksyttiin ja tonttien esittely aloitettiin. Vuonna 2013 messualueen tonttien haku päättyi. Kerrostalo- ja pientalotonttien tontinvarauspäätökset tehtiin kaupunkisuunnittelulautakunnassa ja elokuussa alkoivat maanrakennustyöt: kadut, puistot, vesihuolto ja putkijätejärjestelmän runkolinja.

Rakennustyöt kerrostalotyömailla alkoivat maaliskuussa 2014 ja pientalotonteilla huhtikuun alussa. Ensimmäiset asukkaat muuttivat kerrostaloihin kesäkuussa 2015. Yhteensä 150 asunnossa asuttiin koko messujen ajan vaikka osa talojen asunnoista oli avoinna yleisölle. Kehäradan avajaisia vietettiin 1.7.2015 ja asuntomessujen avajaisia 10.7.2015. Messujen päättyessä 10.8.2015 messukävijöitä oli ollut yhteensä 138 756.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Kaupunginvaltuuston asettama sitova tavoite oli Kivistön kumppanuushankkeiden ja asuntomessujen onnistuminen. Tavoitteen mittareina on kumppanuushankkeiden onnistuminen ja asuntomessujen näkyvyys. Molemmat tavoitteet toteutuivat.

Kumppanuushankkeita liittyy Asuntomessualuetta laajempaan kokonaisuuteen, merkittävimpänä Kivistön uusi kaupunkikeskus. Hankkeiden katsotaan onnistuneen. Ensimmäiset asuinkerrostalot valmistuivat uudessa keskustassa huhtikuussa 2015, kaupunkikeskuksen esisopimukset allekirjoitettiin 4.12.2015 ja asemakaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 14.12.2015. Maanmyyntivoitot vuodesta 2012 syyskuuhun 2015 olivat 30,2 miljoonaa euroa. Vuonna 2015 Kivistön alueen maanmyyntivoitot olivat 6,7 miljoonaa euroa.

Medianäkyvyys valikoitui Asuntomessujen mittariksi, koska se on paremmin vaikutettavissa omin toimenpitein kuin messujen kävijämäärä. Mediaosumia oli 648 (vertailukohtana vuoden 2014 asuntomessut Jyväskylässä: 261) ja messuilla vieraili 826 median edustajaa (Jyväskylä 464). Mediaosumien määrä on messujen ajalta. Tämän lisäksi näkyvyyttä on seurattu ajalla 1.8.2014–31.8.2015, jolloin osumia oli 1 537 kappaletta. Noin 80 prosenttia asuntomessuja käsitelleestä uutisoinnista oli positiivista. Kehuja saivat erityisesti viime vuosista kasvanut kävijämäärä, asuntomessukohteet, messujen ajankohtaiset ja edelläkäyvät teemat, kuten energiatehokas rakentaminen, ekologisuus ja tiivis kaupunkirakentaminen. Kuskittomien bussien kokeileminen sai myös huomiota, samoin kehäradan seudun houkuttelevuus tulevaisuuden rakennusalueena.

Talous

Kaupungin saamat tulot itse messuista olivat 672 100 euroa, menot 3 388 000 euroa sisältäen messuihin liittyvät kunnallistekniikan ja liikenteen. Asuntomessualueen tonttimyynnistä pientalotonteista saatiin 3,1 miljoonaa euroa ja kerrostalotonteista 5,9 miljoonaa.

Toiminta

Kaupunki piti ehdottoman tärkeänä, että Kehärata on käytettävissä asuntomessujen aikana ja piti tästä aikataulutavoitteesta tiukasti kiinni. Kehärata avattiinkin lentoaseman juna-aseman pohjoista sisäänkäyntiä lukuun ottamatta liikenteelle 1.7.2015. Messuvieraista 30 prosenttia saapui Kehärataa pitkin. Koska tämä oli ennakoitavissa, messujen yleisöparkkipaikkojen määrä pystyttiin mitoittamaan oikein. Messuvieraat kuluttivat Vantaalla arvion mukaan 4,2 miljoonaa euroa, joka kävijämäärällä jakaen on noin 30 euroa/kävijä.

Yhteistyö eri tahojen kanssa sujui hyvin. Osuuskunta Suomen Asuntomessujen ja Vantaan välistä yhteistoimintasopimusta noudatettiin. Rakennuttajien ja messuorganisaation yhteistyö oli toimivaa. Rakennusvalvonta toimi hyvin ja rakennusluvat myönnettiin nopeasti.

Jätteiden putkikeräysjärjestelmä

Alueella on keskitetty jätteidenkeruujärjestelmä. Asuntomessujen tontinhakuohjeissa oli mainittu putkikeräysjärjestelmän arvioitu liityntähinta ja arvioitu vuosikustannus seuraavasti: ”Jätehuolto. Alueelle tulee keskitetty jätteidenkeruujärjestelmä, jonka liittymismaksuksi arvioidaan noin 4 000–4 500 euroa/tontti. Jätteidenkeruujärjestelmän vuosikustannuksen arvioidaan vastaavasti olevan noin 300–400 euroa/vuosi” (lähde Asuntomessualueen tontinluovutusopas). Osa asuntomessujen pienkiinteistöjen omistajista on riitauttanut putkikeräysjärjestelmään liittymistä edellyttävän kauppakirjan ehdon. *Asian käsittely on vielä kesken arviointikertomusta laadittaessa.*

Tilanne 9.12.2015 oli se, että asuntomessualueen 40 pienkiinteistöstä järjestelmään on liittynyt 17 kiinteistöä, 18 kiinteistöä on riitauttanut sopimuksen ja kolme kiinteistöä odottaa tilanteen kehittymistä. Kahden tyhjäksi jääneen tontin kauppakirjat allekirjoitetaan lähiaikoina ja ostajat maksavat putkijärjestelmän liittymismaksun tonttikaupan yhteydessä. Kaikki uuteen keskustaan rakennetut asuinkerrostalot (noin 65 000 k-m^2) sekä palvelukeskus Aurinkokivi ovat liittyneet putkijärjestelmään. Vuoden loppuun asti järjestelmään liittymättömillä on käytettävissään kaupungin kustantama jätteiden keräyspiste. HSY on tehnyt päätöksen, ettei tonteille voi tuoda jätteenkeräysastioita. Päätöksestä on valitettu hallinto-oikeuteen.

Haasteita

Henkilövaihdokset aiheuttavat nopeatempoisessa projektissa aina haasteita. Kaupungin projektipäällikkö vaihtui siinä vaiheessa, kun rakentajien valinta oli meneillään. Kaksi viimeistä myönnettyä rakennuslupaa annettiin helmi-maaliskuussa, mikä oli riski. Jos jokin kohde on messujen alkaessa edes vähän kesken, se saattaa helposti kääntää huomion ja julkisuuden epätoivottuun suuntaan. Riski ei toteutunut vaan talot valmistuivat juuri ja juuri ajoissa.

Yksi rakentamisaikaisista haasteista oli erittäin kompakti asemakaava. Rakennusaikaiseen varastointiin ei ollut liiemmälti tilaa ja kun asuntomessutonteilla rakennetaan samanaikaisesti, oli aikataulutettava tavaratoimitukset ynnä muu liikenne aika tarkkaan, jotta kulkureitit pysyivät käytettävissä. Toisaalta kompaktius oli suuri vahvuus asuntomessujen kävijöiden mielestä, kun kaikki varsinaiset kohteet olivat niin lähellä toisiaan.

Johtopäätökset:

Asuntomessut onnistuivat kaupungin näkökulmasta hyvin ja niihin liittyvät tavoitteet saavutettiin. Erityisesti näkyvyys mediassa oli hyvä ja mediaosumia oli 648 ja messuilla vieraili 826 median edustajaa. Kaupungilta oli oikea päätös pitää kiinni siitä, että Kehärata saadaan käyttöön ennen messujen alkua. Messuilla vieraili 138 756 kävijää, joista 30 prosenttia tuli junalla ja 62 prosenttia omalla autolla.

6.2 Kehärata

Leinelän asema. Kuvaaja Sakari Manninen.

Tavoitteena oli arvioida Kehäradan rakennusprojektin toteutumista ja onnistumista kaupungin näkökulmasta. Projektin edustajat esittelivät projektia ja vastasivat tarkastuslautakunnan esittämiin kysymyksiin lautakunnan kokouksessa. Kirjallisena aineistona olivat muun muassa kaupungin strategiasta johdetut tavoitteet, talousarvio, kysymyksiin saadut vastaukset ja esitysmateriaalit.

Taustaa

Kehäradasta tehtiin yleiskaavaehdotus jo vuonna 1968 ja vuonna 1983 Vantaan yleiskaavassa hyväksyttiin Kehäradan linjaus. Kehäradan (entinen Marja-rata) yleissuunnitelma valmistui joulukuussa 2003. Koko ratahankkeen kustannusarvio oli noin 300 miljoonaa euroa laskettuna vuonna 2003 käytössä olleilla rakennuskustannustiedoilla. Ratahallintokeskus hyväksyi päätöksellään 29.7.2005 Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta kulkevan Kehäradan yleissuunnitelman siten, että vuonna 2003 valmistuneen yleissuunnitelman linjaukseen tehtiin pieni muutos.

Vantaan kaupunginvaltuusto hyväksyi 28.5.2007 § 17 Ratahallintokeskuksen kanssa solmittavan aiesopimuksen Kehäradan toteuttamisesta. Aiesopimus allekirjoitettiin 15.6.2007. Tässä sopimuksessa sovittiin Kehäradan toteutusperiaatteista ja kustannusjaosta. Aiesopimuksen pohjalta laadittiin toteuttamissopimus sen jälkeen, kun molemmat sopijapuolet olivat talousarviokäsittelyissään sitoutuneet Kehäradan toteuttamiseen ja rahoitukseen. Valtion talousarvion 2008 yleisperusteluissa todettiin, että Ratahallintokeskus jatkaa Kehäradan suunnittelua ja sen rakentaminen alkaa vuonna 2009. Kehäradan toteuttamista koskeva sopimus tehtiin vuonna 2009 ja louhintatyöt aloitettiin samana vuonna.

Varsinaisen rakennustyön virstanpylväitä olivat louhintaurakoiden, kiskotustöiden ja isojen asemaurakoiden valmistuminen. Liikenne Kehäradalla käynnistyi 1.7.2015. Lentoaseman juna-aseman eteläinen sisäänkäynti avattiin 10.7.2015 ja pohjoisen sisäänkäynnin hissit avattiin koekäyttöön 18.12.2015. Pohjoisen sisäänkäynnin liukuportaat otettiin käyttöön maaliskuussa 2016.

Toiminnalliset tavoitteet

Vantaan kaupunginvaltuuston asettama sitova tavoite oli, että Kehäradan liikennöinti käynnistyy viimeistään 1.7.2015. Tavoite toteutui.

Kaupungilla oli muitakin tavoitteita projektiin liittyen. Joitakin Kehäradan toiseen vaiheeseen kuuluneita töitä toteutettiin jo ensimmäisessä vaiheessa: Vehkalan asema kokonaisuudessaan ja Kivistön aseman toinen vaihe, aseman kattaminen ja kolmannen sisäänkäynnin toteuttaminen. Projektiin kuulumattomina toteutettiin Kivis-

tön aseman kannen jatkaminen Keimolantien itäpuolelle (Safiiriaukio) sekä Kvartsiraitin (kevyen liikenteen väylä radan vierellä Kivistön alueella) toteutus radan rakentamisen yhteydessä.

Kaikki ennakkoon määritellyt ja projektin aikana päätetyt tavoitteet saatiin toteutettua kohtuullisin kustannuksin muun projektin aikataulussa eivätkä ne vaikuttaneet Kehärataprojektin lopulliseen aikatauluun.

Talous

Koko projektin kokonaiskustannusennuste on 783,5 miljoonaa euroa (23.09.2015) ja ennuste Vantaan osuudesta 246,5 miljoonaa eroa. Lopullista kokonaiskustannusta ei ole vielä saatavilla, koska neuvottelut pääurakoitsijan kanssa viivästyskustannuksista ovat kesken.

Vantaan osuus vuonna 2015 oli 22,3 miljoonaa euroa (alkuperäinen budjetti 17,5 miljoonaa euroa). Muutetun talousarvion mukaiset investointimäärärahat ylittyivät 2,1 miljoonaa euroa. Ylitys johtuu sekä Kehäradan kustannuspaikalta Tikkurilan linja-autoterminaalin osakkeisiin siirretyn 6,8 miljoonan euron ja urakoiden viivästyksien (Lentoasema, aikasidonnaiset kustannukset) ja määrämuutoksien vuoksi. Tikkurilan linja-autoterminaalin osakkeiden kustannussiirtoa ei ollut huomioitu Kehäradan vuoden 2015 kustannusarviossa.

Toiminta

Kehärataprojektia johtaa rakennuttamissopimuksen mukaan Liikennevirasto, joka toimii projektissa valtion edustajana sekä valvoo projektin toteutumista, toimii rakennuttajana ja hankintojen tilaajana. Kaupunki toimii toisena tilaajana, maksaa osuuttaan vastaavat kustannukset ja vastaa muun muassa kaavoituksesta sekä asemakaavan mukaisten katualueiden haltuunotoista.

Projektin ohjauksesta on vastannut projektiryhmä, jossa on ollut kaupungin edustus. Projektin yhteistyöstä ja kustannusten toteutumisesta on vastannut ohjaus- ja seurantaryhmä, jossa on kaupungin edustajana ollut apulaiskaupunginjohtajan ja hankkeen kaupungin projektipäällikön ohella muita hankkeeseen liittyvien kaupungin vastuualojen edustajia.

Yhteistyö on sujunut hyvin ja kaikista asioista on pystytty sopimaan hyvässä yhteistyössä sekä projektin detaljiasioissa että laajemmissa periaatepäätöksissä. Asioiden sujumista auttoi Liikenneviraston myönteinen suhtautuminen kaupungin projektin aikana päättämiin töihin, joista osa kuului hankkeen toiseen vaiheeseen ja Safiirikannen toteutus Kivistössä projektin osana (ei sisältynyt projektiin). Kaupunki pystyi aikatauluttamaan ja yhteen sovittamaan asemien ympäristöjen katutyöt siten, että Kehärata saatiin avattua liikenteelle suunnitelmien mukaisesti 1.7.2015 ennen asuntomessujen alkamista.

Isossa projektissa, jossa on useita osapuolia ja monia urakoitsijoita, tulee tiedonkulkuun projektissa ja tiedottamiseen kiinnittää erityistä huomiota. Silti katkoksia tapahtuu. Tämän projektin osalta vakavimmassa tapauksessa kaupunki ei saanut ennakkoon tietoa eräästä urakkaan liittyneestä sopimuksesta.

Viivästykset projektin aikana ja urakan valmistumisajankohdan siirtyminen

Kehäradan tunneleita louhittaessa kesällä 2010 paljastui glykolin aiheuttamia laajoja mikrobikasvustoja. Maaperään valunut glykoli on peräisin lentokoneiden siipien jään estossa käytetystä propyleeniglykolista. Glykolin vuoksi lentokentän alle rakennettiin kehäradan rakennustöiden aikana runsaan kilometrin matkalle kaksikerroksinen suojarakenne, jonka väliin asennettiin betonia suojaava pinnoite. Tunneliin tuli myös näytteiden ottoa varten erityiset seurantapisteet.

Hankkeesta oli tehty EU-vaatimusten mukainen laaja riskikartoitus ja riskirekisteri. Kallioperään liittyneet ongelmat tulivat esiin työn edetessä – maaperätutkimuksia ei ole voitu tehdä niin tarkkaan, että kaikki riskit olisi

voitu kartoittaa etukäteen. Viivästymisen syinä voidaan pitää ennakoitua vaativampaa kalliorakennetta ja glykolin hajoamistuotetta. Vastaavaan glykoliongelmaan ei olla törmätty missään muualla.

Lentoaseman sisäänkäynnin valmistuminen myöhästyi. Lentoaseman asemaurakka oli jo alun perin aikataulutettu tiukaksi. Glykolin aiheuttamat viivästykset, kallioperän ruhjeet sekä lentokenttäalueen rajoitukset nostokaluston käytölle hidastivat terminaalin sisäänkäynnin töitä ja vaikuttivat osaltaan urakan viivästymiseen.

Kaupungin kannalta ehdottoman tärkeätä oli Kehäradan liikenteen aloittaminen ennen asuntomessujen alkamista 10.7.2015. Lentoaseman juna-aseman terminaalisäänkäynnin viivästyminen on ollut pienehkö haitta.

Linjastouudistus

Vantaan joukkoliikennelinjaston suuri uudistus otettiin käyttöön, kun Kehäradan liikennöinti alkoi. Joillakin linja-autoliikenteen piirissä olevilla alueilla uudistus johti yhteyksien heikentymiseen. Kaupunki osoitti HSL:lle miljoona euroa joukkoliikenteen kehittämiseen ja summa oli tarkoitus kohdentaa etenkin linja-autolinjastoon. Osa muutoksista toteutettiin syksyn 2015 aikana ja osa vuodenvaihteessa. Loput muutokset tulevat voimaan elokuussa 2016.

Johtopäätökset:

Kehäradan käyttöönoton myötä radanseudun houkuttelevuus tulevaisuuden rakennus- ja asuinalueena on kasvanut. Erityisesti tämä nousi esiin asuntomessututkimuksen palautteessa.

Kehärata on myös pääkaupunkiseudun ja erityisesti Vantaan merkittävä liikenneyhteyksien parannus.

Rakentaminen on ollut suuri ja kallis investointi, mutta se on nähtävä maankäytön tehostamisen mahdollistajana ja sijoituksena tulevaisuuteen.

Suositukset:

Linjauudistuksen jälkeen esiin nousseita katvealueiden ongelmia tulee seurata.

6.3 Rakennusvalvonta

Arvioitavana oli rakennusvalvonnan tulosalueen toiminta kokonaisuutena (toiminnan tavoitteet ja niiden toteutuminen, talous ja toiminnan eri osa-alueet). Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarvioita, toimialan käyttösuunnitelmaa ja muuta saatavilla olevaa kirjallista ja sähköistä aineistoa sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Arviointiin kuului myös tulosalueelle tehty arviointikäynti, jonka yhteydessä rakennusvalvontajohtaja ja paikalla ollut muu henkilöstö esittelivät yksityiskohtaisesti tulosalueen toimintaa ja samalla saatiin täydentävää tietoa arviointikysymysten kirjallisiin vastauksiin.

Tulosalueen tavoitteet liittyivät vuonna 2015 erilaisiin rakentamiseen liittyvien hankkeiden edistämiseen ja tukemiseen sekä omien palvelujen sujuvoittamiseen. Isoja rakentamiseen liittyviä projekteja olivat Vantaalla vuonna 2015 muun muassa asuntomessut ja Kehäradan valmistuminen, joiden myötä rakentamisen volyymit kasvoivat Vantaalla. Rakennusvalvonnan tärkein yksittäinen toiminnan tehostamiseen ja asiakaspalvelun sujuvoittamiseen liittyvä tavoite oli muuttaa koko rakennuslupakäsittely sähköiseksi 2015 aikana ja lupakäsittelyn muuttaminen yhden luukun periaatteella toimivaksi.

Toiminnasta

Ohessa tilastoja valmistuneista rakennuksista ja myönnetyistä rakennusluvista Vantaalla vuosina 2011–2015.[17]

Valmistuneet asunnot ja muut rakennukset 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Asuinrakennukset k-m^2	192 994	136 583	161 038	161 168	227 682
Muut rakennukset, k-m^2	141 967	153 448	94 267	114 800	149 106
Kaikki yhteensä, k-m^2	334 961	290 031	255 305	275 968	376 788
Valmistuneita asuntoja yhteensä, kappalemäärä	2 132	1 360	1 675	2 022*	2 689*

*Vuoden 2014 yhteensä lukuun sisältyy 119 ja vuoden 2015 yhteensä lukuun 60 palvelutaloissa olevaa asuntopaikkaa.

Myönnetyt rakennusluvat 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Asuinrakennukset, k-m^2	158 121	167 418	213 260	248 636	217 155
Muut rakennukset, k-m^2	200 011	139 014	107 954	167 481	200 305
Kaikki rakennukset, k-m^2	358 132	306 432	321 214	416 117	417 460
Asuinrakennukset, lukumäärä	1 533	1 756	2 433	3 008	2 799

Rakentaminen jatkui Vantaalla kiivaana vuonna 2015. Valmistuneiden asuntojen ja myönnettyjen rakennuslupien pinta-alalla mitatut määrät kasvoivat jälleen edellisvuodesta. Asuntorakentaminen keskittyi Kehäradan varteen Tikkurilan, Kivistön ja Myyrmäen suuralueille, jonne rakennettiin yli 90 prosenttia vuoden 2015 valmistuneista asunnoista. Kova rakennusvauhti näkyi myös rakennusvalvonnan taloudessa, sillä isot lupahakemusmäärät kasvattivat myös tuloja ja tulosalueen toimintakate oli noin 1,4 miljoonaa euroa, joka ylitti talousarvion tavoitteen yli 1,2 miljoonalla eurolla.

Sähköinen lupakäsittely

Erityisesti tuottavuuden ja samalla asiakaspalvelun parantamiseen tähtäävä toimenpide oli rakennusvalvonnassa rakennuslupien sähköiseen lupakäsittelyyn ja yhden luukun periaatteeseen siirtyminen. Marraskuusta 2014 on pientaloluvat hoidettu sähköisesti ja 1.11.2015 alkaen koko lupakäsittely muuttui sähköiseksi.

17 Vantaan tilastokatsaus 2:2016.

Alla sähköinen toimintamalli kaaviona[18].

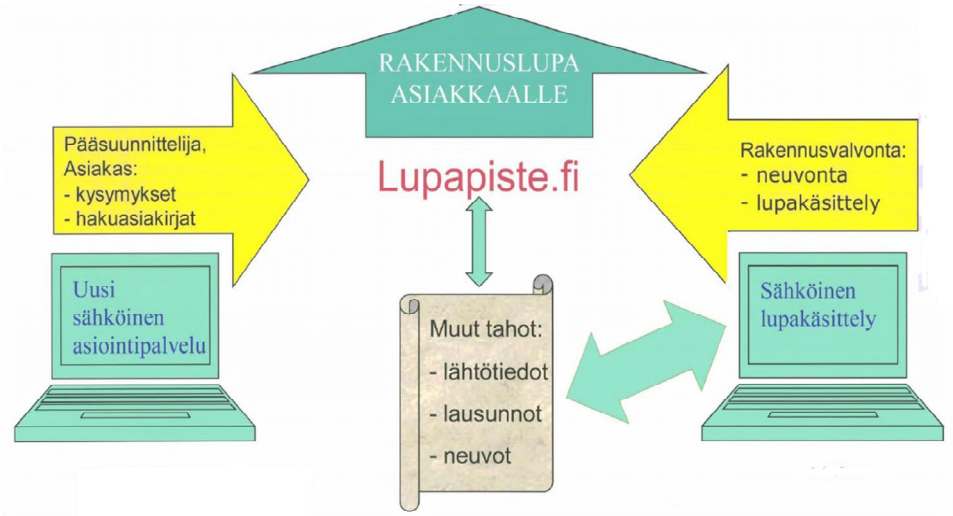

Toimintamallissa luvan hakija (tai edustaja, esimerkiksi pääsuunnittelija) saa rakennuslupaa varten tarvitsemansa palvelun (lähtötiedot, neuvonta ja lupa) yhdestä paikasta. Asiakasta ei ohjata luukulta toiselle vaan rakennusvalvonnan lupakäsittelijä ja lupasihteeri neuvovat asiakasta, keräävät tarvittavat lausunnot ja koordinoivat lupapäätöksen valmistelun. Lupapiste.fi palvelun kautta hoidetaan myös asiakkaan erilaiset kyselyt lupahakemukseen liittyen ja kaikki keskustelu dokumentoidaan. Asiakas saa halutessaan kysyä neuvoa myös muilta tahoilta.

Uudistuksen myötä varsinaiset asiakaskäynnit rakennusvalvonnassa ovat selvästi vähentyneet, myös lausuntomenettely on tehostunut kun asiakkaan ei itse tarvitse kerätä lausuntoja. Sähköistä asiointia kehitetään rakennusvalvonnassa edelleen ja esimerkiksi yhtenä kehittämiskohteena on älykäs asemapiirros-palvelu, jolloin asiakas/suunnittelija saisi suoraan ladattua asemapiirrokseen tarvittavat aineistot sähköisesti lupapiste.fi palvelussa.

Digitaalinen kaupunkimalli

Vantaan asuntomessuilla esiteltiin asuntomessualueesta tehty digitaalinen 5D-mallinnos. Mallissa yhdistettiin 3D laserkeilauksella tehtyyn maastomalliin mahdollisuus tarkastella asuntomessualuetta eri vuodenaikoina, eri ajankohtina sekä paikkatiedon avulla mallinnetut asuntomessualueen arkkitehtisuunnitelmat. Tällaista todellisiin suunnitelmakuviin perustuvaa alueellista sovellusta ei ole käytössä muualla Euroopassa. Mallissa on mahdollisuus tarkastella katuverkostoa, viheralueita ja rakennuksia oikeissa mittasuhteissa. Malliin on tarkoitus tulevaisuudessa liittää myös kaikki Vantaan uusien rakennusten arkkitehti-, rakenne- ja talotekniikan suunnitelmat. Näin mallilla nähdään myös miltä alue näyttää suunnitelmien toteutuessa. Mallinnosta voi hyödyntää tulevaisuudessa rakennusvalvonnassa kaupunkikuvallisessa tarkastelussa ja erilaisessa rakennetun ympäristön tiedonhallinnassa ja suunnittelussa. Malli on kehitetty avoimeksi, joten se on kaikkien kuntalaisten käytettävissä.

18 Vantaan rakennusvalvonta, powerpoint esitys HSY:n paikkatietoseminaari: Sähköisen asioinnin ja 5D-mallinnoksen kautta osaksi asiakkaiden prosesseja.

Yhteistyö pääkaupunkiseudulla

Pääkaupunkiseudun (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) rakennusvalvonnat ovat tehneet jo pitkään säännöllistä yhteistyötä. Rakennusvalvontajohtajilla on tapaamisia vuosittain ja lisäksi rakennusvalvontojen eri asiantuntijaryhmät tapaavat toisiaan säännöllisesti. Yhteistyön tuloksena on koottu internet-sivulle *pksrava.fi* rakennusvalvontojen yhteisiksi käytännöiksi sopimia tulkintoja ja toimintatapoja. Lisäksi pääkaupunkiseudun rakennusvalvontataksat ovat hyvin lähellä toisiaan.

Johtopäätökset:

Rakennusvalvonnan tulosalueen työmäärää lisäsi huomattavasti erittäin kiivaana Vantaalla jatkunut rakentaminen. Kova rakennusvauhti heijastui positiivisesti myös rakennusvalvonnan tulosalueen talouteen sillä rakennusvalvonnan toimintakate oli yli 1,2 miljoonaa euroa arvioitua parempi.

Tärkeä asiakaspalvelun sujuvoittamiseen ja tuottavuuden kohottamiseen tähtäävä toimenpide rakennusvalvonnassa on ollut siirtyminen sähköiseen lupamenettelyyn ja yhden luukun periaatteeseen. Sähköinen asiakaspalvelu ja yhden luukun periaate on ollut käytössä pientalorakentamisen osalta jo marraskuusta 2014 ja vuoden 2015 marraskuussa käytäntö laajeni kaikkea rakentamista koskevaan lupamenettelyyn. Asiakas saa lupapiste.fi nettiosoitteessa kaiken rakennuslupaan liittyvän palvelun. Asiakas asioi vain rakennusvalvonnan lupaneuvonnan kanssa ja rakennusvalvonta hoitaa tarvittavien lausuntojen hankkimisen rakennuslupahakemukseen, joten asiakas saa tarvitsemansa palvelun yhden luukun kautta. Tämä tehostaa lausuntomenettelyjä ja vähentää varsinaisia asiakaskäyntejä. Palvelua kehitetään edelleen entistä monipuolisemmaksi.

Vantaan asuntomessualueesta tehty digitaalinen 5D-mallinnos ja sen edelleen kehittäminen ja mallinnoksen laajentaminen koko Vantaan aluetta koskevaksi on tuomassa jatkossa uudenlaisia mahdollisuuksia rakennetun ympäristön suunnitteluun ja rakentamisen vaikutusten ennakointiin. Mallin avulla on mahdollisuus tarkastella mallinnetun alueen rakennuksia, katuja ja viheralueita oikeissa mittasuhteissa. Malliin on tarkoitus tulevaisuudessa liittää uusien rakennusten ja rakennettavan ympäristön erilaiset suunnitelmat, jolloin voidaan hahmottaa miten alue muuttuu, kun uudet rakennukset sijoittuvat ympäristöön. Malli on kehitetty avoimeksi, joten se tarjoaa myös kansalaisille mahdollisuuden nähdä eri rakennushankkeiden vaikutuksia omaan ympäristöön.

Suositukset:

Rakennusvalvonnan tulee seurata palvelun toimimista voimakkaan kysynnän aikana sekä niissä tapauksissa, joissa asiakas joutuu käyttämään muuta kuin sähköistä asiakaspalvelua.

6.4 Varikko

Arvioinnissa käytiin läpi kaupungin varikon taloutta ja toimintaa kokonaisuutena, toiminnan keskeisiä tavoitteita sekä toiminnan haasteita nyt ja tulevaisuudessa. Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarviota, toimialan käyttösuunnitelmaa ja muuta saatavilla olevaa kirjallista ja sähköistä aineistoa sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Arviointiin kuului myös varikolle tehty arviointikäynti, jonka yhteydessä varikon johtaja esitteli varikon tiloja ja yksityiskohtaisesti toiminnan eri osa-alueita. Vantaan kaupungin varikko vastaa keskitetysti kaupungin ajoneuvo-, kone- ja lisälaitekaluston hankinnasta ja hallinnoinnista sekä tähän kalustoon liittyvästä huolto- ja korjaamotoiminnasta. Varikko kuuluu maankäytön ja ympäristön toimialaan ja siellä kuntatekniikan keskuksen tulosalueeseen. Varikko on jakautunut kolmeen vastuualueeseen: tukipalvelut (hallinto, kalustohankinnat, vuokrasopimukset, ajoneuvojen paikanninjärjestelmän pääkäyttö), konekeskus (ajoneuvojen lisälaitteiden vuokraus ja hallinnointi sekä vahinkoasiat ja korjaamo (kaluston huolto- ja korjaus sekä varaosavarasto).

Varikon nykyisen toimintamallin muotoutuminen

Vuonna 2010 tehtiin selvitys mahdollisuuksista ulkoistaa varikon korjaamotoiminta. Selvityksessä todettiin, että kaupungilla pitää säilyttää oma pieni tilaajayksikkö ja muun muassa kiireellisiä korjaustöitä tekevä akuutti-

korjaamo. Kehittämistoimenpiteiksi esitettiin korjaamotilojen pienentämistä, korjaamotoiminnan kehittämistä ja ostopalvelujen lisäämistä sitä mukaa, kun omat resurssit pienenevät. Selvityksen perusteella varikon korjaamotiloja pienennettiin noin 35 prosentilla ja korjaamotilojen pinta-ala on nyt noin 1 890 m^2 (ennen noin 2 830 m^2). Vapautuviin tiloihin siirtyi nuorisopalveluiden auto- ja metallipaja. Samoin siirryttiin akuuttikorjaamomalliin ja vuosi 2012 oli ensimmäinen, jolloin akuuttikorjaamomalli toimi koko laajuudessaan. Akuuttikorjaamomalli tarkoittaa, että varikon korjaamo keskittyy pääasiassa raskaan kaluston akuuttikorjauksiin sekä lisälaitteiden ja sesonkikoneiden (hiekottimet, aurat, harjat ja ruohonleikkurit) kausihuoltoon. Euromääräisesti oman toiminnan osuus korjaamotoiminnasta on tällä hetkellä noin 60 prosenttia ja ostopalvelujen noin 40 prosenttia.

Vuonna 2012 selvitettiin mahdollisuuksia ulkoistaa varikko- sekä romuajoneuvotoiminnat. Selvityksen perusteella päätettiin varikon romuajoneuvotoiminta ulkoistaa (ulkoistus tapahtui 1.9.2014 alkaen) ja varsinaisten varikkotoimintojen osalta jatkaa nykyistä käytäntöä. Romuajoneuvotoiminta katsottiin sellaiseksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, joka ei liittynyt varikon muuhun toimintaan. Romuajoneuvotoiminnan ulkoistuksella ei ollut merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, mutta toiminnallisesti voidaan nyt entistä paremmin keskittyä jäljellä oleviin ydintoimintoihin.

Toiminnan volyymeja

Ajoneuvojen määrä 2015, 433 kpl.

Korjaamon työmääräimet 2013–2015 (kappalemäärät)

2013	2014	2015
2 445	2 298	2 378

Ajoneuvojen polttoaineen kulutus 2013–2015 (litroina)

2013	2014	2015
714 346	656 000	685 000

Tavoitteet

Varikon tavoitteena on huolehtia, että kaupungin yksiköillä on käytössään mahdollisimman hyvin käyttötarkoitukseen sopivaa kalustoa ja huolehtia, että kaluston hankinnoissa otetaan huomioon myös ympäristöystävällisyys. Lisäksi varikko pyrkii toiminnassaan löytämään keinoja ajoneuvojen käyttöasteen parantamiseen. Monen Vantaan kaupungin yksikön palvelutuotannon sujuvuudelle on tärkeää, että yksikön ajoneuvo-, kone- ja lisälaitekalusto on asianmukaista ja toimintakunnossa. Varikon ajoneuvokalustoon liittyvissä asioissa antamalla tuella on näin merkittävä vaikutus kaupungin palvelutuotannolle. Keskittämällä ajoneuvokalustoon liittyvät asiat varikolle on myös saatu yhdenmukaiset käytännöt ajoneuvoasioihin.

Kaluston hankinnat

Kalustoa hankitaan sekä investointi- että leasingrahoituksella.

Investointirahoituksella: raskaat kuorma-autot, työkoneet ja strateginen kalusto (valmiussuunnitelman vaatima kalusto) ja leasingrahoituksella: henkilöautot (huoltoleasing), pakettiautot (rahoitusleasing) ja kevyet kuorma-autot (rahoitusleasing).

Hankintaprosessista

Kaluston käyttäjien kanssa (toimialojen) käydään kalustopalaveri 1–4 kertaa vuodessa, jossa käydään läpi kalustotarpeet ja mahdolliset toimintaa koskevat muutokset. Hankintaprosessissa tehdään myös tiivistä yhteistyötä hankintakeskuksen kanssa. Yhteistyöllä varmistetaan, että saadaan hankittua mahdollisimman tarkoituksenmukainen kalusto ja että hankintaprosessissa on käytössä riittävä hankintaosaaminen.

Vähäpäästöisyystavoitteet ja kriteerit

Hankittavien ajoneuvojen vähäpäästöisyyteen on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota. Taustalla on EU-tasoisia, kansallisia ja kaupunkitasoisia säädöksiä ja tavoitteita. Euroopan parlamentin asetuksella (443/2009/EY) on annettu raja-arvo (95 grammaa/kilometri), johon uusien henkilöautojen hiilidioksidipäästöt pitää pudottaa vuoteen 2020. Suomessa on annettu laki ajoneuvojen energia- ja ympäristövaikutusten huomioimisesta julkisissa hankinnoissa (1509/2011). Laki velvoittaa julkisia hankintayksiköitä ottamaan huomioon esimerkiksi ajoneuvojen käytöstä aiheutuva energiankulutus, hiilidioksidipäästöt, typenoksidi-, hiilivety- ja hiukkaspäästöt. Laki ei kuitenkaan sisällä mitään yleisiä kriteereitä vähäpäästöisille ajoneuvoille. Myös pääkaupunkiseudun ilmastostrategiassa 2030 on yhtenä päästöjen vähentämiskeinona vähäpäästöisten ajoneuvojen käytön edistämien.

Vantaalla on hankittaville ajoneuvoille määritelty kaupunkitasoiset päästökriteerit. Päästörajoja ja päästövaatimuksia tarkistetaan ja tiukennetaan vuosittain niin, että hankittavien henkilöautojen hiilidioksidipäästöjen keskiarvojen osalta päästäisiin vuonna 2020 EU:n päästötavoitteeseen 95 grammaa/kilometri. Hankittavien pakettiautojen, kuorma-autojen ja työkoneiden on myös täytettävä viimeisimmät EU:n asettamat päästörajat. Päästörajojen saavuttamiseksi pyritään myös lisäämään hybridi- , kaasu- ja sähköajoneuvojen määrää kaupungin ajoneuvokannassa ja lisäämään sähköautojen latauspisteitä. Käyttöön otetulla ajoneuvojen paikkatietojärjestelmällä on myös ajoneuvojen käytön tehostumisen ja ajomatkojen ja ajoreittien optimoinnin kautta päästöjä vähentävä vaikutus.

Kaluston käyttöasteen ja toiminnan tuottavuuden lisääminen

Tuottavuuden lisäämiseksi on otettu käyttöön ajoneuvojen paikkatietojärjestelmä, joka on asennettu tällä hetkellä 240 kaupungin ajoneuvoon. Järjestelmän avulla saadaan tarkat tiedot ajoneuvon liikkeistä ja työtiedoista. Näin tehostetaan ajoneuvon käyttöä (voidaan esimerkiksi valita aina lähin mahdollinen sopiva ajoneuvo työtehtävään ja lyhentää ajoreittejä). Varikko toimii järjestelmän pääkäyttäjänä. Lisäksi ajoneuvojen käytön raportointi tehostuu. Paikannusjärjestelmän tuottaman tiedon avaamista kuntalaisille testattiin vuonna 2016. Vantaa avasi talvella 2016 katuverkoston talvihoidon auraustilannetta visualisoivan karttapalvelun. Palvelussa kaupunkilaiset pystyivät seuraamaan lumiaurojen kulkua karttapohjaisessa nettisovelluksessa. Tiedot päivittyivät palveluun noin tunnin viiveellä. Palvelusta on tarkoitus tehdä pysyvä. Varikko on tehostanut toimintaansa myös henkilöstöjärjestelyillä, sillä taloussihteerin eläköitymisen jälkeen ei palkattu uutta vaan työpanos korvattiin jakamalla työt muun henkilöstön kesken ja hyödyntämällä kuntatekniikan tulosalueen keskitettyjä sihteeripalveluja.

Valvonta ja riskien hallinta

Varikolla on yhtenäinen rekisteri kaupungin ajoneuvokalustosta. Kustannusten seuranta on yhtenäistä ja vahinkotapauksissa käsittely vakuutusyhtiön kanssa hoidetaan aina varikolta. Varikko on myös laatinut sekä ajoneuvojen käyttöohjeet että kaupunkitasoiset ohjeet ajoneuvojen vastuuhenkilöiden tehtävistä. Ajoneuvojen polttoaineentankkauksia ja keskikulutusta varikko seuraa polttoainetoimittajalta saatavista raporteista, samalla seurataan myös, että laskut sisältävät vain polttoaineostoja. Asennettujen paikannuslaitteiden avulla saadaan nyt tarkkoja raportteja ajoneuvojen ajoista ja niiden suorittamista työtehtävistä. Paikannusjärjestelmä auttaa myös kadonneen ajoneuvon löytämisessä.

Johtopäätökset:

Varikon nykyinen keskitetty oma pieni tilaajayksikkö ja yhtenäinen ajoneuvohallinta on hyvä säilyttää kaupungilla. Keskittämisen myötä kaupungilla on yhtenäiset käytännöt ajoneuvokalustoon liittyvissä asioissa. Samalla muodostuu kokonaiskuva kaluston määrästä ja kustannuksista, jolloin voidaan tehostaa kaluston yhteiskäyttöä ja ajoneuvojen käytön ja siihen liittyvien kustannusten seurantaa ja valvontaa.

Varikko tekee tiivistä yhteistyötä muiden toimialojen kanssa. Ajoneuvojen hankinnassa on yhä tärkeämmäksi nousseet ympäristökriteerit.

Ajoneuvojen paikkatietojärjestelmä tehostaa ajoneuvojen käyttöä. Järjestelmän tietoa on avattu myös kuntalaisten käyttöön katujen talvikunnossapidon seurantaan liittyen.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta suosittelee jatkossakin hyödyntämään paikkatietojärjestelmän tietoja myös kuntalaisten informoinnissa.

7 SIVISTYSTOIMI

7.1 Ammattiopisto Varia

Arvioitavana oli Vantaan ammattiopisto Varian toiminta kokonaisuutena (toiminnan tavoitteet ja niiden toteutuminen, talous ja toiminnan eri osa-alueet). Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarviota ja toimialan käyttösuunnitelmaa, kaupungin hallussa olevaa muuta kirjallista ja sähköistä materiaalia sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Arviointiin kuului myös ammattiopistolle tehty arviointikäynti, jonka yhteydessä tutustuttiin oppilaitoksen tiloihin ja Varian rehtori esitteli yksityiskohtaisesti toimintaa ja samalla saatiin täydentävää tietoa arviointikysymysten kirjallisiin vastauksiin.

Toimintastrategia ja tavoitteita

Ammattiopisto antaa järjestämisluvan mukaista nuorten ja aikuisten ammatillista perus-, lisä-, ja täydennyskoulutusta sekä perusopetuksen lisäopetusta. Varialla on oma 2012–2015 vuosille laadittu toimintastrategia. Toimintastrategiasta johdettu Varian vuoden 2015 tuloskortti sisältää sekä Vantaan kaupunkistrategiasta, sivistystoimen toimialan tuloskortista että Varian omasta strategiasta johdettuja tavoitteita.

Vantaan kaupungin vuoden 2015 strategisista tavoitteista kaksi liittyy keskeisesti Varian toimintaan ja Varian omassa tuloskortissa on niihin liittyvät tavoitteet:

Vantaan kaupunkistrategian tavoite 13.1: Toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta.
Tavoitteen mittari ja tavoitetaso: Perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen päässeiden prosenttiosuus 99 prosenttia.
Varian tuloskortti: Järjestämisluvan mukaiset koulutuspaikat täynnä (paikkoja 3 020 vuodelle 2015).

Vantaan kaupunkistrategian tavoite 13.2: Ammatillisen koulutuksen opintojen keskeyttämiset vähenevät.
Tavoitteen mittari ja tavoitetaso: Tutkintotavoitteisen koulutuksen ja valmistavien koulutusten keskeyttämisprosentti 10,0 prosenttia.
Varian tuloskortin tavoite: Ammatillisen koulutuksen opintojen keskeyttämiset vähenevät ja läpäisy paranee.

Näitä tavoitteita pyrittiin Variassa saavuttamaan useilla toimenpiteillä vuonna 2015. Koulutuspaikkojen täyttämiseksi lisättiin perusopetuksen lisäopetusryhmiä (kymppiluokkia) ja ammattistartteja. Ammattistartit muut-

tuivat 1.8.2015 alusta osaksi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa VALMA-koulutusta[19]. Lisäksi Varia haki ja myös sai lisää järjestämisluvan mukaisia koulutuspaikkoja. Keskeyttämisen vähentämiseksi puolestaan järjestettiin hitaasti eteneville ja keskeyttämisvaarassa oleville opiskelijoille mahdollisuuksia tehdä puuttuvia opintoja säännöllisesti pidettävissä rästipajoissa tehostetun opetuksen ja ohjauksen turvin. Keskeyttämisvaarassa ja keskeyttämistä suunnitteleville opiskelijoille tarjottiin myös mahdollisuutta siirtyä väliaikaisesti ammattistarttiin (VALMA 1.8.2015 alkaen), työpajoille tai niin sanottuun varikkoryhmään, joissa pyritään saamaan elämänhallinta ynnä muut opiskelua häiritsevät asiat hallintaan ja suunnitellaan uudelleen opiskelua. Tavoitteena on, että näihin ryhmiin tulevat opiskelijat palaisivat opiskelemaan tutkintoon johtavaan koulutukseen. Keskeyttämisiä pyrittiin vähentämään myös lisäämällä opettajien osaamista toteuttaa opetus aiemmin monipuolisemmalla tavalla. Opiskelijoiden osallisuutta lisättiin järjestämällä erilaisia osallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä tapahtumia (hyvinvointiviikko, liikuntatapahtumat).

Tavoitteiden toteutuminen

Varian keskeytysprosentti suhteessa koko opiskelijamäärään oli 14,5 prosenttia vuonna 2015. Keskeyttämisprosentti kasvoi vuodesta 2014 (tuolloin 13 prosenttia). Toisessa tavoitteessa edettiin myönteisesti eli opiskelijamäärä kyllä kasvoi, mutta aivan kaikkia järjestämisluvan mukaisia koulutuspaikkoja ei saatu täytettyä.

Valtiontalouden säästöt

Taloutta on kiristänyt valtion opiskelijakohtaiseen yksikköhintaan vuonna 2015 tekemät 4,2 prosentin leikkaukset. Tätä tulonvähennystä on pyritty kompensoimaan muun muassa opiskelijamäärän lisäyksellä.

Valtiontalouden säästöt ja kaavaillut lakimuutokset tulevat toteutuessaan edelleen leikkaamaan ammatillisten oppilaitosten saamaa valtion avustusta. Jos säästöesitykset toteutuvat esitetyn kaltaisina Varia arvioi, että sen valtionosuus vähenee jatkossa noin 15 prosenttia. Varia pyrkii eri keinoilla kompensoimaan odotettavissa olevia tulonmenetyksiä. Varian opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämisluvan mukaista opiskelijamäärää on nostettu vuosittain viime vuosina. Vuosilisäys järjestämisluvan mukaisiin opiskelijamääriin on ollut yli 100 opiskelijaa vuosina 2014–2016. Vaikka Varian oppilasmäärät ovat kyseisinä vuosina nousseet, niin kaikkia järjestämisluvan mukaisia koulutuspaikkoja ei ole saatu täytettyä. Varia on tehostanut markkinointia ja pyrkinyt näin lisäämään tunnettavuuttaan sekä tarjoamaan entistä joustavampia opiskelumahdollisuuksia saadakseen kaikki järjestämisluvan mukaiset opiskelupaikat täytetyksi ja tätä kautta lisää tuloja kompensoimaan leikkausten vaikutuksia. Säästötoimina on myös vähennetty tukipalveluista vuonna 2015 kuusi työnohjaajaa ja opetuksen ja ohjauksen resurssia jaetaan aiempaa tarkemmin tarveharkintaisesti. Tavoitteena on, että kaikki ryhmät olisivat täysiä ja tämän vuoksi on parannettu mahdollisuuksia aloittaa opinnot muulloinkin kuin syksyisin. Varia on vuodesta 2014 käyttänyt kahden sisäänoton mallia, jolloin syksyn lisäksi myös tammikuussa otetaan opiskelijaryhmiä. Lisäksi on kehitetty erityishakua, jonka kautta on mahdollisuus aloittaa opiskelu osaan tutkinnoista kesken lukukauden. Opiskelijamäärän lisäämisen yhteydessä on tehostettu myös tilojen käyttöä ja jatkuvasti yritetään kehittää uusia ja kustannustehokkaampia tapoja toteuttaa opetusta.

[19] Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus, johon yhdistettiin peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammattistartti), peruskoulutukseen valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus (AKKU), maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus (MAVA) sekä kotitalousopetus.

Toiminnasta yleisesti

Ohessa on koottuna Varian toiminnan volyymeja, laatua ja tuottavuutta kuvaavia tunnuslukuja.

Toiminnan volyymi	TP 2013	TP 2014	TP 2015
Opiskelijamäärä	2 725	2 746	2 850
Aloituspaikat yhteensä	1 202	1 344	1 583

Laatu ja vaikuttavuus	TP 2013	TP 2014	TP 2015
Keskeyttämisprosentti opiskelijamäärästä	12 %	13 %	14,5 %

Tuottavuus	TP 2013	TP 2014	TP 2015
Tutkinnon suorittaneet	709	653	779

Tuloksellisuusrahoitus

Varia on viime vuosina menestynyt hyvin ammatillisten oppilaitosten välisessä tulosindeksivertailussa ja saanut Opetushallituksen jakamaa tuloksellisuusrahaa (vuonna 2015 tätä rahoitusta saatiin noin miljoona euroa). Oppilaitoksia vertaillaan valtakunnallisella tuloksellisuusrahoitusmittaristolla, johon kootaan koulutuksen järjestäjiltä keskeisiä toiminnan vaikuttavuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta kuvaavia tietoja. Tärkeimmät mittarit (painoarvo 90 prosenttia koko mittaristosta) kuvaavat opiskelijoiden sijoittumista valmistumisen tai opintojen keskeyttämisen jälkeen.

Ajankohtaista

Varian voimassa oleva strategiakausi päättyy vuoden 2015 lopussa. Varia laatii syksyn 2015 aikana uuden strategian niin, että se sovitetaan ajallisesti yhteen Vantaan kaupungin strategian kanssa. Tällöin kaupunkistrategiasta ja sen osana olevasta sivistystoimen strategiasta tulevista tavoitteista on helpompi rakentaa yhtenäinen toimintaa ohjaava kokonaisuus.

Elokuun alusta 2015 tuli voimaan ammatillista koulutusta koskevia lakimuutoksia. Uusien lakimuutosten myötä yhteisten tutkintojen osien sisältöjä opiskellaan aiempaa enemmän integroituna ammatillisiin sisältöihin. Jos opiskelijalla on aiemmin muualta hankittua osaamista, joka vastaa tutkinnon perusteita niin se tunnustetaan osaksi tutkintoa. Nyt pyritään myös käyttämään entistä monipuolisempia ja vaihtoehtoisia oppimistapoja ja oppimisympäristöjä, eli opiskelu ei ole aikaan eikä paikkaan sidottua.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Työelämäyhteistyö

Työelämäyhteistyön tärkeitä muotoja ovat alakohtaisten neuvottelukuntien (16 kappaletta) ja ammattiosaamisen näyttöjen toimielimen kautta tehtävä yhteistyö. Lisäksi työelämän kanssa on yhteisiä kehittämisprojekteja ja ennakointiin liittyvää yhteistyötä.

Alakohtaisissa neuvottelukunnissa on kyseisen alan työelämän edustajia ja lisäksi vähintään yksi Varian edustaja. Neuvottelukunnat toimivat yhteistyöeliminä työelämän suuntaan opetussuunnitelmien laadinnassa ja

suunnitelmia päivitettäessä sekä Varian toimintaa ja linjauksia suunniteltaessa. Lisäksi neuvottelukunta ottaa kantaa myös tutkintoihin liittyvien ammattiosaamisen näyttöjen järjestämiseen liittyviin asioihin.

Ammattiosaamisen näyttöjen toimielin hyväksyy Varian opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista, valvoo näyttötoimintaa sekä päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioinnista. Toimielimessä on seitsemän eri alojen työelämän edustajaa ja Variasta opettajien ja opiskelijoiden edustaja. Vantaan opetuslautakunta nimeää jäsenet sekä alakohtaisiin neuvottelukuntiin että ammattiosaamisen näyttöjen toimielimeen.

Variassa on noin 20 kehittämishanketta, joissa useissa työelämä on mukana. Esimerkiksi työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja siihen liittyvään ohjaukseen liittyvissä hankkeissa tehdään yhteistyötä työelämän kanssa. Lisäksi lyhyen tähtäimen koulutustarve-ennakoinnissa ja työvoimatarve-ennusteiden laatimisessa tehdään yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Yhteistyö kaupungin muiden yksiköiden kanssa ja pääkaupunkiseudulla

Perusopetuksen kanssa Varia tekee yhteistyötä järjestämällä säännöllisiä tapaamisia muun muassa opinto-ohjaajille ja rehtoreille. Parina viime vuotena on annettu perusopetuksen oppilaille mahdollisuus päästä opiskelemaan yksi Varian ammatillinen kurssi. Perusopetuksen ja Varian opettajille on myös tarjottu tutustumismahdollisuus toistensa opetukseen. Varia järjestää säännöllisesti perusopetuksen oppilaille vierailumahdollisuuksia ja avoimet ovet -tilaisuuksia. Varialla ja Vantaan lukioilla on yhteinen valintaopas, yhteiset yhteishaun vanhempainillat ja yhteiseen hakuun liittyviä tiedotteita. Lisäksi Kauppaoppilaitos MERCURIAN kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa kansainvälisyysasioissa. Varialla on yhteistyötä myös aikuisopiston ja nuorisopalvelujen kanssa. Aikuisopetuksen kanssa tehdään maahanmuuttajakoulutukseen liittyvää yhteistyötä. Nuorisopalvelujen kanssa pidetään säännöllisesti palavereja, joissa edustettuina ovat laaja-alaisesti nuorten kanssa työtä tekevät tahot.

Yhteistyötä pääkaupunkiseudun muiden koulutuksenjärjestäjien kanssa tehdään valtakunnallisten ja alueellisten yhteistyöfoorumien, yhteisten kehittämishankkeiden ja alakohtaisten yhteistyöryhmien kautta.

Oman toiminnan arviointi

Laissa ammatillisesta koulutuksesta § 24, todetaan, että ”Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa koulutusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin”. Varia kerää toiminnastaan määrällistä ja laadullista tietoa, jota käytetään toiminnan parantamiseen. Varia osallistuu kaikkiin Opetushallituksen ja koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) järjestämiin valtakunnallisiin arviointeihin. Vuonna 2015 koulutuksen arviointikeskuksen arviointina suoritettiin ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen sekä kestävän kehityksen avaintaitojen arviointi. Näiden lisäksi toteutettiin kaikissa ammatillisissa oppilaitoksissa toimintajärjestelmän itsearviointi. Arvioinnissa toimintajärjestelmä oli jaettu 12 pääkohtaan, joista oli vielä erotettu useita pienempiä osa-alueita. Arvioinnissa oli käytössä kolmeportainen asteikko (1=puuttuva, 2=alkava, 3=kehittyvä). Vaihtelut Varian osalta olivat melko pieniä ja yhdeksässä pääkohdassa arvosana oli 3 ja kolmessa pääkohdassa 2. Arviointien pääkohtien sisällä oli hieman enemmän vaihtelua. Varia käyttää tuloksia toimintansa kehittämisessä. Opiskelijat on myös otettu mukaan toiminnan kehittämiseen ja arviointiin. Opiskelijoilta kysytään vuosittain opetuksen laatuun ja tehokkuuteen liittyviä asioita valtakunnallisesti käytössä olevalla verkkopohjaisella INKA-kyselyllä. Lisäksi Varia on tehnyt opiskelijoille erilaisia opetukseen ja koulupäivien sisältöön liittyviä kyselyjä.

Johtopäätökset:

Vantaan ammattiopisto Varian toiminnan tavoitteista keskeyttämisten vähentämiseen ja kaikkien koulutuspaikkojen täyttämiseen liittyvät tavoitteet kuuluvat tiiviisti Vantaan kaupungin sitoviin tavoitteisiin. Varia on kokeillut keskeyttämisten vähentämiseksi useita toimenpiteitä.

Varia on saanut vuosittain Opetushallituksen ammatillisille oppilaitoksille tuloksellisuusindeksivertailun perusteella jakamaa tuloksellisuusrahaa mittariston perusteella, jonka tärkeimmät mittarit kuvaavat opiskelijoiden sijoittumista valmistumisen tai opintojen keskeyttämisen jälkeen.

Valtion suunnittelemien ammatillisen koulutuksen leikkausten arvioidaan pudottavan jatkossa noin 15 prosentilla Varian valtionosuuksia. Varia on jo alkanut varautua valtionosuuksien leikkauksiin erilaisilla säästö- ja tehostamistoimenpiteillä.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta näkee tärkeäksi edelleen jatkaa keskeyttämisten vähentämiseen ja talouden hallintaan tähtääviä toimenpiteitä.

7.2 Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy

Arviointikohteena oli Kauppiaitten Kauppaoppilaitos osakeyhtiö ja yhtiön omistama kauppaoppilaitos. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota yhtiön tavoitteiden toteutumiseen ja oppilaitoksen toimintaan kokonaisuutena. Arviointiaineistona käytettiin yhtiöön ja oppilaitokseen liittyvää tilasto- ja asiakirja-aineistoa sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Lisäksi tehtiin vierailukäynti oppilaitokseen, jonka yhteydessä tutustuttiin oppilaitoksen tiloihin ja saatiin toimintaan liittyvää tarkentavaa lisätietoa.

Kauppiaitten Kauppaoppilaitos osakeyhtiön osakkaita ovat Vantaan kaupunki (95,5 prosentin omistusosuus) ja Helsingin Kauppiaitten yhdistys ry (4,5 prosentin omistusosuus). Yhtiö omistaa MERCURIA Kauppiaitten Kauppaoppilaitoksen. Oppilaitos tarjoaa sekä nuorille että aikuisille mahdollisuuden suorittaa erilaisia kaupallisen alan perus- ja ammattitutkintoja.

Valtuuston asettamat tavoitteet

Vantaan kaupunginvaltuusto hyväksyi vuoden 2015 talousarvion yhteydessä kaupungin keskeisille ja taloudellisesti merkittäville yhtiöille sitovat tavoitteet taloussuunnitelmakaudelle 2015–2018. Ohessa on Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy:lle asetetut tavoitteet ja niiden toteutuminen.

Taloustavoitteena oli nettotulos 100 000 euroa ja muina tavoitteina täyttöaste, opiskelijoiden työllistyminen ja jatko-opinnot, opintojen keskeyttäminen ja ylläpitäjän antama arvosana toiminnasta asteikolla 1–5.

Asetetut tavoitteet toteutuivat opintojen keskeyttämisiä lukuun ottamatta. Keskeyttämisten lisääntymiseen vaikutti ennakoitua suurempi opiskelijamäärä ja erityisesti aikuisopiskelijoiden keskeyttämisten lisääntyminen, mikä johtuu koko kaupan alan vaikeasta taloudellisesta tilanteesta. Tavoitteiden toteutuminen ilmenee kohdasta 1.5.

Talous

Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy:n taloudelliset tulokset ovat viime vuosina olleet selvästi ylijäämäisiä ja yhtiön taloudellinen asema on vakaa. Oppilaitoksen vuosittainen liikevaihto on ollut vuosina 2012–2015 noin seitsemän miljoonaa euroa. Vuonna 2015 Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Osakeyhtiön taseeseen on kertynyt aiempien tilikausien ylijäämää noin kymmenen miljoonaa euroa (lukuun laskettu mukaan 2015 kertynyt ylijäämä). Suurin tuloerä on vuosittain ollut koulutuspaikkakiintiön perusteella maksettava valtionosuus, josta on kertynyt vuosittain lähes 90 prosenttia koko tulorahoituksesta. Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vuosille

2013 ja 2014 supistettiin valtion osalta, kun koulutuspaikkojen yksikköhintojen indeksikorotukset jäädytettiin ja lisäksi yksikköhintoihin tehtiin pieniä leikkauksia.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta uudistetaan edelleen jatkossa, mutta vielä ei ole tarkkaa tietoa miten uudistus tapahtuu. On todennäköistä, että ammatillisen koulutuksen valtiolta saama rahoitus tulee jatkossa edelleen vähenemään. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos Oy pyrkii koko ajan tehostamaan toimintaansa ja varautuu valtionrahoituksessa odotettavissa oleviin muutoksiin. Oppilaitos kehittää muun muassa koko ajan uusia koulutustuotteita asiakaspinnan laajentamiseksi ja samalla on myös toteutettu hillittyjä kustannussäästöjä.

Toiminta laajemmasta näkökulmasta

Opiskelijamääriä[20]

	2013	2014	2015
Nuorisokoulutus			
kevät	533	555	638
syksy	562	606	636
Aikuiskoulutus			
kevät	200	141	166
syksy	162	183	164

Oppilaitoksen hakijamäärät ovat vuosittain olleet hyvällä tasolla ja oppilaitos on viime vuosina ottanut oppilaita yli sille myönnetyn opiskelijakiintiön.

Toiminnan kehittäminen

Ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä muuttui 1.8.2015 alkaen osaamisperusteiseksi ja vahvasti työelämäpainotteiseksi. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos on kehittänyt opetustaan vastaamaan uuden tutkintojärjestelmän vaatimuksia. Opinnot voi suorittaa yksilöllisesti ja työvaltaisesti ilman yhteisiä lukujärjestyksiä. Samoin painotetaan osaamista, eli opiskelijan aiempi osaaminen huomioidaan hänen opinnoissaan.

Yhteistyötahoja

Kauppiaitten Kauppaoppilaitos tekee tiivistä yhteistyötä alueen muiden oppilaitosten kanssa. Vantaan oppilaitoksista samoissa tiloissa olevan Martinlaakson lukion ja ammattiopisto Varian kanssa tehdään yhteistyötä muun muassa kansainvälisyysasioissa. Martinlaakson lukion ja kauppaoppilaitoksen sijainti samoissa tiloissa antaa hyvät mahdollisuudet yhteensovittaa sekä kaupallisen perustutkinnon että ylioppilastutkinnon kursseja ja suorittaa molemmat tutkinnot. Lisäksi Helsingissä sijaitsevat Suomen liikemiesten kauppaoppilaitos, Helmi liiketalousopisto ja ravintolakoulu Perho ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita. Yhteistyö käsittää muun muassa pedagogista kehittämistä, laatujärjestelmäarviointia, yhteisiä hankkeita ja kansainvälistä yhteistyötä opiskelija- ja opettajavaihdossa.

Oppilaitoksella on työssäoppimispaikkoja sadoissa vantaalaisissa yrityksissä. Myös työssäoppimispaikkojen henkilöstöä koulutetaan kysynnän mukaan lyhyt- ja pitkäkestoisessa koulutuksessa. Työssäoppimisjaksot ovat myös opettajille tärkeä kytkös työelämään, sillä toimiessaan oppilaiden työelämäjaksojen valvojina opettajat pysyvät ajan tasalla alan työelämän vaatimuksista. Huono taloudellinen tilanne on hieman vaikeuttanut työssäoppimispaikkojen saantia, mutta paikka on pystytty järjestämään kaikille. Monet pienyrittäjät ottaisivat mielellään työelämäharjoittelijan, mutta ongelmana on, että heillä ei ole resursseja opastaa harjoittelijaa. Yhteistyötä on myös Vantaan yrittäjien ja Vantaan Uusyrityskeskuksen ja kauppakamarin kanssa sekä yhteistyötä ollaan virittämässä nyt Aviapolis-alueen yritysten kanssa.

[20] Lähde: Kauppiaitten Kauppaoppilaitos, tasekirja 31.12.2015, aikuiskoulutuksen opiskelijamäärä sisältää sekä oppisopimuskoulutuksen että ilta- ja monimuotokoulutuksen oppilasmäärät.

Oppilaitoksen kansainvälinen toiminta on kasvanut vuosi vuodelta. Lukuvuonna 2014–2015 oppilaitoksesta 55 opiskelijaa suoritti työssäoppimisjakson ulkomailla ja 69 opiskelijaa osallistui ulkomaille suuntautuville opintomatkoille. Opintomatkoilla suoritettiin eri tutkintoihin kuuluvia opintojaksoja.

Tärkeä kaupan alan toimijoiden yhteistyöverkosto on lähes kymmenen vuotta toiminut Kaupan Koulutuksen Kehittämiskeskus. Verkostossa on mukana tällä hetkellä noin 60 alan toimijaa, sekä kaupan alan oppilaitoksia että merkittäviä tukku- ja vähittäiskaupan yrityksiä. Kehittämiskeskuksen keskeinen toiminta tähtää kaupan alan osaamista edistävän koulutuksen ja sitä tukevan tutkimus ja palvelutoiminnan kehittämiseen. Painopisteenä on ollut toisen asteen ammatillinen koulutus vähittäiskaupan tarpeisiin. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos toimii verkoston pääoperaattorina.

Kauppakeskusakatemia

Vantaan kaupunki, MERCURIA Kauppiaitten Kauppaoppilaitos sekä kauppakeskus Jumbo ja viihdekeskus Flamingo ovat muodostaneet Kauppakeskusakatemiaksi kutsutun toimintamallin, johon kuuluu koulutus- ja harjoitteluyhteistyötä. Kyseinen yhteistyö tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden omaksua entistä suurempi osa liiketalouden taidoista aidossa kauppakeskusympäristössä. Akatemian kautta yrittäjät saavat liiketalouden opiskelijoita joustavasti eripituisiin työssäoppimisjaksoihin ja oppilaitos hoitaa käytännön järjestelyt. Akatemia käynnistyi maaliskuussa 2015.

Kauppakeskusakatemian toteuttaminen oli yksi Vantaan kaupunginvaltuuston 3.3.2014 hyväksymän Vantaan elinvoimaohjelman tavoitteista. Elinvoimaohjelman toteuttaminen taas oli yksi Vantaan kaupungin strategiaa toteuttavista sitovista tavoitteista vuonna 2015.

Laadun hallinta

Kauppiaitten Kauppaoppilaitoksessa on jo vuodesta 2004 ollut käytössä EFQM[21]-pohjainen laadunhallintajärjestelmä. Laatumittaristo ja palautejärjestelmä tukevat jatkuvan parantamisen tavoitetta. Laatua arvioidaan neljällä tulosalueella: asiakas-, henkilöstö-, yhteiskunta- ja suorituskykytuloksissa. Laatutyötä tuetaan myös verkostoitumisella ja oppilaitos on yhtenä partnerina Opetushallituksen tukemassa LARK–Laatua ammatilliseen koulutukseen -hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on parantaa koulutuksen järjestäjien kokonaisvaltaista alueellista verkostoitumista laadunhallinnan kehittämisessä. Hankkeessa korostuvat yhteistyö ja toisilta oppiminen.

Markkinointi

Kauppaoppilaitos markkinoi koulutustaan käymällä esittelemässä oppilaitosta Vantaan peruskoulujen yhdeksäsluokkalaisille, koulutusmessuilla ja erilaisissa koulutusliitteissä. Lisäksi oppilaitoksen internet- ja facebooksivuilla on runsaasti erilaista tietoa oppilaitoksesta ja sen tarjoamista opiskelumahdollisuuksista. Oppilaitoksen opiskelijat osallistuvat markkinointiin (markkinointi on osa opiskelijoiden opetusta). Lisäksi oppilaitos järjestää avoimet ovet tapahtumia, joissa esitellään oppilaitosta.

Tuloksellisuus

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa vuosittain ammatillisen koulutuksen järjestäjille lisärahoitusta tuloksellisuuden perusteella. Tuloksellisuusmittareina käytetään muun muassa oppilaiden sijoittumista työelämään, opintojen loppuun saattamista määräajassa (niin kutsuttu läpäisyaste), opintojen keskeyttämistä, opettajien kelpoisuutta ja henkilöstön kehittämistä. Kauppiaitten Kauppaoppilaitos sai vuonna 2015 jo yhdennentoista kerran parhaat tuloksellisuuspisteet pääkaupunkiseudun kaupallisista oppilaitoksista.

[21] European Foundation for Quality Management eli Euroopan laatupalkintomalli.

Johtopäätökset:

Konkreettista yhteistyötä työelämän ja oppilaitoksen välillä vahvistettiin vuonna 2015 muodostetulla kauppakeskusakatemia toimintamallilla. Toimintamalli tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa opintoihin kuuluvia jaksoja aidossa työympäristössä ja yritykset puolestaan saavat joustavasti työharjoittelijoita.

Viime vuosina oppilaitoksen taloudellinen tulos on ollut voitollinen ja talous on vakaalla pohjalla. Tärkeintä tuloerää eli opiskelijakiintiön perusteella maksettavaa valtionosuutta on leikattu ja leikkauksia on tulossa lisää jatkossa. Talouden kiristymiseen on jo varauduttu maltillisilla säästötoimenpiteillä ja uusien koulutustuotteiden kehitystyöllä.

Oppilaitos on kehittänyt opetustaan vastaamaan uuden tutkintojärjestelmän vaatimuksia ja samalla työelämän vaatimukset pyritään ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon. Kauppiaitten Kauppaoppilaitoksen nuorisokoulutuksen linjat ovat olleet vetovoimaisia ja useana vuonna oppilaitos on ottanut opiskelijoita yli opetus- ja kulttuuriministeriön sille myöntämän opiskelijakiintiön. Oppilaitos on saanut myös useana vuonna peräkkäin opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää tuloksellisuusrahaa.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta kannustaa jatkamaan hyviä tuloksia tuottanutta kehitystyötä ja hakemaan edelleen uusia keinoja, joilla varaudutaan talouden kiristymiseen.

7.3 Aikuisopisto

Arvioitavana oli Vantaan aikuisopiston toiminta kokonaisuutena (toiminnan keskeiset tavoitteet ja niiden toteutuminen, talous ja toiminnan eri osa-alueet). Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarviota ja toimialan käyttösuunnitelmaa, kaupungin hallussa olevaa muuta kirjallista ja sähköistä materiaalia sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Arviointiin kuului myös aikuisopistoon tehty arviointikäynti, jonka yhteydessä tutustuttiin opiston tiloihin ja ammattiopiston rehtori ja kokouksessa paikalla ollut muu opiston henkilökunta esittelivät yksityiskohtaisesti opiston toimintaa ja samalla saatiin täydentävää tietoa arviointikysymysten kirjallisiin vastauksiin. Aikuisopisto järjestää vapaatavoitteista kansalaisopisto-opetusta, perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä perusopetusta, työvoimapoliittista koulutusta ja avoimen yliopiston opetusta. Aikuisopistoon kuuluvat kansalaisopisto ja maahanmuuttajayksikkö.

Toiminnan tavoitteista

Vantaan aikuisopiston tuloskortti ja opiston kehittämisen painopisteet on johdettu CAF-laatujärjestelmän tuloskorteista. Kehittämisen painopisteet on jaettu viiteen painopistealueeseen: 1. Asiakas- ja opiskelijatulokset, 2. Prosessitulokset, 3. Henkilöstötulokset, 4. Resurssi- ja taloustulokset, 5. Yhteiskunnalliset vaikutukset (Arvo- ja johtajuustulokset). Jokaiseen painopistealueeseen on nimetty kriittiset kehittämiskohteet ja näitä toteuttavat mittarit, tavoitteet ja toimenpiteet. Ohessa on esitelty ne Vantaan aikuisopiston vuoden 2015 tuloskortin tavoitteet, joilla on erityisesti yhteys vuoden 2015 kaupungin sitoviin tavoitteisiin (ensiksi mainittu kaupungin sitova tavoite johon yhteys).

Tavoite 9.1: Kaupungin työllisyystilanne kehittyy suhteellisesti parhaiten pääkaupunkiseudulla.
Tavoitteen yksi mittari on: Maahanmuuttajataustaisten työttömien määrä vähenee tai ei kasva suhteellisesti Helsinkiin ja Espooseen verrattuna.
Aikuisopiston tavoite: Aikuisopistossa opiskelee suomen kieltä vuonna 2015 yhteensä noin 2 700 henkilöä, suomen kielen osaaminen alentaa työllistymiskynnystä.

Tavoite 13.1 : Toteutetaan koulutus- ja nuorisotakuuta.
Tavoitteen mittari: Perusopetuksen jälkeiseen jatkokoulutukseen päässeiden prosenttiosuus.

Aikuisopiston tavoite: Aikuisopetuksen perusopetuksen opiskelijoista jatkokoulutukseen päässeiden määrä on 100 prosenttia.

Tavoite 16.1: Palvelujen suunnittelu ja tekeminen vuorovaikutteisesti asiakkaan kanssa vakiintuu toimintatapana. Vuorovaikutusta kehitetään järjestelmällisesti palvelumuotoiluprosessissa.
Tavoitteen mittari: Uudet asiakkaiden kanssa kehitetyt palvelut ja niiden järjestämistavat lisääntyvät.
Aikuisopiston tavoite: Aikuisopiston kurssisuunnitelmaprosessiin on lisätty entisestään asiakkaiden kuulemista. Asiakaspalautteen analysointia on kehitetty.

Tavoite 21.2: Osaamisen kehittämisen toimintamalli vakiintuu kaikilla tulosalueilla.
Tavoitteen mittari: Oppimistyöpäivät.
Aikuisopiston tavoite: Oppimispäivien määrä tulee aikuisopistolla ylittämään tavoitteen 3 työpäivää/henkilö.

Kaikki kyseiset aikuisopiston tavoitteet toteutuivat vuonna 2015.

Talous

Vantaan aikuisopisto on nettotulosyksikkö ja vuoden 2015 talousarviossa toimintakatteeksi (sitova erä) esitettiin -2 131 000 euroa. Heti tammikuussa 2015 saatiin tietää, että Vantaan aikuisopistoa ei enää valittu maahanmuuttajille suunnatun työvoimapoliittisen suomen kielen koulutuksen järjestäjäksi ELY-keskuksen järjestämässä tarjouskilpailussa. Työvoimapoliittinen koulutus oli ollut opiston suurin liiketoiminnan tulolähde. Tämän johdosta tehtiin joulukuussa 2015 talousarviomuutos ja toimintakatetavoitetta muutettiin -2 328 000 euroon. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä aikuisopiston toimintakate oli noin -2 209 000 euroa eli noin 119 000 euroa muutetussa talousarviossa ennakoitua parempi.

Mainittu työvoimakoulutuksen päättyminen on suurin taloudellinen riskitekijä, johon jo vuonna 2015 alettiin varautua. Säästötoimenpiteinä on jätetty vapaita vakansseja täyttämättä, siirrytty opinto-ohjelman kotijakelusta noutojakeluun (vähennetty ohjelman painosmääriä), korotettu kurssien minimiosallistujamäärää, nostettu kurssimaksuja, luovuttu ulkopuolisista vuokratiloista ja tarkasteltu kriittisesti kaikkia menoja. Toimenpiteiden vaikutukset näkyvät suoraan menojen vähenemisenä.

Toiminta laajemmasta näkökulmasta

Toiminnan volyymeja

Oheisessa taulukossa on aikuisopiston toiminnan volyymeja kuvaavia tunnuslukuja.

	Tilinpäätös 2013	Tilinpäätös 2014	Tilinpäätös 2015
Toimipisteet	57	52	52
Henkilöstömäärä	342	297	269
Kurssimäärä	2 194	1 893	1 772
Opetustunnit	61 041	50 851	48 961
Kursseille osallistuneita	34 936	31 273	33 659

Toiminnan tuottavuus ja tehokkuus

Tuottavuutta ja tehokkuutta kuvataan opiskelijoiden suhteella kurssien määrään. Suhdeluku on vuosina 2014 ja 2015 ollut nouseva, eli kurssien täyttöaste on kasvanut. Oheisessa taulukossa kyseinen suhdeluku vuosilta 2013–2015.

	2013	2014	2015
Osallistujia / kurssi	15,9	16,5	19,0

Kurssien täyttöasteen nostamiseksi on minimiosallistujamääriä nostettu. Tuottavuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi on myös hallinnollisia prosesseja uudistettu ja prosessien sähköistämisellä pystytty nopeuttamaan asioiden läpimenoaikoja. Esimerkkejä uudistetuista ja sähköisistä prosesseista ovat tuntiopettajien matkakorvauskäytäntöjen muuttaminen sähköisiksi, opiskelijaviestinnän integroiminen kurssihallintojärjestelmään ja kurssisuunnitteluprosessin suoraviivaistaminen kurssihallintojärjestelmässä.

Asiakastyytyväisyys

Opistossa on tehty laaja koko opiston toimintaa koskeva asiakaskysely viimeksi vuosina 2011–2012. Kyselyn merkittävin anti oli pääosin erilaiset kurssitoiveet ja ehdotukset kurssijärjestelyiksi. Kaikki opistossa vuosittain annettu opetus arvioidaan joko suullisesti tai kirjallisesti. Kirjallisten palautteiden keskiarvot laskettiin vielä muutama vuosi sitten, mutta koska keskiarvoksi tuli aina noin 4,5 (asteikko 1–5, jossa 1 huonoin ja 5 paras arvosana) keskiarvojen laskemisesta luovuttiin. Palautteita käsitellään nyt kurssi- ja aineryhmätasolla enemmänkin laadullisena kuin määrällisenä palautteena. Tällä hetkellä uuden kurssihallintojärjestelmän sähköistä palautejärjestelmää testataan. Uudessa järjestelmässä on mahdollisuudet entistä monipuolisempaan ja monialaisempaan palautteiden arviointiin. Tuloksia voidaan uudessa järjestelmässä arvioida muun muassa eri kysymysten suhteen laskettuna tai vastaajaryhmittäin jaoteltuna.

Prosessien sähköistäminen ja talouden ennustettavuuden parantaminen

Aikuisopisto on jatkanut syksyllä 2013 käyttöönotetun Kursor-kurssihallintojärjestelmän käytön kehittämistä ja tarkoituksena on entistä enemmän hyödyntää järjestelmää eri toimintaprosesseissa. Kurssisuunnitteluprosessia ja asiakasviestintää on jo saatu tehostettua järjestelmän avulla. Lisäksi erityisesti järjestelmän hyväksikäyttöä talouden ennakoinnissa, seurannassa, kustannuslaskennassa ja raportoinnissa kehitetään edelleen yhdessä sivistystoimen talousasiantuntijan kanssa. Myös sähköistä kurssipalautteen antomahdollisuutta kurssihallintojärjestelmän kautta testataan parhaillaan.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Työelämäyhteistyö

Aikuisopisto toteuttaa erilaista koulutusta työnantajien tilauksesta myyntikoulutuksena. Tämä koulutus on ollut erityisesti kielten opetusta, mutta myös työhyvinvointia tukevaa toimintaa on järjestetty yritysten kanssa. Lisäksi maahanmuuttajakoulutuksen yhteistyö yritysten ja työelämän edustajien kanssa on jatkuvaa, koska opiskelijoille kuuluu useimmilla kursseilla työharjoittelujakso.

Yhteistyö kaupungin muiden yksiköiden kanssa ja pääkaupunkiseudulla

Aikuisopistolla on yhteisiä koulutuksia Vantaan ammattiopisto Varian kanssa. Myös liikuntapalvelujen kanssa toteutetaan yhdessä kursseja. Tietohallinnon tulosalueen kanssa aikuisopistolla on puitesopimus kaupungin henkilöstön perustietotekniikan koulutuksesta. Lisäksi henkilöstökeskuksen kanssa aikuisopistolla on puitesopimus kaupungin henkilöstön ensiapukoulutuksesta ja suomi toisena kielenä -koulutuksesta.

Aikuisopisto tekee pedagogista yhteistyötä pääkaupunkiseudun muiden kansalaisopistojen kanssa. Yhteistyötä tehdään monitahoisesti läpi organisaation. Lisäksi pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen yhteishankintana hankittiin Kursor-kurssihallintojärjestelmä, joka räätälöitiin kunkin opiston tarpeisiin. Järjestelmän rakentamisessa ja käyttöönottovaiheessa tehtiin tiivistä yhteistyötä pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen kesken.

Toiminnan itsearviointi

Aikuisopisto siirtyi vuonna 2012 EFQM[22]-laatumallista CAF[23]-mallin käyttöön. Tässä yhteydessä tehtiin laaja prosessien ja toiminnan arviointi. Aikuisopiston prosessien ja toiminnan kuvaukset on koottu laatukäsikirjaan, josta on nyt tehty seitsemäs kehitysversio. Laatukäsikirjaa päivitetään tarvittaessa ja sen tehtävänä on auttaa jokaista työntekijää laadunhallinnan kokonaisuuden rakentamisessa. Vuosittain arvioidaan opiston tuloskortin toteutumista ottaen huomioon myös laajasti opiston toiminta ja toimintaympäristön muutokset. Opisto sai vuonna 2010 Opetushallituksen kansalaisopistojen laatupalkinnon ja vuonna 2013 Vantaan kaupungin hyvä työyhteisö -palkinnon.

Ajankohtaista

Maahanmuuttajia on tullut tänä vuonna Suomeen moninkertainen määrä aiempiin vuosiin verrattuna. Maahanmuuttajille suunnatun kotoutumiskoulutuksen tarve tuleekin lähivuosina kasvamaan. Vielä ei tiedetä, millaista roolia Vantaan aikuisoppilaitoksen kaltaisille oppilaitoksille on suunniteltu kotoutumiskoulutusten järjestämisessä. Aikuisopistolla on joka tapauksessa hyvä valmius kotoutumiskoulutusten järjestämiseen.

Johtopäätökset:

Vantaan aikuisopisto on tunnistanut kriittisiksi kehittämiskohteikseen toiminnan tehostamisen ja opistoa koskevan taloustiedon parantamisen, ajantasaistamisen ja tämän tiedon raportoinnin kehittämisen sähköisten työkalujen avulla. Uusi kurssihallintojärjestelmä Kursori on jo tehostanut eri hallintorutiineja ja asiakasviestintää.

Aikuisopiston tulopohja heikkeni vuonna 2015, kun opistoa ei enää valittu maahanmuuttajille suunnatun suomen kielen työvoimapoliittisen koulutuksen järjestäjäksi. Kyseinen koulutus on ollut opiston suurin liiketoiminnan tulolähde, joten opiston tulot jäivät selvästi arvioiduista. Aikuisopiston toimintakatetavoitetta muutettiin kesken vuotta ja opisto pystyi säästötoimenpiteiden avulla pysymään muutetussa toimintakatetavoitteessa.

Nopeasti kasvaneiden turvapaikanhakijamäärien johdosta myös kotoutumiskoulutuksen tarve tulee jatkossa kasvamaan. Vielä ei tiedetä lisääkö kotoutumiskoulutuksen kasvava tarve myös aikuisopiston kaltaisten oppilaitosten mahdollisuuksia järjestää kotoutumiskoulutusta. Aikuisopistolla on kuitenkin runsaasti kokemusta maahanmuuttajien koulutuksesta ja näin hyvät valmiudet kotoutumiskoulutusten järjestämiseen.

Suositukset:

Tarkastuslautakunta suosittelee jo aloitettujen tehostamistoimien jatkamista. Erityisesti talouden hallintaan tulee kiinnittää huomiota.

7.4 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen toiminta

Arvioitavana oli varhaiskasvatuksen tulosalueen toiminta kokonaisuutena (toiminnan tavoitteet ja niiden toteutuminen, talous ja toiminnan eri osa-alueet). Lisäksi varhaiskasvatuksen tulosalueeseen liittyen arvioitavana oli vuonna 2014 toimintansa aloittaneen Sinirikon päiväkodin rakennushanke ja päiväkodin toiminta kokonai-

[22] European Foundation for Quality Management eli Euroopan laatujohtamisen järjestö.

[23] Common Assesment Framework on EU-jäsenmaiden yhteistyönä kehitetty julkisen sektorin organisaatioiden laadunarviointimalli.

suudessaan. Kirjallisena arviointiaineistona käytettiin vuoden 2015 talousarviota, toimialan käyttösuunnitelmaa ja muuta aiheeseen liittyvää kirjallista ja sähköistä materiaalia sekä arviointikysymyksiin saatuja kirjallisia vastauksia. Arviointiin kuului myös arviointikokoukset, joissa kuultiin varhaiskasvatuksen johtajaa ja tutustuttiin Sinirikon päiväkodin tiloihin ja toimintaan.

Toiminnan tavoitteista

Varhaiskasvatuksen tulosalue vastaa alle kouluikäisten päivähoitopalveluista ja päiväkodit tuottavat myös esiopetusta. Vantaan kaupunkistrategiassa oli vuodelle 2015 yksi varhaiskasvatusta koskeva sitova tavoite: ”Joustavilla päivähoitopalveluilla tuetaan työllistymistä.” Tavoitteen mittarina oli, että vuonna 2015 päivähoitopaikka järjestetään työllistymistilanteessa kahden viikon kuluessa. Tämä tavoite onnistuttiin vuonna 2015 varhaiskasvatuksen tulosalueella toteuttamaan.

Varhaiskasvatuksen tulosalueen omassa tuloskortissa vuodelle 2015 ja taloussuunnitelmassa vuosille 2015–2018 keskeisiä tavoitteita olivat palvelujen kehittäminen yhdessä asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa (palvelumuotoilu) sekä yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden osuuden lisääminen.

Palvelumuotoilu

Palvelumuotoilu aloitettiin jo vuonna 2014, jolloin palveluja suunniteltiin yhdessä asiakkaiden kanssa ja tavoitteena oli, että perheet ja lapset saavat optimaalisen hyödyn varhaiskasvatuspalveluista. Vuonna 2014 toteutettiin intensiivinen ”lapset ja palveluverkko-prosessi”. Prosessissa kehitettiin ja uudistettiin varhaiskasvatuspalveluja palvelumuotoilun keinoin yhdessä asiakkaiden, henkilöstön, asukkaiden (tulevien asiakkaiden) ja yhteistyökumppanien kanssa. Tuloksena syntyi 23 uutta muotoilua tai uutta palveluprototyyppiä. Palvelumuotoiluja syntyi etenkin kerhotoimintaan: kerhojen toimintaa suunnitellaan yhteistyössä vanhempien kanssa (esimerkiksi kerhopäivien aikataulutus), lisäksi toteutettiin perhekerhoja, luontokerhotoimintaa ja kerhotilojen yhteiskäyttöä seurakunnan kanssa sekä ohjattuja liikuntakerhoja kokeiluna. Palvelut toteutettiin syksyllä 2014 kustannuksia lisäämättä.

Vuoden 2015 aikana varhaiskasvatuksen tavoitteena oli sekä ottaa käyttöön uusia muokattuja palveluja että vakiinnuttaa palvelujen yhteissuunnittelu palvelujen käyttäjien kanssa toimintatapana. Koska osa vuonna 2014 käyttöön otetuista palveluista oli vasta prototyyppejä, jatkettiin näiden palvelujen muokkaamista asiakkaiden kanssa. Vuonna 2014 palvelumuotoiluissa syntyneistä uusista kerhoista 17 oli edelleen toiminnassa vuonna 2015 ja uusia kerhoja perustettiin kolme.

Yksityisen palvelutuotannon osuuden lisääminen varhaiskasvatuspalveluissa

Varhaiskasvatuksen strateginen tavoite on kasvattaa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten osuutta yli 12 prosenttiin vuonna 2016. Yksityisistä varhaiskasvatuspalveluista ostopalvelusopimuspäivähoidosta tullaan luopumaan kesään 2016 mennessä ja palvelusetelipäivähoitoa puolestaan tullaan edelleen lisäämään. Vantaalle valmistui vuonna 2015 kolme uutta yksityistä palvelusetelipäiväkotia ja vuonna 2015 varhaiskasvatuksessa olevista lapsista noin 11 prosenttia oli yksityisessä varhaiskasvatuksessa (noin seitsemän prosenttia vuonna 2014). Palvelusetelipäivähoidon osuuden kasvattamisella varhaiskasvatuksen tulosalue pyrkii palvelutarjonnan monipuolistamiseen, kaupungin investointikulujen vähentämiseen ja myös tuottavuuden lisäämiseen. Palvelusetelipäiväkodit ovat Vantaalla yksityisen sijoittajan rakentamia ja kaupunki säästää näin investointikustannuksissa. Lisäksi kuuden suurimman kaupungin päivähoidon kustannusvertailussa todettiin, että Vantaalla, Tampereella, Turussa ja Oulussa vuonna 2014 palvelusetelijärjestelmän kustannukset lasta kohden laskettuina olivat kunnallisen päivähoidon kustannuksia alhaisemmat.[24]

[24] Julkaisu: Kuuden suurimman kaupungin lasten päivähoidon palvelut ja kustannukset 2014, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 5/2015.

Valvonta ja yhteistyö palvelusetelipäiväkotien kanssa

Yksityinen varhaiskasvatustoiminta on luvanvaraista toimintaa. Ilmoituksen rekisteröi aluehallintovirasto. Ilmoituksen rekisteröinti edellyttää, että kunnan varhaiskasvatus antaa yksityistä toimintaa puoltavan lausunnon ja lisäksi eri viranomaisten (muun muassa palo- ja pelastuslaitos ja terveydensuojelu) hyväksyntää tilojen soveltuvuudesta päivähoitoon. Yksityisiä palveluntuottajia valvotaan kunnan toimesta. Vantaalla on nimetty varhaiskasvatuksen tulosalueelta vastuuhenkilöt, jotka valvovat yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajia. Vantaalla on laadittu yksityisen varhaiskasvatuksen käsikirja, johon on koottu yksityisen palvelutuotannon ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan käytännöt. Varhaiskasvatuspalvelut on myös laatinut menettelytapaohjeeksi tarkoitetun palvelusetelisääntökirjan. Sääntökirjassa on määritelty palveluntuottamisen lainsäädäntöön, palveluseteliasiakkuuteen, palvelusetelin arvoon, palveluntuottajan ja kunnan velvoitteisiin, sääntökirjan noudattamisen valvontaan sekä palvelun sisältöön ja laadun hallintaan liittyviä asioita.

Palvelusetelipäiväkotien toiminnasta vastaavat ovat yhteydessä kaupunkiin ennen päiväkotien rakentamista. Tällöin katsotaan esimerkiksi väestöennusteiden pohjalta mille alueelle päiväkotia tarvitaan, jolloin nämä päiväkodit saadaan alueille, joissa tarve on suurin. Koska palvelusetelipäivähoito on kustannusvertailuissa osoittautunut kunnallista päivähoitoa edullisemmaksi, on varhaiskasvatus myös vertaillut oman ja palvelusetelipäiväkotien investointikustannuksia ja toimintaa. Vertailussa pyritään löytämään tekijöitä, joilla mahdollisesti voitaisiin tehostaa omaa toimintaa ja päiväkotirakentamista.

Toiminta, volyymeja ja toiminnan osa-alueita

Ohessa on tunnuslukuja varhaiskasvatuksen tilinpäätöksestä 2015.

Tarveindikaattorit

	Tilinpäätös 2013	Tilinpäätös 2014	Tilinpäätös 2015
Vantaalaiset päivähoitoikäiset (10 kk–6 v) 31.12.	16 499	16 426	16 565

Toiminnan volyymeja

Lasten määrä eri hoitomuodoissa keskimäärin kuukaudessa 2013–2015

	Tilinpäätös 2013	Tilinpäätös 2014	Tilinpäätös 2015
Kunnallinen päiväkoti+esiopetus	9 747	9 667	9 780
Kunnallinen perhepäivähoito+ryhmäperhepäivähoito	567	521	482
Ostettu päivähoito	243	247	263
Yksityisen hoidon tuki	690	634	616
Palveluseteli (käytössä 1.1.2014 alkaen)	-	178	404
Kerhotoiminta	593	665	758
Yksityisessä päivähoidossa olevien osuus päivähoidossa olevista lapsista	6,1 %	7,0 %	11,1 %

Tuottavuus ja tehokkuus

	Tilinpäätös 2013	Tilinpäätös 2014	Tilinpäätös 2015
Käyttömenot euroa/palveluja käyttävä lapsi	9 166	8 955	9 068
päiväkotien täyttöaste	90,4 %	89,9 %	89,0 %

Tilastointia on muutettu 2014 alusta niin, että kerholapset on laskettu mukaan.

Kustannusvertailua kuusikkokunnat

Ohessa on kuuden suurimman kaupungin kunnallisen päiväkotihoidon vuosikustannukset euroina laskennallista lasta kohden (kahden vuoden keskiarvo) vuonna 2014.[25]

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko yhteensä
Kustannukset yhteensä/laskennallinan lapsi	10 103	10 506	9 342	10 413	9 119	9 535	9 889

Yhteistyö muiden tulosalueiden ja pääkaupunkiseudun kuntien kanssa

Yhteistyö perusopetuksen kanssa

Kaikissa vantaalaisissa esiopetusta tarjoavissa päiväkodeissa ja peruskouluissa on käytössä EsKo – tiedonsiirtomalli. Esiopetusvuoden aikana esiopettajat havainnoivat kaikkia lapsia yhtenäisen havainnointimenetelmän avulla. Havainnoinnilla saadaan tietoa lapsen oppimisvalmiuksista ja mahdollisesta tuen tarpeesta. Havainnoinnilla saatua tietoa käytetään hyväksi esiopetusta suunniteltaessa ja tietoa välitetään perusopetukselle, jotta kouluun siirtyminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

Taikava-hanke

Varhaiskasvatuspalveluilla on menossa vuonna 2014 alkanut 2-vuotinen Taikava-hanke yhteistyössä kulttuuripalvelujen kanssa. Kasvun ja oppimisen tukea tarvitseville lapsille on palkattu kymmeneen päiväkotiin avustajien sijasta taidepedagogi. Taidepedagogeilla on sekä kasvatusalan osaamista että jonkin taiteenalan tutkinto. Taidepedagogit työskentelevät yhteistyössä huoltajien sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa ja näin yhdistetään lasten iän ja kehityksen mukainen varhaiskasvatus, taidekasvatus ja hoito. Lisäksi taidepedagogit osallistuvat myös tukea tarvitsevien lasten toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Näin haetaan ja kokeillaan uudenlaisia keinoja lasten tukemiseen. Helsingin yliopisto osallistuu hankkeen seurantaan ja arviointiin. Vantaan varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalvelujen yhteishankkeesta on saatu hyviä kokemuksia. Hanke on ainutlaatuinen koko Suomessa ja se on valittu lastenkulttuuripoliittisen ohjelman valtakunnalliseksi pilottihankkeeksi. Varhaiskasvatuksen taidepedagogitoiminta päätettiin vakinaistaa vuonna 2016. Vantaan varhaiskasvatuksessa työskentelee 15 taidepedagogia.

Pääkaupunkiseudun yhteistyö

Pääkaupunkiseudulla varhaiskasvatuksen kehittämisyhteistyötä tehdään pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämisyksikössä VKK-Metrossa. VKK-Metro on Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan yhteinen verkostomainen varhaiskasvatuksen koulutus- ja kehittämisyhteistyörakenne, joka on toiminut vuodesta 2007.

[25] Julkaisu: Kuuden suurimman kaupungin lasten päivähoidon palvelut ja kustannukset 2014, Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 5/2015.

Uusi varhaiskasvatuslaki

Ensimmäinen vaihe

Varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin vaiheittain vuonna 2015. Ensimmäisessä vaiheessa annettu uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan 1.8.2015. Selkeä muutos aiempaan oli, että uuden lain ensimmäisessä pykälässä säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Kyse on siis lapsen, ei niinkään perheen, oikeudesta. Uudessa laissa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Lain toinen pykälä (§ 2a) sisältää varhaiskasvatuksen kymmenen tavoitetta, jotka nyt ohjaavat Vantaan varhaiskasvatuksen tulosalueen toimintaa. Velvoittavia normeja tuli lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja lasten sekä vanhempien osallistumisesta lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Toinen vaihe

Lakimuutoksen toisessa vaiheessa joulukuussa 2015 tehtiin uusia muutoksia varhaiskasvatuslakiin ja nämä muutokset tulevat voimaan 1.8.2016. Muutokset antavat kunnille mahdollisuuden kasvattaa yli 3-vuotiaiden lasten ryhmäkokoja ja rajoittaa subjektiivista päivähoito-oikeutta. Vantaan kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 16.11.2015, että yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja ei jatkossa Vantaalla kasvateta ja näin myös päiväkotien henkilöstömitoitus pysyy ennallaan. Sen sijaan subjektiivista päivähoitoa rajataan Vantaalla 1.8.2016 alkaen enintään 20 tuntiin, koskien perheitä joissa toinen tai molemmat vanhemmista ovat kotona työttömyyden tai perhevapaiden takia. Varhaiskasvatuksen tulosalue tulee tekemään hyvissä ajoin yhteistyötä niiden perheiden kanssa, joita subjektiivisen päivähoidon rajaukset koskevat. Näin pyritään yhteistyössä löytämään perheitä ja lapsia parhaiten palveleva tapa järjestää päivähoito 20 viikkotunnin laajuisena.

Sinirikon päiväkoti, toiminta ja investoinnit

Sinirikon päiväkoti.

Investointihanke, taustaa, hankesuunnitelma/tarpellisuus

Hankkeen tarveselvitystä/hankesuunnitelmaa oli esitetty hyväksyttäväksi jo vuonna 2002. Hanketta siirrettiin vuosilla eteenpäin ja tarveselvitys/hankesuunnitelma hyväksyttiin 21.10.2008 opetuslautakunnassa. Tarveselvityksessä todettiin, että ympärivuorokautista päivähoitoa järjestettiin tuolloin Tikkurilassa Yrttitien päiväkodissa. Tämä päiväkoti tarjosi ympärivuorokautista hoitoa Tikkurilan, Hakunilan sekä osittain Keski-Vantaan (Aviapolis) perheiden lapsille. Mainittujen alueiden 0–6 vuotiaiden lasten yhteismäärän todettiin väestöennusteen mukaan kasvavan jatkossa selvästi. Lisäksi Yrttitien päiväkotia ei ollut suunniteltu ympärivuorokautisen hoidon toimintaan ja tarpeisiin. Uudella päiväkodilla sekä vastattiin kasvavaan palvelutarpeeseen että saatiin ympärivuorokautiselle päivähoidolle paremmin kyseisen toiminnan tarpeisiin vastaavat tilat.

Tavoitehinta

Hankkeen tavoitehinnaksi oli vuonna 2008 laskettu noin 3,1 miljoonaa euroa (alv 0 %). Tavoitehintaa tarkistettiin keväällä 2011, muun muassa erilaisista tontin perustuksiin liittyvistä suunnittelu- ja lisätöistä johtuen. Lisätöistä sekä indeksin noususta kustannusarvion ja rakentamisen aloittamisen välisenä aikana johtuen kustannusarvio nousi rakentamisen aloittamishetkellä noin 3,5 miljoonaan euroon.

Hankkeen aloitus

Hanke oli tarkoitus toteuttaa vuosina 2010–2011 (taloussuunnitelmassa 2008–2010). Opetuslautakunnan hyväksyttyä 21.10.2008 hankesuunnitelman tilakeskuksen lautakunta käsitteli 11.11.2008 asiaa ja totesi, että hankkeen toteuttamiseen ei oltu varauduttu budjettirahoituksella ja päätti toteuttaa hankkeen vuokrahankkeena. Tarkoitus oli, että valittava rahoittaja solmisi nimiinsä urakkasopimukset ja myös suunnittelusopimukset siirrettäisiin rahoittajalle. Rahoittaja olisi myös ostanut kaupungilta tontin ja kaupunki olisi tehnyt tiloista pitkäaikaisen vuokrasopimuksen. Vuokrahankemalli ei kuitenkaan toteutunut ja hanketta siirrettiin säästösyistä aina vuoden 2012 loppuun.

Rakennus/pääurakoitsijan valinnat

Päiväkotihankkeelle oli jo vuoden 2011 syyskuussa kilpailutettu rakennus-/pääurakoitsija, mutta sopimusta kaupungin ja urakoitsijan välille ei syntynyt. Kun hanketta siirrettiin myöhäisempään ajankohtaan, keskeytettiin hankintamenettely ja hankkeen rakennus-/pääurakoitsija kilpailutettiin uudestaan loppuvuodesta 2012 ja 22.1.2013 hankkeelle valittiin rakennus-/pääurakoitsija. Valittu pääurakoitsija ilmoitti 4.2.2014 päivätyllä kirjeellä, että se ei pysty suorittamaan urakkasuoritusta loppuun. Työmaan valmistumisella oli kiire, koska rakennuksessa tehtiin jo sisätöitä ja muutto- ja käyttöajat oli jo sovittu. Uudeksi rakennus-/pääurakoitsijaksi valittiin hankkeessa aliurakoitsijana toiminut yritys, koska tämän yrityksen tuntemuksen työmaan tilanteesta katsottiin edesauttavan töiden loppuunsaattamista ja vähentävän aikatauluhäiriöitä.

Loppukustannukset ja tilakeskuksen selvitys

Hankkeen loppukustannukset olivat noin 4,2 miljoonaa euroa kun hinta-arvio ottaen huomioon indeksin nousun kustannusarvion ja rakentamisen aloittamisen jälkeisenä aikana (130 000 euroa) oli noin 3,5 miljoonaa euroa. Tilakeskus antaa vuosittain merkittäviä rakennushankkeita koskevan raportin kaupunginhallitukselle. Sinirikon päiväkodin osalta tilakeskus totesi vuoden 2015 raportissa, että kustannusylitys johtui tavoitelaskelmaa kalliimmasta suunnitelmaratkaisusta, huonoista perustusolosuhteista sekä urakkatarjousten hintatasosta huolimatta siitä, että suunnitelmia tarkistettiin ensimmäisen tarjouskierroksen jälkeen ja pyydettiin uudet tarjoukset. Raportissa todettiin myös, että markkinatilanne ei ollut tarjoushetkellä tilaajalle suotuisa.

Tilat

Päiväkoti on suunniteltu uuden tilaohjelman mukaisesti. Päiväkotitoiminta on muuttunut pienryhmäpainotteiseksi ja tilat mahdollistavat pienryhmätoiminnan, mutta ne on mahdollista muuntaa niin, että useampi pienryhmä voi toimia yhtä aikaa samassa tilassa. Tiloissa on huomioitu ympärivuorokautisen hoidon vaatimukset. Erityisesti äänieristykseen on kiinnitetty huomiota, jotta lasten unensaanti ja lepomahdollisuudet turvataan. Lisäksi ryhmätiloissa sijaitsevilla ”kylpyhuoneilla” on haettu tiloihin kodinomaisuutta ja lepohuoneissa on enemmän tilaa vuodevaatteille. Päiväkodin johtaja oli koko ajan mukana hankkeen suunnitteluprosessissa ja hänen kauttaan myös henkilökunnan ehdotuksia otettiin huomioon suunnittelussa. Henkilökunnan ehdotukset koskivat erilaisia ympärivuorokautisen hoidon vaatimukset huomioonottavia tilaratkaisuja. Kaikki merkittävimmät toiveet huomioitiin suunnittelussa. Tilat on käytössä todettu hyvin toimiviksi ja mahdollistavat toiminnan uudistamista.

Päiväkodin toiminta

Sinirikon päiväkodin toiminta käynnistyi maaliskuussa 2014. Toiminta käynnistyi hyvin, koska sekä henkilökunta että lapset olivat toimineet yhdessä jo Yrttitien päiväkodissa. Päiväkodissa on viisi ryhmää ja lapsia yhteensä noin 100. Koska kyseessä on vuorohoitoa tarjoava päiväkoti, niin kaikki lapset eivät ole yhtä aikaa paikalla. Vuorohoitoon oikeutettuja ovat lapset, joilla on hoidon tarvetta vanhempien työn tai opiskelun takia iltaisin, öisin ja/tai viikonloppuisin.

Varhaiskasvatuksen tulosalueella on tehty paljon palvelumuotoilua, jossa palveluja kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa. Vuonna 2015 varhaiskasvatuksen tulosalue on asettanut tavoitteeksi vakiinnuttaa palvelujen yhteissuunnittelu palvelujen käyttäjien kanssa toimintatapana. Sinirikon päiväkoti pyrkii toteuttamaan tätä tavoitetta monella eri tavalla. Päiväkodissa järjestetään perheiden kanssa yhteistilaisuuksia, joissa käydään läpi mitä perheet odottavat varhaiskasvatukselta ja pyritään ottamaan perheiden toiveita huomioon. Esiopetuksessa on suunniteltu perheiden kanssa yhdessä opetusaikoja ja porrastettu opetusryhmiä niin, että vanhempien aikatauluja on otettu huomioon. Yhteistoimintamuotoina ovat myös erilaiset toiminnalliset perheillat sekä erilaiset tapahtumat, joihin valmistellaan ohjelmaa yhdessä lasten kanssa. Lisäksi vanhemmat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Viestintää on lisätty ja päiväkodissa julkaistaan sähköinen (saa myös paperisena tarvittaessa) kuukausitiedote, johon jokainen ryhmä kirjoittaa kuvausta toiminnastaan.

Johtopäätökset:

Varhaiskasvatuksen tulosalue pystyi vuoden 2015 aikana toteuttamaan kaupunkistrategiassa asetetun tavoitteen päivähoitopaikan järjestämisestä työllistymistilanteessa kahden viikon kuluessa. Tulosalueen muita keskeisiä strategisia tavoitteita ovat yksityisen päivähoidon osuuden lisääminen ja yhdessä asiakkaiden kanssa tehtävän palvelumuotoilun jatkaminen ja vakiinnuttaminen toimintatapana. Palvelumuotoilu käynnistettiin jo vuonna 2014, erityisesti kerhotoiminnan palvelujen muotoiluilla. Vuonna 2015 palvelumuotoilua jatkettiin ja jo luotujen palveluprototyyppien sisältöjä kehitettiin edelleen tarpeita vastaaviksi.

Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden osalta kasvatettiin ja kasvatetaan jatkossa erityisesti vuonna 2014 aloitettua palvelusetelillä järjestettävän päivähoidon osuutta. Osuutta on tarkoitus nostaa nykyisestä 11 prosentista 15 prosenttiin vuoteen 2018 mennessä. Palvelusetelipäivähoidon tuottajien kanssa tehdään yhteistyötä, jotta saadaan näitä päiväkoteja niille alueille, joissa tarpeen tiedetään olevan suurin. Varhaiskasvatuksen tulosalue on vertaillut palvelusetelipäiväkotien rakentamiseen ja toimintaan liittyviä suunnitelmia ja toiminnan käytäntöjä pyrkien löytämään tekijöitä, joilla omaa toimintaa voitaisiin entisestään tehostaa.

Varhaiskasvatuksen yhteistyöprojektista kulttuuripalvelujen kanssa, jossa erityistä tukea tarvitsevien lasten tueksi joihinkin päiväkoteihin palkattiin taidepedagogeja, on saatu hyviä kokemuksia. Vantaan varhaiskasvatuksen taidepedagogitoiminta päätettiin vuonna 2016 vakinaistaa.

Sinirikon päiväkodin investointihankkeen taustalla oli vastaaminen ympärivuorokautisen hoidon kasvavaan palvelutarpeeseen. Sinirikon päiväkodin toiminta käynnistyi keväällä 2014. Uudet tilat ovat osoittautuneet toimiviksi ja palvelevat hyvin ympärivuorokautista toimintaa.

Suositukset:

Varhaiskasvatuksen tulosalue on yhdessä asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa tehdyllä palvelumuotoilulla kehittänyt palveluitaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeeseen vastaaviksi. Etenkin kerhotoimintaan on palvelumuotoilulla luotu uusia palvelutyyppejä. Tämän yhteistyön vakiinnuttaminen ja edelleen uusien palvelumuotoilujen kehittäminen on hyvin kannatettavaa.

Varhaiskasvatuksen strateginen tavoite on lisätä yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa olevien lasten osuutta ja erityisesti palvelusetelipäivähoidon osuutta kasvatetaan. Ostopalvelupäivähoito lakkautetaan vuonna 2016. Palvelusetelijärjestelmä osoittautui vertailulaskelmissa vuonna 2014 kunnallista päivähoitoa edullisemmaksi. Onkin suositeltavaa, että kun tämän päivähoitomuodon osuutta jatkossa lisätään, niin jatketaan ja syvennetään jo tehtävää yhteistyötä kyseisen palvelun tuottajien kanssa ja haetaan mahdollisuuksia tuoda tämän toiminnan hyviä käytäntöjä ja kustannustehokkuuselementtejä omaan toimintaan. Samoin on suositeltavaa jatkaa myös kunnallisen ja palvelusetelipäivähoidon kustannusvertailua, jotta saadaan vertailujen pohjaksi laajempaa tietoaineistoa sekä myös tietoa näiden päivähoitomuotojen kustannuskehityksestä.

8 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIALA

8.1 Toimialan tavoitteet ja toiminta

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan menot jäivät 1,5 miljoonaa euroa alle korotetun talousarvion. Erikoissairaanhoidon osalta talousarvioon haettu 13 miljoonan euron korotus ei riittänyt, vaan se ylittyi 6 miljoonaa euroa. Toimeentulotukimenot jäivät kuitenkin ennakoitua pienemmiksi samoin kuin sosiaali- ja terveystoimen oman toiminnan menot. Toimialan käyttötalouden toimintakate heikkeni 3,4 prosenttia vuodesta 2014.

Tuottavuus

Toimialan tuottavuusmittarit on hyväksytty sosiaali- ja terveyslautakunnassa toukokuussa 2015. Tuottavuussuunnitelma on rakennettu sille ajatukselle, että toimialan menojen vuosittainen kasvu on kustannustason nousun, Vantaan kaupungin väestöennusteiden ja nykyisen palvelutason perusteella arvioitu olevan noin 4,5 prosenttia. Talousarvion mukainen kasvu oli 1,5 prosenttia, joten tavoitellaan 3 prosentin tuottavuuden nousua. Tulosaluekohtaisesti oli määritelty toimenpiteitä, joilla tavoitellaan välittömän asiakastyön lisäämistä ja asiakastyön ajankäytön tehostamista prosesseja kehittämällä, sähköisen asioinnin lisäämistä ja asiakaskohtaisten kustannusten pienenemistä. Tuottavuutta ja tehokkuutta mitattiin valituilla, pääosin työn tuottavuutta mittaavilla mittareilla. Toimialan mukaan kyseisten mittareiden perusteella saavutettiin noin 2,3 prosentin tuottavuuden kasvu mitatuissa palvelukokonaisuuksissa. Tarkastuslautakunta ei ole tarkastellut yksittäisten mittareiden toteutumista tarkemmin. Mitatun kasvun ja sen perusteella, että toimialan omassa toiminnassa talousarvio alittui, tuottavuuden voidaan katsoa parantuneen.

Soteratkaisu

Valtakunnallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksessa on kyseessä suurin ja merkittävin muutos vuosikymmeniin. Uudenmaan osalta saatetaan päätyä muusta maasta poikkeavaan ratkaisuun. Valtioneuvosto antoi pääkaupunkiseudun kaupungeille mahdollisuuden tehdä yhteinen ehdotus pääkaupunkiseudun erityispiirteiden huomioimiseksi. Yhteistä ehdotusta ollaan laatimassa. HUS:n on kaavailtu pysyvän ennallaan. Voidaan ennakoida, että henkilöstön kannalta muutos ei vielä ensimmäisinä vuosina aiheuttaisi suuria muutoksia, mutta jossain vaiheessa todennäköisesti alkaa palveluverkon yhtenäistäminen. Palkkojen harmonisointi todennäköisesti lisää kustannuksia.

Asiakas- ja potilastietojärjestelmä (Apotti)

Vantaa, Helsinki, Kirkkonummi, Kauniainen, HUS ja KL-kuntahankinnat ovat hankkimassa yhteistä asiakas- ja potilastietojärjestelmäpalvelua uudeksi sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnanohjausjärjestelmäksi. Apotti-hankkeesta markkinaoikeuteen tehty valitus viivästytti valmistelua. Asian ratkaisua odottaessa voitiin tehdä vain lain mahdollistamia valmistelutoimia. Markkinaoikeus hylkäsi valituksen kaikilta osin 21.3.2016. Näin ollen Apotti pääsee jatkumaan seuraavaan vaiheeseen. Alustavan aikataulun mukaan vuoden 2018 lopulla järjestelmä otetaan ensimmäiseksi käyttöön Vantaan perusterveydenhuollossa ja osassa sosiaalihuollosta sekä Peijaksen sairaalassa. Hankinnasta tehtyjen valitusten takia projekti on viivästynyt niin, että sen valmistuminen ja käyttöönotto saattaa ajoittua varsin lähelle suunniteltua sotealueiden toiminnan alkua.

Perheiden varhainen tuki ja lastensuojelu

Tarkastuslautakunnan vuoden 2014 arviointikertomuksessa oli yhtenä aiheena lastensuojelu. Varhaisen tuen vahvistaminen ja alan koulutusmääriin vaikuttamaan pyrkiminen katsottiin tärkeiksi. Vuoden lopulla julkiseen keskusteluun nousi huoli lastensuojelun tilasta ja henkilöstön riittävyydestä. Maaliskuussa 2015 kaupunginhallitukselle annettiin selvitys tilanteesta ja esitettiin samalla toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Vuoden aikana selvityksen perusteella tehtiin toimenpiteitä, kuten virka-aikaisen lastensuojelupäivystyksen keskittäminen sosiaali- ja kriisipäivystyksen yhteyteen, mikä mahdollistaa suunnitelmalliseen lastensuojelutyöhön keskittymisen. Myös henkilöstön saatavuuteen, pätevyyteen ja pysyvyyteen on pyritty vaikuttamaan monin keinoin.

Perhepalveluiden organisaatiota on sosiaalilain tultua voimaan lähdetty muuttamaan ja aloitettu erilaisia pilottijaksoja (pilotti: kokeilu, edelläkävijätoteutus) vuoden 2016 alussa. Perheiden ja aikuisten sosiaalineuvonta alkoi tammikuussa tehdä kaikille uusille asiakkaille sosiaalihuoltolain mukaiset palvelutarpeen arvioinnit. Toisessa pilotissa kokeillaan perhetyön keskitettyä asiakasohjausta, tarkoituksena laaja-alaisemmin yhteen sovittaa nykyiset palvelut niin, että ne kohdentuvat palvelutarpeeseen nähden oikein ja riittävän aikaisin. Lisäksi alkamassa oli jo edellä mainittu sosiaali- ja kriisipäivystyksen yhteydessä toimiva lastensuojelun virka-aikainen päivystys.

Vuoden 2015 alusta kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin on kuulunut lapsiperheen oikeus kotipalveluun. Vantaalla kysyntä on kasvanut merkittävästi ja siihen on vastattu lisäämällä resurssia omaan toimintaan, käyttämällä Seuren sijaisia ja lisäämällä ostopalvelua. Asiakaskäyntien ja asiakastyön tuntien määrät ovat kasvaneet huomattavasti. Vuonna 2015 tehtiin 4 577 asiakaskäyntiä (2 577 vuonna 2014) ja 13 000 asiakastyön tuntia (7 700 vuonna 2014). Työtä on myös tehostettu siten, että päivittäinen asiakastyöhön käytetty aika työntekijää kohti on kasvanut. Lapsiperheiden tarpeet ovat muuttuneet, joten koko lapsiperheiden palvelujen kokonaisuutta on uudistettu. Uusina varhaisen tuen toimintoina ovat esimerkiksi Perhekoutsit.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia teki helmikuussa 2016 tarkastuksen Vantaan lastensuojeluun. Kanslia pyysi selvitystä siitä miten Vantaa aikoo varmistaa sen, että lakisääteiset tehtävät voidaan tehdä lapsen edun huomioivalla tavalla. Tarkastuksen perusteella suurin ongelma on se, että sosiaalityöntekijöitä on liian vähän. Avoimia virkoja on ollut vaikea saada täytetyksi. Selvitystä halutaan myös siitä, miten kaupunki on järjestänyt sosiaalipäivystyksen takapäivystyksen (varsinaisen päivystyksen varallaolon), kiireellisen päätöksenteon ja turvapaikanhakijoiden tulkkipalvelut turvakodeissa.

Eräät Tikkurilan lastensuojelun avopalvelujen sosiaalityöntekijät tekivät maaliskuun 2016 puolivälissä Vantaan kaupungin lastensuojelusta kantelun aluehallintoviranomaiselle resurssien vajauksesta, jonka he katsovat kuormittavan työntekijöitä ja vaarantavan lastensuojelun velvoitteiden toteutumisen.

Johtopäätökset:

Toimialan oman toiminnan kustannuskehitys on ollut hyvin maltillista ja tuottavuutta on edelleen pystytty parantamaan. Uuden asiakas- ja potilastietojärjestelmän käyttöönoton valmistelu ja varautuminen sote-ratkaisuun ovat pitkäaikaistyöttömyyden kasvun, turvapaikanhakijoiden määrän kasvun ja sosiaalihuoltolain muutoksen lisäksi suuria toimintaan vaikuttavia asioita. Perheiden varhaiseen tukeen on panostettu vuoden aikana ja esimerkiksi lapsiperheiden kotipalveluiden käyttö lisääntyi huomattavasti. Varhainen tuki ei poista suunnitelmallisen lastensuojelutyön tarvetta, mikä näkyy kuormituksena työntekijäkohtaisissa asiakasmäärissä. Noin vuosi sitten tehdyn lastensuojelun selvityksen jälkeen on tehty toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi.

Suositukset:

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tulee kiinnittää erityistä huomiota palvelujen laadun ja resurssien turvaamiseen kaikilla toimintasektoreilla. Pätevien työntekijöiden saamiseksi on tehtävä edelleen uusia avauksia. Johtaminen, työolosuhteet ja niiden joustot ja palkkaus ovat avainasemassa, jotta työntekijöiden vaihtuvuus saadaan hallintaan.

8.2 Erikoissairaanhoito

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri

HUS kuntayhtymän tehtävänä on tuottaa jäsenkunnille erikoissairaanhoidon ja kehitysvammahuollon palvelut. Vantaa kuuluu HYKS-sairaanhoitoalueeseen, jonka muita jäsenkuntia ovat Helsinki, Espoo, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi. HYKS-sairaanhoitoalue vastaa myös hoidon tuottamisesta harvinaisia sairauksia ja muuten vaativaa hoitoa tarvitseville potilaille omaa sairaanhoitopiiriä laajemman erityisvastuualeen (Erva) väestölle ja joissakin sairauksissa koko maan väestölle.

HUS:n palvelut hinnoitellaan omakustannusperiaatteella sairaanhoitoalue- tai sairaalakohtaisesti. Kuntalaskutus perustuu NordDRG-hoitopäivä- ja avohoitokäyntituotteisiin sekä yhteispäivystyksessä terveyskeskuspäivystystuotteisiin luukuun ottamatta myrkytystietokeskuksen, lääkärihelikopterin ja ensihoidon kustannuksia, jotka laskutetaan asukaslukujen suhteessa. Erityisen kalliin hoidon kustannuksia tasataan varainhoitovuoden aikana.

Vuoden 2015 aikana hoidettujen potilaiden määrä oli 509 650 (495 309 vuonna 2014). Palvelutuotanto kasvoi 3,9 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna ja 6,3 prosenttia talousarvioon verrattuna. Lähetteiden määrä kasvoi 2,7 prosenttia. Tilikaudesta muodostui 53,5 miljoonaa euroa ylijäämäinen.

HUS:n toimintakulut yhteensä kasvoivat edellisestä vuodesta 4,4 prosenttia, mikä sisältää myös eräiden kunnilta HUS:lle siirtyneiden uusien toimintojen kulut. Toimintatuotot kasvoivat yhteensä 6,9 prosenttia. Jäsenkuntien HUS:lle erikoissairaanhoidon palveluista maksamien tulojen kasvu oli 6,4 prosenttia ja kaikkien muiden tulojen kasvu yhteensä 8,6 prosenttia. Kesäkuussa jäsenkunnille palautettiin 25 miljoonaa euroa siihen asti kertynyttä ylijäämää. Tarkoitus oli edellisvuoden tapaan palauttaa ylijäämä jäsenkunnille tammikuussa 2016. HUS:n hallitus teki valtuustolle tällaisen esityksen, mutta valtuusto päätti äänestyksellä, että ylijäämän käytöstä päätetään vasta tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä eli kesäkuussa 2016. Mikäli ylijäämä olisi palautettu tammikuussa 2016, olisivat kunnat saaneet sisällyttää sen osaksi vuoden 2015 tilinpäätöstä. Tällöin jäsenkuntien maksuosuuden kasvu edellisestä vuodesta olisi ollut 2,7 prosenttia ja deflatoitu kasvu asukasta kohti vain 1,3 prosenttia.

HUS:n jäsenkuntien erikoissairaanhoidon asukaskohtaiset kustannukset olivat vuonna 2015 keskimäärin 971 euroa. Tämä on 5,0 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014 (deflatoitu julkisten menojen hintaindeksillä, kerroin 1,003). Jos ylijäämän laskennallinen palautus otetaan huomioon, olisivat asukaskohtaiset kustannukset olleet keskimäärin 938 euroa, mikä on 1,3 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014.

Investointeihin käytettiin vuonna 2015 yhteensä 148 miljoonaa euroa, josta noin 2/3 rakennuksiin ja 1/3 laitteisiin ja IC-teknologiaan.

Henkilöstömäärä 31.12.2015 oli 22 425 henkilöä. Vuoteen 2014 verrattuna henkilöstömäärä nousi 61 henkilöllä.

Eräs merkittävä toimintaa kehittävä hanke HUS:ssa vuonna 2015 on ollut Lean-toimintamallin juurruttaminen. Sillä tarkoitetaan systemaattista työtä hoitoprosessien sujuvoittamiseksi niin sanottua hukkaa, eli turhaa työtä tai muuta turhaa resurssien käyttöä, karsimalla. Merkittävä tapahtuma oli myös Meilahden tornisairaalan käyttöönotto kahdessa vaiheessa vuoden 2015 aikana. Porvoossa yhteispäivystystoiminta käynnistettiin tammikuussa ja Lohjalla syyskuussa sekä tehtiin päätös yhteispäivystystoiminnan käynnistämisestä Peijaksessa vuoden 2016 alusta. Lisäksi Jorvin päivystystoimintaa uudistettiin vuoden 2015 aikana.

Arviointikäynnin ajankohtana syksyllä 2015 todettiin tuottavuudesta, että tuotettujen palvelujen määrä on lisääntynyt viidellä prosentilla. Prosenttiluku on painotettu summaus kaikkien tuotettujen palvelujen määrästä, eli toiminta on sinänsä lisääntynyt viidellä prosentilla. Tämä näkyy taloudessa hyvällä tavalla, koska tulovirta on lisääntynyt. Vantaalle tuotettujen palvelujen määrä on kasvanut voimakkaasti. Toiminnan suuntaa ja taloutta tarkastellaan kuntien kesken HUSTRA:n kokouksissa kerran kuukaudessa. Kun volyymi kasvaa, laskutus kasvaa samoin.

Henkilökunnan määrä ei ole kasvanut samoin, joten tästä seuraa tuottavuuden kasvua. Henkilötuottavuus (drg-pisteet/henkilötyövuosi) on kasvanut vuodesta 2010 vuoteen 2015 seuraavasti:
2010/2011 +2,7 %,
2011/2012 -0,4 %,
2012/2013 +1,1 %,
2013/2014 +2,1%
2014/2015 +2,1%

Yksikkökustannukset (drg-pisteet deflatoitu kustannus), jolloin alenema osoittaa tuottavuuden kasvua.
2010/2011 -1,7%,
2011/2012 -0,9%,
2012/2013 -0,9%,
2013/2014 +0,1%
2014/2015 -1,7%, mikä ylitti tuottavuuden kasvun, tavoitteena oli 1,5 %:n alenema.

Vuonna 2015 nämä molemmat mittarit kehittyivät siis positiivisesti.

Laadullinen parantuminen ei näy edellä mainituissa luvuissa. Yllä mainittuja lukuja häiritsee esimerkiksi ylimääräisen tiimin ylläpito, joka on päivystyskorvauksissa mukana. Tiimin ylläpito ei näy volyymeissä, mutta kylläkin palkkakustannuksissa.

HUS:ssa on ajatuksena, että erikoissairaanhoidon vuotuinen lisäbudjetointi johtuu siitä, että kunnat eivät yleensä ole varautuneet menojen kasvuun. Suoritteita tuotetaan enemmän kuin edellisenä vuonna ja tuottavuuden lisäämisessä on onnistuttukin, koska tuotettujen suoritteiden volyymi on suurempi kuin henkilöstömenojen kasvu.

Todellinen kustannuksia pienentävä tekijä olisi kysynnän kasvun hillitseminen. Tähän vaikuttaisi kansantautien vähentäminen. Myöskään kysyntä eri kunnissa ei ole samanlaista. Siihen vaikuttaa väestön terveys, vauraus, sairaalan sijainti omalla paikkakunnalla, koska helppo saatavuus lisää kysyntää. Lisäksi lääketieteen kehitys on paljolti tarjontavetoista. Kysyntään vaikuttaa myös ennaltaehkäisevät toimenpiteet. Myös perusterveydenhuollosta lähetetään enenevästi potilaita erikoissairaanhoitoon.

Vantaan vierailukäynnillä käydyssä keskustelussa nousi esiin, että parannus olisi, jos terveysasemat ottaisivat käyttöön iltavastaanotot. Tällöin eivät kaikki potilaat hakeutuisi yhteispäivystykseen. Yhteispäivystyksen myötä tulee käyttöön hoitokriteeristö jossa potilaat jaetaan hätäpotilaisiin ja niihin, jotka voivat odottaa. Tästä tulisi järjestää kattava tiedottaminen.

HUS:lta tiedusteltiin myös reumasairaiden hoidosta, josta esitelmöijä totesi, että reuman hoito muuttui täysin. Reumaleikkauksien määrä pieneni. Tilalle ovat tulleet uudet biologiset lääkkeet. Kymmenessä vuodessa hoidon kustannukset ovat laskeneet 90 prosenttia. Hoito on avohoitoa.

HYKS-sairaaloiden organisaatiouudistus toteutui vuoden 2015 alussa. Sairaanhoitoalue muodostuu nyt 12 tulosyksiköstä. Uusi toimintamalli pudotti hoitoportaiden lukumäärää.

HUS aikoo toteuttaa mittavat investoinnit lähitulevaisuudessa. Rahoittajana toimii Euroopan investointipankki. Tarvetta investointeihin on, sillä esimerkiksi leikkaussaleja on poissa käytöstä ja tiloja joudutaan vuokraamaan.

HUS:ssa on myös tiedostettu tämän hetken kilpailutilanne, joka aiheutuu niin ulkomaisten kuin kotimaisten yrittäjien toimesta. Uusien toimijoiden on helppo tulla, sillä palveluista tarjotaan vain tietty osa, josta tehdään standardoitu prosessi. HUS aikoo kilpailla hyvällä laadulla.

Omistajaohjaus

HUS kuntayhtymä on 24 kunnan muodostama kuntayhtymä. Kuntayhtymän omistajaohjausta toteuttavia elimiä ovat kuntayhtymän valtuusto ja hallitus, joiden vantaalaisille edustajille Vantaan tarkastuslautakunta suoritti syksyllä 2015 kyselyn.

Molempien toimielinten jäsenet näkevät, että erikoissairaanhoidon lainsäädännön tavoitteet toteutuvat erittäin hyvin. Myös jononpurkutoimenpiteet ovat tehonneet. Ongelmana nähdään erikoissairaanhoidon ja terveyskeskusten välinen työnjako ja se, etteivät potilaat saa aina lähetettä tutkimuksiin tarpeestaan huolimatta. Arvioitavaa nähdään myös kuntien keskinäisessä vaikutusvallassa.

Hallintomallia pidetään yleisesti toimivana, joskin vaikutusmahdollisuuksia pidetään suurempina hallituksessa. Perussopimus asettaa rajat hallintomallin kehittämiselle. Kunnilla nähdään olevan omia intressejä tai kriittisyyttä kustannusten suhteen. Hoidon kysyntä ylittää kuitenkin ennakoidun tason, kuntalaskutus ylittyy. Tietoisesta alibudjetoinnista on päästy.

Jäsenkuntien yhteistoiminta ei ole kovin hyvin toteutunut. Hallituksen sisällä voidaan luoda yhteistoimintaa. Valtuusto pitää hallintomallia toimivana, mutta ottaa esille kuntien toiminnalliset erot yhteiseen päämäärään pääsemisen esteenä.

Tiedusteltaessa jäsenkunnan mahdollisuuksia vaikuttaa kuntayhtymän pitkän aikavälin tavoitteisiin, todettiin, että Vantaalla yleisjaosto käsittelee kaikki kuntayhtymän valtuuston asiat ja antaa menettelytapaohjeet edustajilleen. Investointeja on myös leikattu kuntatalouden puristuksessa. Investointeihin ja lainoihin vaikuttaminen on kuitenkin rajoitettua.

Keskipitkän ja lyhyen ajan tavoitteisiin on voitu vaikuttaa HUSTRA:n ja kuntaneuvottelujen kautta. Valtuusto käsittelee talouden suunnitelman myös useammaksi vuodeksi. Hallitus on käsitellyt maksupolitiikkaa koskevia asioita ja muutoksiakin on tehty. Päätökset tehdään enemmistöpäätöksin.

Vantaan tahto tuodaan HUS:n päätöksentekoon jo hallituksessa ja asioiden valmisteluvaiheessa. Valtuustossa puheenvuorojen ja vastaesitysten toimintamuodot ovat käytettävissä.

Miten Vantaa on hyötynyt seudullisen kuntayhtymän muodostamisesta? Tähän vastattiin, että vaativa erikoissairaanhoito järjestetään ja tuotetaan HUS:ssa, jolloin Vantaan ei tarvitse vastata niiden palveluiden tuottamisesta. Keskittäminen yhteen paikkaan katsotaan järkeväksi. Vantaan on vastaajien mukaan katsottu hyötyvän myös konsulttipalveluista ja yhteisestä päivystyksestä. Osaamisen kehittäminen on tuonut hyötyjä potilaille ja toiminnan kehittämiselle. Erikoissairaanhoidon toteuttaminen alueellisena katsotaan kannattavaksi.

Erikoissairaanhoito Vantaan kaupungin näkökulmasta

Erikoissairaanhoidon kokonaiskustannukset olivat noin 231,3 miljoonaa euroa (214,7 miljoonaa euroa vuonna 2014), mikä sisältää HUS:n palvelutuotannon lisäksi HUS eläkevastuut, kiireellisen sairaankuljetuksen ja ensihoidon järjestämisen, laskutetut siirtoviivepäivät (0,3 miljoonaa euroa), E-arkisto ja E-resepti -järjestelmien käyttömaksut sekä myrkytystietokeskuksen että erikoislääkäri konsultaatioiden menot. Erikoissairaanhoidon ostot kasvoivat noin kahdeksan prosenttia eli noin 16,5 miljoonaa euroa edellisvuodesta.

HUS:n palvelusopimuksen menot Vantaalle olivat noin 221,2 miljoonaa euroa (209,7 miljoonaa euroa vuonna 2014). Kalliin hoidon tasaus oli 12,6 tuhatta euroa.

Erikoissairaanhoidon menot ylittivät käyttösuunnitelman alkuperäisen määrärahan 19,0 miljoonaa euroa. Kaupunginvaltuusto korotti 14.12.2015 erikoissairaanhoidon menomäärärahaa HUS-johdon vahvistaman toteutumisennusteen perusteella 13 miljoonalla eurolla. Tulomäärärahaa valtuusto korotti 0,9 miljoonalla eurolla, mikä perustui arvioituihin valtionkorvauksiin, joita saadaan kotouttamislain perusteella. Lopullinen sitova määräraha ylittyi menojen osalta 5,962 miljoonalla eurolla eli kolmella prosentilla ja tulojen osalta 0,3 miljoonalla eurolla. Kaupunki ei kuitenkaan ollut saanut tietoa ylitystarpeesta vielä marraskuussa 2015, kun talousarviomuutostarpeet käsiteltiin sosiaali- ja terveyslautakunnassa.

HUS:n osastojonoissa oli Vantaan osalta kuusi kuukautta jonottaneita 35 potilasta 31.12.2015, joista 13 oli kirurgian erikoisalojen jonoissa. Siirtoviivepäiviä kertyi 473, joista aiheutui Vantaalle 0,3 miljoonan euron meno.

Vuonna 2015 kirjoitettiin HYKS-sairaanhoitoalueelle 55 901 elektiivistä lähetettä, joista 65,0 prosenttia laadittiin terveyskeskuksessa.

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyön parantamiseksi on laadittu puitesopimus HUS-kuntayhtymän ja Vantaan kaupungin välillä toteutettavasta avoterveydenhuollon palveluketjun tehostamisesta järjestämällä konsultaatiotoimintaa Vantaan terveyskeskukseen. Liitesopimuksia on tehty ainakin anestesiapalveluista ja ortopedin konsultaatioista. Lisäksi on laadittu yhteistyösopimus reumayksikkötoiminnasta. Palvelusopimuksessa vuodelle 2014 sovittiin, että erikoislääkäritoiminnan järjestämissuunnitelman puitteissa aloitetaan psykiatrian konsultaatiot.

Päivystysasetuksen toimeenpanosuunnitelmina nähdään Vantaan osalta seuraavia toimenpiteitä: 1.1.2016 alkaen yhteispäivystys olisi kaikissa HUSn sairaaloissa. Peijaksen yhteispäivystys siirtyi HUS:n järjestettäväksi 1.1.2016. Uudistuksen tarkoituksena on, että heti voitaisiin todeta mitä potilas tarvitsee eikä lähetteitä tarvitsisi jopa oman sairaalan sisällä.

Vantaan ja HUS:n psykiatrian osalta yhteistyö omien palvelujen kanssa on ollut poikkeuksellisen aktiivista. Yhteistyö keskeisten mielenterveystoimijoiden kanssa on hyvin tiivistä. Kuten muutkin erikoisalat, psykiatria on suunnitellut konkreettisen säästöohjelman, jolla se pysyy sairaanhoitoalueen sille antamissa raameissa. Psykiatrian kehitys menee hoitomuotojen osalta kohti entistäkin varhaisempia, matalakynnyksisiä ja kustannustehokkaampia hoitoja. Avohoidon toimintaa on tehostettu viimevuosina merkittävästi ja sitä tehostetaan ensi vuonna edelleen usean projektin kautta (muun muassa Lean, suoritepalkkaus, toimenpidekoodein kuvatut toiminnan sisällöt). Tavoitteena on 15 prosentin lisätuotto/avohoidon työntekijä.

HYKS psykiatria on rakentanut viime vuosina Vantaan omiin palveluihin poikkeuksellisen saumattomasti niveltyvän erikoissairaanhoidon ja sitä kautta vantaalaisten mielenterveyspalvelut ovat kohentuneet merkittävästi. Palveluiden saatavuus on erinomainen. Vantaalaisten psykiatrinen palveluvalikko on Suomen mittakaavassa omaa luokkaansa pitäen sisällään potilasryhmittäin erikoistuneet poliklinikat ja näiden lisäksi perustasolle viedään suuri määrä edullisesti rakennettuja palveluita.

Johtopäätökset:

Erikoissairaanhoidon toteuttaminen alueellisena ja keskittäminen yhteen paikkaan katsotaan järkeväksi. Hallintomallia pidetään yleisesti toimivana. Erikoissairaanhoidon lainsäädännön tavoitteet toteutuvat ja jononpurkutoimenpiteet ovat tehonneet.

Mikäli kysyntää ei saada hillityksi, Vantaan kaltaisen väestökasvukunnan menot tulevat jatkuvasti lisääntymään, kuten historia osoittaa. Asiaan ei ole voitu vaikuttaa, vaikka vuosittain allekirjoitetaan niin sanottu palvelusopimus, jossa sovitaan tuotettava palvelumäärä ja siitä maksettava korvaus sekä tuotannon muutokset.

Sosiaali- ja terveystoimen johto ja HUS:n johto käyvät neljä kertaa vuodessa niin sanotun kuntaneuvottelun, jossa käydään lävitse palvelujen ja talouden toteutuma ja sovitaan mahdollisesti tarvittavista toimenpiteistä. Samoin sosiaali- ja terveystoimessa käydään tulosaluetasolla palvelujen kehittämistä koskevia yhteistyöneuvotteluja.

Suositukset:

HUS:n vantaalaisten edustajien ja Vantaan virkamiesten yhteistoimintaa tulisi lisätä säännöllisillä tapaamisilla ja yhteisten kannanottojen aikaansaamiseksi. Kuntayhtymän tulisi vahvistaa ylimmän virkamiestason osallistumista suuriin toiminnallisiin muutoshankkeisiin ja erikoisesti myös rakennusinvestointeihin.

Vantaan konserniohjauksen eri toimijoiden on linjattava yhteinen näkemys erikoissairaanhoitoa koskevissa asioissa ja sosiaali- ja terveyslautakunnan asiantuntijaroolia erikoissairaanhoidon ohjauksessa on lisättävä.

Tarkastuslautakunta katsoo, että ylijäämät tulee palauttaa kunnille. Erikoissairaanhoitoa sitova määrärahatavoite ylitettiin 5,962 miljoonalla eurolla. Sitova tavoite ei tältä osin toteutunut, mihin tulee pyrkiä.

Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon väliset siirtymät tulee saada hallintaan. Perusterveydenhuollosta lähetetään lisääntyvästi erikoissairaanhoitoon potilaita. Terveysasemien iltavastaanottojen käynnistäminen olisi hyvä ratkaisu.

Erityisesti on pidettävä huolta, että erikoissairaanhoidon toteuttamiseen tarvittavat määrärahat HUS:n ja kaupungin talousarvioissa ja tulostavoitteissa vastaavat sisällöltään toisiaan. HUS esittää usein, että kuntien tulisi realistisesti esittää tarpeensa, siten ei jouduttaisi budjetoimaan vähemmän tai enemmän kuin edellisenä vuonna eikä tehdä lisäbudjetteja, jotka ovat useimmiten vuotuinen käytäntö. Vuodelle 2016 HUS:n talousarviossa Vantaan osuus on noin 6 miljoonaa euroa pienempi kuin Vantaan varaama määrä. Ainakaan tältä osin Vantaa ei ole alibudjetoinut tarvittavia määrärahoja.

8.3 Suun terveydenhuollon liikelaitos

Arvioinnin tavoitteena oli todeta onko toiminnassa ja taloudessa edetty tavoitteiden suuntaan, onko tuottavuus parantunut ja onko toiminta ollut tuloksellista. Arviointi suoritettiin taustamateriaalin, ennakkoon toimitettujen kysymysten ja työryhmän arviointikokouksessa saatujen vastausten ja keskustelun perusteella. Aineistona käytettiin muun muassa lainsäädäntöä, kaupunkistrategiaa, talousarviota ja taloussuunnitelmaa, liikelaitoksen johtokunnan pöytäkirjoja, liikelaitoksen talousarviota ja -suunnitelmaa sekä palvelusopimusta.

Vantaan suun terveydenhuolto on järjestetty liikelaitosmuotoisena 1.6.2010 lähtien ja se on yksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tulosalue. Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan ja Vantaan suun terveydenhuollon liikelaitoksen välisen palvelusopimuksen kohteena ovat kansanterveyslaissa (66/1972) säädetyt perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon palvelut. Palvelutarvetta tarkastellaan lakisääteisten palvelujen toteutumisena. Palvelun tavoitteena on terveyden tuottaminen ja sen edistäminen.

Tavoitteiden toteutuminen

Sitova taloudellinen tavoite

Kaupunginvaltuuston päättämä liikelaitoksen määrärahojen sitovuustaso on korvaus peruspääomasta, lainan korko, liikeylijäämä ja investoinnit. Talousarviossa vuodelle 2015 liikeylijäämä on 254 000 euroa, kaupungille maksetut korkokulut 159 000 euroa (korko 7 prosenttia) ja korvaus peruspääomasta 68 000 euroa. Investointeihin oli varattu 75 000 euroa. Sitovat erät toteutuivat suunnitellusti.

Liikelaitoksen taloudelliset tavoitteet ja kertynyt alijäämä

Liikelaitoksen myyntitulojen tulee kattaa kaikki toiminnan kustannukset sekä pitkällä aikavälillä myös investoinnit. Taloudellisena tavoitteena liikelaitoksen tulee toiminnassaan yltää positiiviseen tulokseen. Liikelaitos ei tavoittele voittoa, vaan oman toimintansa rahoittamista myyntituloilla. Positiivinen tulos siirtyy oman pääoman lisäykseksi ja on liikelaitoksen käytettävissä tulevina vuosina investointeihin.

Vuonna 2015 liikelaitoksen tulos oli 41 339 euroa ylijäämäinen. Muutamana edellisenä vuonna tulos oli alijäämäinen ja vuoden 2014 alijäämän myötä liikelaitoksen oma pääoma laski alle peruspääoman. Vuoden 2014 alijäämä johtui siitä, että kaikkia kulueriä ei säästö- ja tehostamistoimenpiteistä huolimatta pystytty kattamaan täysimääräisinä. Keskeisenä tekijänä oli PKS-SEHYK (pääkaupunkiseudun suun erikoishoidon yksikkö) ja PKS-päivystyspalveluiden kustannusten nousu. Liikelaitoksen johtokunta käsitteli tammikuussa 2015 suunnitelman alijäämän kattamisesta seuraavien vuosien kuluessa. Suunnitelma sisältää toiminnan volyymin muutoksia sekä kustannussäästöjä.

Suunnitelman keskeiset osat ovat pääkaupunkiseudun suun erikoishoidon yksikön (PKS-SEHYK) käytön kustannusten hillitseminen järjestämällä erikoishammashoitoa osittain omana toimintana ja tarkentamalla lähetekäytäntöä. Suun terveydenhuollon toimitilojen käyttöä tehostetaan keskittämällä toimintoja ja luopumalla asiakastoimintaan liittymättömistä tiloista. Materiaalihankintoja keskitetään ja tehostetaan ajantasaista seurantaa. Perustoimintoja tehostetaan työnjakoa edelleen kehittämällä ja potilastyöhön käytettävää aikaa lisäämällä tavoitteena painotettujen toimenpiteiden määrällinen kasvu suorittajatasolla.

Kun vuoden 2015 tilinpäätöksen ylijäämä 41 339 euroa liitetään omaan pääomaan, oma pääoma jää vielä 216 711 euroa alijäämäiseksi.

Liikelaitoksen toiminnalliset tavoitteet

Liikelaitoksen toiminnallisena tavoitteena on tuottaa suun terveydenhuollon palveluja Vantaan väestölle. Suun terveydenhuollon tehtävä on toiminnallaan edistää suun terveyttä ja väestön hyvinvointia sekä tuottaa perus- ja erikoishammashoidon palvelut koko väestölle palvelusopimuksen mukaisesti.

Sosiaali- ja terveyslautakunta vastaa hoitotakuusta ja tilaa sen toteuttamiseksi sopimuksen mukaiset palvelut tuottajalta. Määräraha suun terveydenhuollon palveluiden ostoon varataan terveyspalveluiden käyttösuunnitelmaan. Tilaus ei sisällä PKS-SEHYK:iin ja PKS-päivystykseen varattavaa suun terveydenhuollon liikelaitokselle avustuksina maksettavaa määrärahaa, joka varataan erikseen terveyspalveluiden käyttösuunnitelmaan.

Palvelutilaus vuodeksi 2015 oli 411 110 painotettua toimenpidettä (411 104 toimenpidettä vuonna 2014) ja toimenpiteitä toteutui 415 263. Palvelusopimukseen perustuva palvelutuotto oli 15 958 601 euroa (15 366 420 euroa vuonna 2014). Lisäksi liikelaitokselle maksetaan avustuksena PKS-SEHYK:öön ja PKS-päivystykseen varattavaa määräraha 638 435 euroa.

Hoitotakuun toteutuminen ja palvelujen kysynnän muutos

Palvelujen kysyntä kasvoi voimakkaasti vuonna 2015. Asiakkaiden määrä kasvoi 4,2 prosenttia edellisvuodesta. Toteutuneista käynneistä hammaslääkärikäynnit vähenivät 2,7 prosenttia, suuhygienistikäyntejä oli 4,6 prosenttia ja hammashoitajakäyntejä 14,9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2014. Kiireellisen hammashoidon käynnit lisääntyivät 8,2 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Pitkään jatkunut huono taloustilanne vaikuttaa yleensä aina kunnallisten palveluiden kysyntää lisäävästi. Vantaalla käytetään julkisia hammaslääkäripalveluita muutenkin enemmän kuin esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa.

Vantaan suun terveydenhuollon liikelaitoksen mukaan hoitoon pääsy on toteutunut hoitotakuun rajoissa kaikkien palvelun piiriin hakeutuneiden potilaiden kohdalla (puheluihin vastaaminen, kiireellinen hoito, kiireetön hoito). Suun terveydenhuollon keskitettyyn ajanvaraukseen tulee vaihtelevasti noin 9 000 puhelua kuukaudessa. Puheluiden vastausprosentti on keskimäärin 92 ja takaisinsoittoprosentti 100. Kiireelliseen ensiapuun pääsee saman päivän aikana.

Palveluiden suuren kysynnän takia Vantaan suun terveydenhuollossa on ollut potilasjonojärjestelmä toukokuusta 2009 alkaen. Järjestelyssä kiireettömään tarkastukseen tulevat potilaat laitetaan jonoon. Jonolla olevien määrää ja jonotusaikaa seurataan viikoittain. Esimerkiksi vuonna 2010 jonossa oli lähes 10 000 henkilöä. Viikolla 34 jonolla oli 5 361 henkilöä ja jonotusaika oli 4 kuukautta 4 viikkoa. Jonotilanne 11.3.2016 oli 5 480 henkilöä ja hoidettavaksi kutsuttiin marraskuussa 2015 jonoon ilmoittautuneita.

Vantaan suun terveydenhuolto liittyi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämään AvoHILMO:on (perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus) potilastietojärjestelmällään elokuussa 2014. Järjestelmään kerätään tietoa muuan muassa kiireettömän hoidon jonotusajoista. Tietojen siirtymisessä järjestelmään oli alkuun ongelmia. Liikelaitokselta saadun tiedon mukaan osa tapauksista, joissa kiireetöntä hoitoa on raportin mukaan jonotettu yli 180 päivää saattaa olla virheellisesti hoitotakuun ylitykseksi kirjautuneita.
Vuoden 2015 alkukuukausina yli 180 päivää kiireettömään hoitoon jonottaneita oli raporttien mukaan hyvin vähän, mutta tilanne heikkeni kesän jälkeen. Elokuussa yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneita oli 88, syyskuussa 234, lokakuussa 277, marraskuussa 266 ja joulukuussa 180. Vertailun vuoksi tammikuussa 2016 yli kuusi kuukautta jonottaneita oli raportin mukaan 98 ja helmikuussa 106. Alkuvuodesta 2016 tilanne näyttää siis jo paremmalta. Koko hoitojonoon suhteutettuna yli kuusi kuukautta jonottaneiden määrä oli enimmillään lokakuussa noin viisi prosenttia jonottajista ja tammikuun lukema jää alle kahden prosentin.

Muut tavoitteet ja toiminnan kehittäminen

Kokonaisarvio liikelaitoksen toiminnasta

Apulaiskaupunginjohtaja perusti 12.1.2015 työryhmän tekemään kokonaisarvion suun terveydenhuollon toiminnasta ja taloudesta. Liikelaitostoiminta arvioitiin taloudellisuuden, tuottavuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta verrattuna tulosyksikkötoimintaan. Työryhmä luovutti raporttinsa 27.4.2015. Kokonaisarviossa todettiin, että liikelaitosta ei ole tehokkuussyistä aihetta purkaa, vaan siltä tulee edellyttää toiminnan tehostamista eri tavoin.

Palveluverkko

Suun terveydenhuollon liikelaitoksen johtokunta hyväksyi 19.8.2015 Suun terveydenhuollon palveluverkkosuunnitelman 2015–2025. Palveluverkkoa kehitetään suunnitelmallisesti, jotta turvataan suun terveydenhuollon palvelujen tarjonta koko väestölle. Käytännössä palveluverkkoa keskitetään, pienistä yksiköistä luovutaan (kouluhoitoloita) ja suurempien hoitoloiden toimintaa kehitetään. Palveluverkkosuunnitelmasta on tehty Vantaan kaupungin edellyttämä vaikutusten ennakkoarviointi.

Tuottavuussuunnitelman toteutuminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan tulosalueet ovat laatineet tuottavuussuunnitelmat, joissa tavoitellaan kolmen prosentin tuottavuuden nousua. Tärkeimmät toimenpiteet ja tavoitteet liikelaitoksen tuottavuussuunnitelmassa ovat välittömän asiakastyön lisääminen ja asiakastyön ajankäytön tehostaminen prosesseja kehittämällä, sähköisen asioinnin lisääminen ja asiakaskohtaisten kustannusten pieneneminen. Liikelaitoksen tuottavuutta kuvaa parhaiten suhdeluku ”tuotetut SFA10-toimenpiteet/operatiivinen henkilötyövuosi”. Tuotettujen suoritteiden määrä henkilötyövuotta kohden on kasvanut kymmenen prosenttia liikelaitoksen toiminnan (2010–2015) aikana.

Palvelujen järjestämistapa, laadun hallinta ja valvonta sekä tuloksellisuusinformaatio

Liikelaitos käyttää ostopalveluita vähän. Myös lokakuusta 2011 alkaen käytössä olleen palvelusetelin suosio on jäänyt vähäiseksi.

Liikelaitoksen ja sosiaali- ja terveyslautakunnan välisessä palvelusopimuksessa on määritelty palvelujen laatu ja sen seuranta. Palvelujen tulee täyttää viranomaisten toiminnalle asettamat vaatimukset. Toiminnan kliiniselle laadulle ja saatavuudelle on asetettu kriteerit. Yhden – kahden vuoden välein tehdään asiakastyytyväisyyskysely ja sen tulokset huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Liikelaitos osallistuu myös kansallisten vaateiden edellyttämään laatu- ja potilasturvallisuustyöhön.

Hoitotakuun toteutumisen seurantaan käytetään puheluiden vastausprosentteja (OC-raportit) ja hoitotakuun toteutumista (WinHIT-raportit). Vaikuttavuuden seurannassa merkittäviä ovat terveysindeksit, jotka ilmaisevat trendejä ja alueellisia eroja, sekä suhdeluku tutkitut/valmiiksi hoidetut. Henkilökunnan työhyvinvointia seurataan Kunta10 -tutkimuksessa. Palvelujen laatua seurataan asiakaspalautejärjestelmän avulla, joka koostuu jatkuvasta asiakaspalautteesta, kohdennetuista asiakaskyselyistä ja lakisääteisestä asiakaspalautteesta.

Tuottavuutta ja vaikuttavuutta kuvaavia tunnuslukuja ovat väestömäärä, asiakasmäärä, käyntikerrat, painotettujen toimenpiteiden määrä, henkilötyövuodet yhteensä, käynnit per asiakas, käynnit per henkilötyövuodet, painotetut toimenpiteet per käynti, painotetut toimenpiteet per henkilötyövuosi, toiminnan kokonaiskustannukset (1 000 €) ja kokonaiskustannukset per väestö. Toiminnan kehitys noudattaa suunnitelmia.

Johtopäätökset:

Vuosi 2015 oli Vantaan Suun terveydenhuollon liikelaitoksen viides kokonainen toimintavuosi. Toiminta on vakiintunut ja liikelaitos on omalla tuottavuusmittarillaan mitaten onnistunut parantamaan tuottavuuttaan.

Kaupunginvaltuuston asettamat sitovat taloudelliset tavoitteet saavutettiin.

Liikelaitoksen ilmoituksen mukaan hoitotakuussa (puheluihin vastaaminen, kiireellinen ensiapu, kiireetön hoito) on pysytty. THL:n keräämien seurantatietojen perusteella näyttää siltä, että loppuvuodesta kiireettömän hoidon osalta takuun toteuttamisessa oli vaikeuksia.

Vuoden 2015 ylijäämästä huolimatta liikelaitoksen peruspääoma on alijäämäinen. Liikelaitoksen johtokunta on käsitellyt suunnitelman, miten alijäämä tullaan kattamaan. Suunnitelma sisältää toiminnan volyymin muutoksia ja kustannussäästöjä. Tärkeimpinä keinoina ovat suun erikoishammashoidon kustannusten hillitseminen järjestämällä erikoishammashoitoa osittain omana toimintana ja tarkentamalla lähetekäytäntöä. Lisäksi tehdään muita tehostamistoimenpiteitä.

Suun terveydenhuollon liikelaitoksen taloudellinen liikkumavara on pieni. Talous on sidottu tilaukseen, joka oli vuonna 2015 toimenpidemääräisesti sama kuin vuonna 2014 ja rahallisesti 1,5 prosenttia suurempi. Vuoden 2016 toimenpidetilaus on vuotta 2015 vastaava ja laskutettava hinta 1,5 prosenttia suurempi. Lisäksi edelliseen palvelusopimukseen sisältynyt liikkumavaraa tuonut ehto on jätetty pois vuoden 2016 sopimuksesta. Heikon talous- ja työllisyystilanteen jatkuessa julkisen hammashoidon kysyntä kasvaa. Vantaalla asiakkaiden määrä kasvoi 4,2 prosenttia edellisvuodesta. Hoitotakuun toteuttamisen kannalta tilanne näyttää haastavalta.

Suositukset:

Sosiaali- ja terveyslautakunnan ja suun terveydenhuollon liikelaitoksen välisessä palvelusopimuksessa tulisi huomioida asiakasmäärän kasvu, jotteivät kiireettömän hoidon hoitotakuussa pysyminen ja alijäämän kattaminen vaarannu.

9 TUTKIMUS TARKASTUSLAUTAKUNNAN ASEMASTA KUNTAYHTIÖIDEN ARVIOINNISSA UUDEN KUNTALAIN MYÖTÄ - VANTAA, TAMPERE, TURKU JA OULU

Tiivistelmä Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun tilintarkastuksen ja arvioinnin maisteriohjelman opiskelija Susanna Ahon yritysjuridiikan tutkimuksesta:

Kunta-alalla toimintaympäristö on ollut viime vuosikymmenien aikana voimakkaiden muutosten kohteena. Perinteinen julkinen toiminta ja liiketoiminta ovat alkaneet kietoutua yhä tiiviimmin toisiinsa moderneissa kuntakonserneissa, ja peruskunnan ulkopuolisten yhteisöjen merkitys on kasvanut jatkuvasti. Konsernit tulevat olemaan laajempia ja monialaisempia kunnissa, mikä luo paineita myös tarkastuslautakunnan arviointityölle. Monimutkaistuneet kuntakonsernit edellyttävät siis uusia vaatimuksia arviointityölle.

Vantaan tarkastuslautakunnan alaisuudessa tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan tarkastuslautakunnan asemaa kuntayhtiöiden arvioinnissa. Tutkimuksessa lähestytään aihetta uuden kuntalain 410/2015 näkökulmasta. Uusi kuntalaki astui voimaan 1.5.2015, ja siirtymäsäännöksineen kokonaan 1.6.2017. Tarkastuslautakunnat ovat vielä hakeneet asemaansa kuntaorganisaatiossa. Tutkimuksessa tutkitaan vaikuttaako uusi kuntalaki tarkastuslautakunnan asemaan tai rooleihin kuntaorganisaatiossa kuntayhtiöiden arvioinnissa.

Tutkimuksessa tarkastellaan uuden kuntalain 410/2015 säädöksiä, jotka ottavat uuden näkökulman perinteiseen kunnan toiminnan johtamiseen. Uuden kuntalain lähtökohtana ovat laaja kunnan toiminnan käsite, juridisen kuntakonsernin käsite, sekä yksi ainut kuntastrategia ja kunnan toiminnan johtaminen yhtenä kokonaisuutena. Nämä osoittavat, että kunnan toimintaympäristö on muuttunut ja johtamista on korostettu uudessa kuntalaissa etenkin omistajaohjausta ja konserniohjeita koskevassa sääntelyssä. Uuden kuntalain säännöksissä korostetaan huomattavasti entistä kuntalakia enemmän kuntakonsernien nopeaa reagointi- ja uusiutumiskykyä sekä onnistunutta johtamista. Konsernijohtaminen jäntevöityy uuden kuntalain myötä ja sen merkitys kasvaa kuntien yhä monipolvisemmassa toiminnassa. Tutkimuksessa halutaan kiinnittää huomiota myös siihen, miten tarkastuslautakunta nähdään kunnan johtamisprosessissa uuden kuntalain myötä.

Kuntakonsernien ja erityisesti kunnan tytäryhteisöjen ohjaaminen on ollut hyvin avoimesti säädeltyä lainsäädännön tasolla. Kuntayhtiöt sijoittuvat julkisoikeudellisen ja yksityisoikeudellisen sääntelyn rajamaille ja tämä on osaltaan vaikuttanut hajanaiseen sääntelyyn. Uusi kuntalaki on jäntevöittänyt erityisesti omistajapolitiikan ja konsernijohtamisen säännöksiä. Uudet säännökset terävöittävät kunnan toiminnan strategista johtamista, omistajaohjausta sekä riskienhallinnan ja arvioinnin merkitystä. Kunnan toiminnan poliittisessa johtamisessa korostuu strateginen johtaminen ja myös kunnan tytäryhtiöt tulee velvoittaa omistajaohjauksen avulla huomioimaan kuntakonsernin kokonaisedun huomiointi tyttären toiminnassa (KuntaL 410/2015 47 §).

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan tarkastuslautakunnan asemaa kuntaorganisaatiossa, tarkoituksenmukaisuusvalvontaa sekä kuntayhtiötä käsitteenä. Empiirisessä osiossa tutkitaan tarkastuslautakunnan roolia Vantaan, Tampereen, Turun ja Oulun kaupungeissa kaupunkien kuntastrategian, konserniohjeiden ja kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen perusteella. Tutkimuksen keskeisinä tarkastelun kohteina ovat tavoitteiden asettaminen kuntayhtiöille, tavoitteiden arvioiminen kuntayhtiöissä, tiedonsaanti kuntayhtiöistä, tarkastuslautakunnan toimivalta sekä uusi kuntalaki ja tarkastuslautakunnan asema.

Tarkastusta ja arviointia koskeviin säännöksiin ei tullut suuria muutoksia uuden kuntalain myötä. Tarkastuslautakuntien on hyvä kuitenkin tiedostaa, miten uusi kuntalaki on täydentänyt tarkastuslautakunnan tehtäviä sekä miten tarkastuslautakunnan asema hahmottuu kunnan tytäryhteisöihin nähden. Tytäryhteisöt alkavat olla kasvava ja tärkeä osa kunnan toimintaa. Monimutkaistuneet kuntakonsernit edellyttävät uusia vaatimuksia niiden arviointiin. Pelkkä tavoitteiden toteutumisen tai toteutumattomuuden toteaminen ei vastaa nykyaikaisen arvioinnin tavoitetta, vaan arvioinnin on oltava analyyttisempaa ja tuloksellisuuden eri osa-alueet huomioon ottavaa. Haasteena kuntakentällä on nähty kuntayhtiöiden sitouttaminen kunnan toimintaan sekä osakeyhtiölain ja kuntalain soveltaminen kuntayhtiöissä. Ongelmana on voinut juurikin olla johtajuuden puute sekä roolien epäselvyydet. Kuntien sekä tytäryhtiöiden etuna on, että tytäryhtiöiden toiminnalla on tarkoitus ja toiminnalle asetetut tavoitteet on asetettu selkeästi ja ymmärrettävästi. Tällöin myös tarkastuslautakunnan rooli on selkeämpi.

Uuden kuntalain nähdään kokonaisuudessaan parantavan kunnan toiminnan ja kuntakonsernin johtamisen vaikuttavuutta. Tarkastuslautakunnan rooli voidaan nähdä valtuuston apuelimenä strategisen johtamisen kokonaisuudessa. Uudessa kuntalaissa on korostettu kuntastrategian merkitystä kunnan johtamisessa, tulevathan kuntayhtiölle asetettavat tavoitteet myös kuntastrategiasta. Tarkastuslautakunnan rooli voidaan nähdä kokonaisuudessaan myös apuelimenä koko kunnan toiminnan kehittämisessä. Lautakunnalla on tärkeä tehtävä arvioida olennaisia kunnan toimintoja ja tavoitteita tuottaakseen tietoa kunnan strategisen johtamisen tueksi. Voidaan kuitenkin todeta, että tarkastuslautakuntien roolit ja toimintakäytännöt vaihtelevat kunnittain. Haasteena tarkastuslautakunnalla saattaa edelleen olla arvioinnin vaikuttavuus strategisen johtamisen tukena. Tarkastuslautakunnan työn vaikuttavuuteen tulee kunnissa kiinnittää erityistä huomiota, jotta myös valtuusto voi kehittää omistajaohjausta ja kunta kokonaisuudessaan kuntakonsernin johtamista.

Tutkimuksen empiirisestä osiosta voidaan suositella kaupunkien käyttöön aktiivisen omistajapolitiikan määrittelyä sekä kuntayhtiökohtaista omistajastrategian kehittämistä. Esimerkiksi Tampereella ja Vantaalla on asetettu nämä vuoden 2015 tavoitteiksi. Uusi kuntalaki mahdollistaa nyt paremmin kuntayhtiöiden sitouttamisen kunnan toimintaan taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden kautta ja strategisen johtamisen myötä. Myös Turun kaupungin kohdalla huomattiin empiirisestä aineistosta, että kun yhtiön toiminnan pääasiallinen tarkoitus sekä toiminnan kehittämisen toimenpiteet ja tavoitteet oli selkeästi määritelty, oli myös helpompi valtuuston asettaa kuntayhtiöille yhtiökohtaisia tavoitteita. Tavoitteisiin olisi myös hyvä kirjoittaa selkeät toimenpideehdotukset tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin tarkastuslautakunnalla olisi selkeämpi tehtävä arvioidessaan tavoitteiden toteutumista.

Tarkastuslautakuntatyön hyötyjinä ovat niin kuntalaiset kuin myös koko kuntaorganisaatio tytäryhteisöineen. Tarkastuslautakunnan arviointityö tuottaa avointa arviointitietoa kunnan palveluiden tuloksellisuudesta kuntalaisille ja tarkastuslautakunnan rooli nähdään tärkeänä demokratian näkökulmasta. Tarkastuslautakunnan rooli on myös tärkeä koko kuntaorganisaatiolle tuottaessaan palautetta valtuuston asettamien strategisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakuntien haasteena on varmasti edelleen arviointitoiminnan kehittäminen niin, että siitä saadaan mahdollisimman suuri hyöty kunnille. Tarkastuslautakuntien tulee miettiä, millainen arviointikertomus palvelee parhaiten oman kunnan tarpeita sekä millaisen roolin tarkastuslautakunta haluaa omassa kunnassaan ottaa. Haastatteluiden perusteella selvisi, että tarkastuslautakunnat voivat vaikuttaa paljonkin omaan rooliinsa kunnissa ja kehittää koko ajan arviointitoimintansa vaikuttavuutta. Myös empiirisestä osiosta selvisi, että etenkin Vantaalla tarkastuslautakunta on ottanut aktiivisen roolin palautteenantajana, vaikka kuntayhtiöille asetettiin vain yksi tavoite.

Erityisesti Vantaan kaupungissa tarkastuslautakunnan roolin nähdään liittyvän demokraattiseen järjestelmään, jossa tarkastuslautakunta nähdään politiikan ohjauksen asiantuntijaelimenä ja kansalaisten edustajana. Ulkoisen tarkastuksen tehtävänä on valvoa kansalaisten näkökulmasta palveluiden tuottamisen tuloksellisuutta eli miten palvelut tuotetaan ja miten saadaan vastinetta maksetuille verorahoille. Vantaalla tarkastuslautakunnan arviointirooli nähdään selkeästi kuntalaisnäkökulmasta, kun taas tilintarkastajan rooli on enemmän laillisuustarkastukseen painottuva. Tytäryhteisöt ovat, vaikkakin itsenäisiä oikeustoimijoita, kuitenkin kunnan välineitä

hoitaa tehtäviään. Tarkastuslautakunnan rooli on tärkeä, sillä arvioinnilla ja tarkastuksella voidaan edistää konsernijohtamiselle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Erilaiset vierailut tytäryhteisöissä ja kuntayhtiöiden avoimuus lisäävät kuntalaisten luottamusta kunnan toimintaan.

Tarkastuslautakunta voi myös itse määritellä millaisen roolin se ottaa itselleen demokratian edistäjänä. Haasteena voidaan nähdä se, että tulisiko tarkastuslautakunnan valvoa kunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta vai osallistua näiden kehittämiseen. Jos tarkastuslautakunnat tietoisesti eivät puutu operationaaliseen johtamiseen arvioinnin objektiivisuuden vuoksi, eivätkä tee huomioita arviointikertomuksessaan, voidaan arviointi nähdä enemmän talouden ohjauksen välineenä kuin kokonaisvaltaisena johtamisen tukifunktiona ja palautemekanismina. Vantaalla tarkastuslautakunnan arviointityön nähdään korostavan myös valtuuston asemaa strategisena johtajana ja poliittisten tavoitteiden asettajana.

Empiirisestä osiosta selvisi, että tarkastuslautakunnat eivät pyri vuosittain arvioimaan syvällisesti koko kuntakonsernia, vaan tarkastuslautakunnat jakavat arvioitavat kohteet koko nelivuotisen toimikauden ajalle. Tarkastuslautakunnat painottavat vuosittain olennaisempina pidettäviä ajankohtaisia asioita tai arviointi voi kohdistua tiettyihin liiketoimintakokonaisuuksiin. Yhden tarkastusvuoden aikana arvioinnin pääkohteena on itse kaupungin toiminta ja tarkemmassa käsittelyssä vain noin 2–3 tytäryhtiötä tai -yhteisöä. Vantaan kaupungin haastateltavan mukaan arvioinnissa tulee painottaa kokonaisuuden arviointia ja tytäryhtiön arviointi tulee nähdä kuin näytteenottona kokonaisuuden arvioinnista. Empiirisestä osiosta voidaan suositella, että tarkastuslautakuntien tulisi jatkossakin ottaa tarkempaan tuloksellisuusarviointiin 1–2 kuntayhtiötä sekä edelleen seurata kuntayhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Kaikista kohdekaupungeista nousi esiin näkemys arvioida kuntaa kokonaisuutena.

Myös tavoitteiden asettamisessa kuntayhtiöille nähtiin empiriaosuuden perustella vielä haasteita. Tutkimustulosten perusteella huomattiin, että selkeät ja yksiselitteiset tavoitteet, joille on asetettu selkeä päämäärä, parantavat tarkastuslautakunnan työn vaikuttavuutta. Tarkastuslautakunnan arviointitehtävä helpottuu, kun tavoitteille on myös asetettu selkeät mittarit. Uuden kuntalain myötä kuntien tulee kiinnittää enemmän huomiota kuntakonsernin johtamiseen sekä kuntayhtiöiden sitouttamiseen kunnan toimintaan. Selkeillä tavoitteilla, jotka johdattelevat kuntayhtiöitä kunnan haluamaan päämäärään, sitoutetaan kuntayhtiöitä eniten kunnan toimintaan. Tarkastuslautakunnilla on tässä prosessissa tärkeä rooli antaa palautetta kunnalle miten hyvin kuntayhtiöt ovat saavuttaneet valtuuston asettamat tavoitteet. Tutkimuksessa selvisi, että Tampereella on selvimmin panostettu jo kuntayhtiöiden sitouttamiseen tavoitteiden asettamisen kautta. Vantaalla esimerkiksi vuodelle 2014 asetettiin vain yksi tavoite yhdelle kuntayhtiölle. Uuden lain vaikutuksia ei vielä pystynyt selkeästi arvioimaan vuoden 2014 arviointikertomuksista. Kuitenkin vuoden 2015 talousarvioissa kohdekaupungit olivat jo huomioineet uuden kuntalain ja kuntakonsernin kasvavan merkityksen. Esimerkiksi Vantaalla on kuntayhtiöille asetettu enemmän tavoitteita vuodelle 2015.

Empiirisen osion perusteella suositellaan, että kunnissa vahvistetaan tarkastuslautakuntien arvioinnin tuloksellisuusnäkökulmaa. Tuloksellisuusarviointi on nyt kirjattu uuteen kuntalakiin ja empiirisen osion perusteella suositellaan, että tuloksellisuusarviointi päivitettäisiin kuntien johtosääntöihin ja konserniohjeisiin. Kohdekaupungeista tällä hetkellä vain Vantaalla on päivitetty tuloksellisuusarviointi osaksi johtosääntöä. Tampereella on tarkoituksena vuoden 2015 aikana laatia omistuksellinen strategia, joka perustuu kuntayhtiökohtaisiin selvityksiin omistuksista. Omistuksellisen strategian avulla pystytään paremmin asettamaan yhtiökohtaisia tavoitteita kunnan tytäryhtiöille sekä sitouttamaan yhtiöt paremmin kunnan strategiaan. Uusi kuntalaki mahdollistaa nyt kuntayhtiökohtaisen omistajapolitiikan määrittelemisen sekä tavoitteiden asetannan kuntayhtiön toiminnan tarkoituksen mukaisesti. Tämän tutkimuksen näkemyksen mukaan tarkastuslautakunnatkin voivat näin helpommin arvioida kuntayhtiöiden tuloksellisuutta sekä sitä, toteuttaako kuntayhtiö toimintansa tarkoitusta.

Pääsääntöisesti tutkimuskohteena olleiden kaupunkien tarkastuslautakuntien huomiot ja kannanotot epäkohdista on käsitelty valtuustoissa ja kaupunginhallituksessa ja korjaustoimenpiteitä on viety eteenpäin. Kuitenkin haasteena edelleen voidaan nähdä tarkastuslautakuntien arviointikertomusten käsittely ajoissa ennen seuraa-

van vuoden talousarvion julkaisua. Arviointikertomusten tulisi toimia palautteena kunnan toiminnasta ja tähän kuntien kannattaakin kiinnittää huomiota.

Suomen kuntien ja niiden toimintaympäristöjen keskinäinen erilaisuus tekevät tutkimuksen tulosten yleistettävyyden melkein mahdottomaksi. Suuremmista kunnista löytyvät esimerkiksi tarkastuslautakunnan alaiset ulkoiset tarkastuksen yksiköt, joita harvemmin pienistä kunnista löytyy. Myös kuntakonsernien koot vaihtelevat merkittävästi kunnittain. Tutkimuksesta voidaan kuitenkin löytää keinoja tai tekijöitä, jotka vaikuttavat tarkastuslautakunnan asemaan kuntayhtiöiden arvioinnissa. Näihin voidaan kiinnittää huomiota myös muissa kunnissa kuin tehdyn tutkimuksen esimerkkikunnissa. Lainsäädäntö ja erilaiset suositukset ovat kaikille kunnille yhtenevät, joten muodolliset lähtökohdat tarkastuslautakunnan aseman vakiinnuttamiselle eivät eroa kuntien välillä.

Tutkimuksen perusteella isoimmissa kaupungeissa kunnan tarkastuslautakunnat ovat vakiinnuttamassa asemaansa kunnan toiminnassa. Tarkastuslautakuntien rooli nähdään tärkeänä uuden kuntalain myötä ainakin isoissa kaupungeissa ja lautakunnalla on vaikutusvaltaa arvioinnista tehtyjen johtopäätösten ja palautteenannon kautta. Tarkastuslautakuntien tulisi kehittää edelleen toimintaansa ja rooliaan kunnan toiminnassa. Jokaisessa kunnassa tulisikin määritellä selkeä kuntastrategia, omistajaohjauksen periaatteet, kuntayhtiöille asetettavat selkeät tavoitteet sekä tarkastuslautakunnan rooli.

10 TARKASTUSLAUTAKUNNAN TEHTÄVÄ, KOKOONPANO JA TOIMINTA

Tehtävä

Vuonna 2015 tarkastuslautakunnan tehtäviä sääteli 1.5.2015 voimaan astunut kuntalaki numero 410/2015. Alkuvuoden voimassa oli kuntalaki 365/1995.

Uuden kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan asettaa valtuusto hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on

- valmistella valtuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat,
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla,
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää,
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta,
- valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi,
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kuntalain 124 §:stä ilmenevät tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeudet tarkastustehtävänsä hoitamiseksi.

Tarkastuslautakunnan tehtävän voidaan yleisesti todeta liittyvän demokraattiseen järjestelmään, sillä tarkastuslautakunta toimii politiikan ohjauksen asiantuntijaelimenä ja tarkastuslautakunnan jäsenet toimivat kuntalaisten edustajina. Se on valtuuston asemaa strategisena johtajana korostava ja poliittisten tavoitteiden saavuttamisen arviointia suorittava instituutio.

Tarkastuslautakunta laatii vuosittain kaupunginvaltuustolle tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä luovutettavan arviointikertomuksen. Arviointikertomus on yhteenveto arviointimuistioista ja tilinpäätöksen johdosta tehtävistä havainnoista ja arvioista kyseistä toiminta- ja varainhoitovuotta koskien. Tarkastuslautakunta voi esittää tarvittaessa arvionsa myös erilliskertomuksessa.

Ulkoinen tarkastus valvoo kuntalaisten näkökulmasta, miten palvelut toteutetaan ja miten saadaan vastinetta maksetuille verorahoille. Samalla se valvoo sekä laillisuus- että tuloksellisuusnäkökulmasta valtuuston tahdon toteutumista. Tarkastuslautakunnalla on selkeästi kuntalaisnäkökulma arvioidessaan toimintaa, kun taas tilintarkastajalla laillisuusnäkökulma.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös tarkastuksen järjestäminen kunnassa. Se valmistelee tilintarkastajan valintaa koskevan esityksen kaupunginvaltuustolle. Tilintarkastus on laillisuustarkastusta. Laillisuustarkastus puolestaan on vastaavuustarkastusta. Tilintarkastajan tehtävät luetellaan kuntalain 123 pykälässä. Tarkastuslautakunnan työ on toiminnan arvioinnissa eli tuloksellisuusarvioinnissa. Tavoitteet on asetettu talousarviossa. Tarkastuslautakunta käyttää pitkittäistietoja, poikittaistietoja, standardeja sekä tarkoituksenmukaisuutta arvioidessaan valtuuston päätösten ja tavoitteiden toteutumista. Arviointi kohdistuu esimerkiksi toimintoihin, ohjelmiin, projekteihin, ja sen näkökulma voi olla eettinen, taloudellinen, oikeudenmukainen ja niin edelleen. Tarkastuslautakunnan arvottaminen tulee esiin lisäkysymyksissä. Tavoitteen toteutumisen toteaminen olisi yksinään vastaavuustarkastusta, mutta lisäkysymykset ja selvitykset ovat toiminnan arvioimista.

Kokoonpano

Kaupunginvaltuusto on 28.1.2013 asettanut tarkastuslautakunnan valtuustokaudelle 2013–2016. Tarkastuslautakunnan kokoonpano on toimintakautena ollut seuraava:

Jäsen
Malmi Juha, puheenjohtaja
Huhta Jaana, varapuheenjohtaja
Abdi Faysal
Eklund Tarja
Hako Jukka
Hurri Maija
Koivuniemi Petri

Orlando Carita 24.1.2016 saakka
Kortesalmi Marilla 25.1.2016 lukien
Norrena Vaula
Kaukola Ulla
Sillanpää Minttu
Tenhunen Juha
Vahtera Pauli
Virta Raija

Varajäsen
Kyyrö Marja
Kauppinen Sirpa
Sodhi Ranbir
Kassila Christina
Kiljunen Kimmo
Wallenius Arja
Kortesalmi Marilla 24.1.2016 saakka
Härmälä Göran 25.1.2016 lukien
Porthén Jari

Kostilainen Anniina
Päivinen Tiina-Maria
Tyystjärvi Kati
Karén Timo
Simonen Juha
Leppänen Janne

Kuvassa valtuustokauden 2013–2016 tarkastuslautakunta ja valmisteleva henkilöstö vasemmalta oikealle: jäsen Marilla Kortesalmi, kaupunkitarkastaja Reima Pietilä, varajäsen Kati Tyystjärvi, jäsen Ulla Kaukola, varajäsen Timo Karén, jäsen Maija Hurri, jäsen Vaula Norrena, jäsen Tarja Eklund, puheenjohtaja Juha Malmi, jäsen Faysal Abdi, jäsen Raija Virta, esittelijä, kaupunginreviisori Helena Hyvönen, kaupunkitarkastaja Sari Hännikäinen. Kuvasta puuttuvat varapuheenjohtaja Jaana Huhta, jäsenet Jukka Hako, Petri Koivuniemi, Minttu Sillanpää, Juha Tenhunen ja Pauli Vahtera sekä sihteeri Marja Mäkinen. Kuvaaja Sakari Manninen.

Vantaan tarkastuslautakunnan jäsenet ovat kaikki valtuutettuja, joten se toimii niin sanotulla valiokuntamallilla. Valiokuntamalli toimii Vantaalla hyvin. Valiokuntamalli vahvistaa lautakuntaa demokratian toimielimenä. Valtuutetut toimivat valiokuntamallissa kuntalaisten edustajina. Yhteydenpito valtuustoon on turvattu, samoin muihin luottamuselimiin. Asema on itsenäinen eduskunnan tarkastusvaliokunnan tapaan.

Toiminta

Ulkoisen tarkastuksen johtosääntö on tarkastussääntö. Uuden kuntalain voimaantultua tarkastussääntö uusittiin kaupunginvaltuustossa 24.8.2015 § 7 ja tuli voimaan 1.9.2015. Tarkastussäännön mukaan ulkoisen tarkastuksen tulosalueen muodostavat tarkastuslautakunta, tilintarkastaja ja tarkastuslautakunnan alainen ulkoisen tarkastuksen henkilöstö. Ulkoisen tarkastuksen henkilöstöön kuuluvat kaupunginreviisori, kaksi kaupunkitarkastajaa sekä tarkastussihteeri.

Tilintarkastajana on toiminut JHTT-yhteisö BDO Audiator Oy, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela ja tarkastusvastuullisena tilintarkastajana JHTT Minna Ainasvuori. Vantaan kaupunki on ostanut JHTT-yhteisöltä 170 tilintarkastuspäivää vuodessa. Tarkastussäännön mukaan kaupunginreviisori avustaa tilintarkastusyhteisöä tarkastuksen suorittamisessa. Sopimuksen mukaan JHTT-tasoista avustamista on tehty 50 päivää.

Lautakunta on 19.8.2015 käsitellyt tilintarkastajan työohjelman tilintarkastusvuodelle 2015. Vastuullinen tilintarkastaja on määräajoin osallistunut lautakunnan kokouksiin ja raportoinut työohjelman toteutumisesta sekä tarkastushavainnoista. Tarkastuslautakunta on vuonna 2008 vahvistanut periaatteet konserniyhteisöjen tilintarkastuksen järjestämisestä. Konserniyhteisöjen tilintarkastuspalvelut on kilpailutettu vuonna 2012 tilivuosille 2013–2016 konsernipalvelujen toimesta.

Tarkastuslautakunta on hankkinut Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun tilintarkastuksen ja arvioinnin maisteriohjelman opiskelijan pro gradu -työnään tekemän yritysjuridiikan tutkimuksen Vantaan, Tampereen, Turun ja Oulun tarkastuslautakunnan asemasta kuntayhtiöiden arvioinnissa uuden kuntalain myötä. Tiivistelmä tutkimuksesta esitetään tämän arviointikertomuksen kohdassa 9.

Vuoden 2015 arviointia varten tarkastuslautakunta on toimintavuonna kokoontunut yhteensä yhdeksän kertaa. Tämän lisäksi lautakunnan työryhmät ovat kokoontuneet yhteensä yksitoista kertaa.

Tarkastuslautakunta antaa erillisen toimintakertomuksen sekä laatii toimintasuunnitelman.

Arvioinnin suunnittelu ja toteuttaminen

Tarkastuslautakunta on hyväksynyt arviointisuunnitelman vuodelle 2015 arviointivuoden kesäkuussa. Tarkastuslautakunnan toimintavuosi oli 1.6.2015–31.5.2016. Tehtävänsä toteuttamiseksi tarkastuslautakunta kuulee eri tulosalueita ja yksikköjä sekä tehtäviä ja teemoja suorittavia virkamiehiä. Tällä pyritään selvittämään yksikön kyseisen vuoden sitovien tavoitteiden toteuttaminen ja kuinka yksikkö pyrkii toteuttamaan valtuustokauden strategisia päämääriä ja kuinka se noudattaa arvoja ja visiota. Samalla se kiinnittää huomiota toiminnan tuloksellisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Yleisesti ottaen tarkastuslautakunta perehtyy arviointityössään kaupungin eri toimialojen toimintaan ja palvelutuotantoon hankkimiensa asiakirjojen avulla, kuulemalla vastuuhenkilöitä sekä käymällä tutustumiskäynneillä toimialoilla. Vuotuinen arviointisuunnitelma on osa valtuustokauden arviointisuunnitelmaa. Valiokuntamallilla toimiva tarkastuslautakunta pystyy jo suunnitteluvaiheessa käymään keskustelua valtuuston ja eri ryhmiensä kanssa ja turvaamaan siten vuoropuhelun valtuuston ja lautakunnan välillä.

Vantaalla tarkastuslautakunnan arviointityö korostaa valtuuston asemaa strategisena johtajana ja poliittisten tavoitteiden asettajana. Arviointinäkökulma on lähtenyt strategisista päämääristä ja tavoitteista edeten sitoviin tavoitteisiin, joiden saavuttamista verrataan toimialojen, tulosalueiden ja tulosyksiköiden esittämiin tulosraportteihin. Arvioinnin kohteena ovat olleet keinot, joilla tavoitteisiin pyritään sekä se, onko eteneminen strategian mukaista. Arviointia suoritetaan tuloksellisuus- ja tarkoituksenmukaisuus näkökulmasta, eli arvioiden sitä, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arvioinnin suunnittelu asettaa vaatimuksia tietohuollolle ja tietojen keräämisen suunnittelulle. Arvioinnissa käytetään tietoa, joka on peräisin kaupungin toimialojen toiminnasta ja raportoinnista, kaupungin oman tilasto- ja tutkimusyksikön tuotannosta, yleisestä tilastoinnista sekä eri tutkimuksista ja arvioinneista. Tietolähteitä ovat myös Kuntaliitto ja sen tuottamat kuntatalous- ja kustannustiedot. Eri ministeriöt ja eri tutkimuslaitokset sekä tutkijat ovat hyviä tietolähteitä. Tietoa käytetään vertailutarkoituksessa. Rajoittava tekijä on tilastojen ja tutkimusten valmistuminen. Arviointikertomus annetaan vuosittain keväällä, jolloin tieto edelliseltä vuodelta on vielä rajoittunutta.

Vantaan kaupunkitasoisen strategian päämäärät ja tavoitteet ovat suurelta osaltaan poikkihallinnollisia, mikä asettaa haasteita arviointityölle. Valtuustokaudella käydään lävitse myös tulosalueet osana kaupunkitasoista strategiaa ja sen jalkauttamista. Tällöin suoritetaan myös yksittäisten toimintojen arviointia. Näistä esitetään yhteenvedot toiminnan näkökulmaa koskevassa osiossa. Arviointi on osa toiminnan ohjausta ja kehittämistä. Vantaalla arviointituloksia hyödynnetään osana taloussuunnittelu- ja strategiaprosessia. Tarkastuslautakunta on strategisen ohjauksen, demokratian sekä tilivelvollisuuden toteutumisen väline.

Kunkin aiheen arviot tarkastuslautakunta esittää pääasiassa tekstiä havainnollistaakseen johtopäätösten ja suositusten muodossa, vaikka kyseessä on normaali arviointitoiminnan perusteella annettu toteamus.

Tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelma on toteutunut suunnittelukaudella. Samoin on toteutunut tilintarkastajan työohjelma vuodelta 2015 annettavaa tilintarkastuskertomusta varten.

Muu toiminta

Vantaan tarkastuslautakunta on yhdessä PKS-kaupunkien eli Helsingin, Espoon ja Kauniaisten kanssa suorittanut nuorisotakuun toteutumista koskevan arvioinnin.

Tarkastuslautakunta on mallintanut itse arviointitoimintaansa, kuvannut johtamisjärjestelmäänsä sekä perustanut kehittämistyöryhmänsä muiden työryhmien joukkoon. Työryhmiä on neljä mukaan lukien kolme arviointityöryhmää ja kehittämistyöryhmä. Ulkoisen tarkastuksen riskienhallintasuunnitelma on hyväksytty tarkastuslautakunnassa.

Tiedotus

Vantaan kaupungin nettisivuilla osoitteessa www.vantaa.fi/arviointikertomus esitellään kaupungin tarkastuslautakunta ja ulkoinen tarkastus ja sen vuosittaiset arviointikertomukset toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta. Tarkastuslautakunnan sivuille päästään myös osoitteessa http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/hallinto/ulkoinen_tarkastus. Tarkastuslautakunnan esityslistat ja pöytäkirjat on asetettu verkkoon kaupunkilaisten luettavaksi osoitteessa http://paatokset.vantaa.fi/, johon on linkit myös edellä mainituilla sivuilla. Luottamushenkilöille tarkoitettua tietoa löytyy lisäksi osoitteesta http://extranet.vantaa.fi. Tarkastuslautakunta raportoi ja tiedottaa tehtäviinsä liittyvistä asioista ensisijaisesti kaupunginvaltuustolle. Tiedotuksessa noudatetaan soveltuvin osin kaupunginhallituksen hyväksymiä yleisiä ohjeita kaupungin tiedottamisen periaatteista. Vuoden 2015 arviointikertomuksen johdosta laaditaan muiden suurten kaupunkien tapaan lehdistötiedote.

11 ARVIOINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN SEURANTA

Arviointikertomus vuodelta 2014 valmistui käsiteltäväksi kaupunginvaltuuston 21.–22.5.2015 pitämään strategiaseminaariin, jonka pohjalta kaupunginvaltuusto kävi kokouksessaan 25.5.2015 vuoden 2016 budjetin lähetekeskustelun. Kaupunginvaltuusto merkitsi samassa kokouksessaan 25.5.2015 arviointikertomuksen vuodelta 2015 tiedoksi ja lähetti sen kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten. Kaupunginhallitus kokouksessaan 8.6.2015 lähetti valtuuston päätöksen asianomaisille toimialoille toimenpiteitä varten.

Taloussuunnittelu on pyytänyt toimialoilta selvitykset niitä koskevista arviointikertomuksen kohdista. Samoin lautakunnat ja toimialat antoivat selvitykset arviointikertomuksesta vuodelta 2014. Lautakuntakäsittelyssä toimialojen selvitykset ovat olleet sosiaali- ja terveyslautakunnassa 14.9.2015, kaupunkisuunnittelulautakunnassa 14.9.2015, teknisessä lautakunnassa 15.9.2015, ympäristölautakunnassa 16.9.2015, opetuslautakunnassa 14.9.2015 sekä vapaa-ajan lautakunnassa 15.9.2015.

Kaupunginhallitus hyväksyi 26.10.2015 kokouksessaan selvityksen vuoden 2014 arviointikertomuksesta aiheutuneista toimenpiteistä ja esitti sen kaupunginhallituksen esityksenä tiedoksi kaupunginvaltuustolle. Kaupunginvaltuusto merkitsi kaupunginhallituksen selvityksen tiedoksi 16.11.2015 kokouksessaan.

Arviointikertomuksen havainnoilla voi olla paitsi välitöntä vaikutusta ja konkreettista hyötyä, myös välillisiä vaikutuksia. Kunnan toiminta on usein hidasta ja pitkäjänteistä johtuen toiminnan ja käsittelyn luonteesta ja tarkoituksesta. Havainto voi toimia muutoksen käynnistäjänä, jonka tulokset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Arviointiprosessi nähdään usein oppimisen välineenä. Se kehittää argumentointia ja lisää vuorovaikutteisuutta organisaation ja päätöksentekoelinten välillä. Seuraavassa seurataan kaupunginhallituksen selvityksen perusteella vuoden 2014 arviointikertomuksen havaintojen ja suositusten vaikutuksia sekä todetaan tarkastuslautakunnan kommentit vastausten johdosta.

Vastaukset vuoden 2014 arviointikertomuksen johdosta

Arviointikertomuksen käsittelyaikataulun avulla on varmistettu, että vuoden 2014 arviointikertomus on voinut vaikuttaa vuoden 2016 talousarvion ja vuosien 2016–2019 taloussuunnitelman laadintaan. Tarkastuslautakunta voi todeta, että kaupunginhallituksen hyväksymät ja lautakuntien ja toimialojen antamat vastaukset arviointikertomukseen ovat hyvät ja asialliset. Toimialat ovat suunnanneet kehittämistyötään arviointikertomuksen suositusten suuntaan.

Vastaukset olivat selkeitä. Vastauksissa toimialat ja lautakunnat ovat antaneet valtuustolle ja muille luottamushenkilöille tietoa toiminnastaan. Tieto on myös kansalaisten luettavissa kaupunginvaltuuston pöytäkirjan liitteenä. Vastausmenettelyllä edistetään siten läpinäkyvyyttä ja vuoropuhelua.

Valtuustokauden strategian jalkauttamisen onnistuminen

Sosiaali- ja terveystoimi halusi vastauksessaan saada selville oman vastausprosenttinsa ja sen, miten sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijä tai esimies vastasi kyselyyn ja miten heidän vastauksensa vastasivat kaupungin keskiarvoa.

Seuraavassa esitetään pyydetyt tiedot ja todetaan, että kysely vuonna 2015 suoritettiin työntekijöille:

Toimiala	Lähetetyt	Vastaajia	Vastausporosentti
Sosiaali- ja terveystoimi	2 216	512	23
Sivistystoimi	2981	479	16
Maankäyttö, rakennus ja ympäristö	378	165	43
Konsernihallinto ja asukaspalvelut (PELA mukana)	595	105	17
Kaupunginjohtajan toimiala	133	51	38
Yhteensä	6 303	1 312	21

Sosiaali- ja terveystoimen vastausprosentti oli siten yli kaupungin keskiarvon. Tyytyväisiä sosiaali- ja terveystoimen vastanneesta henkilöstöstä oli 57 prosenttia (täysin tai jonkin verran samaa mieltä), 29 prosenttia ei osannut sanoa ja jonkin verran tyytymättömiä tai täysin tyytymättömiä oli yhteensä 13 prosenttia.

Kaikki toimialat olivat valmiita jatkamaan strategian jalkauttamista.

Tarkastuslautakunta toteaa vastausten johdosta, että vastausprosentti oli joidenkin toimialojen osalta aika pieni. Tyytyväisenä se kuitenkin toteaa, että haaste jalkauttamisesta on otettu vastaan. Etenkin tiedolla johtamisen kehittäminen parantaa viestintää työntekijöille saakka.

Rakennuttamisprosessin eri ongelma-alueet ja rakentamisen laatu

Maankäytön, rakentamisen ja ympäristön toimiala toteaa, että rakentamisen vastuualue kehitti kirjalliseen muotoon tehdyn rakennushankkeen valvontasuunnitelman 2014 loppuvuodesta. Valvontasuunnitelma kuvaa tiivistetysti rakennushankkeen tilaajatehtävät ja niihin liittyvät toimenpiteet. Rakennustyön valvonnan kuvaaminen on siten osa valvontasuunnitelmaa, samoin kuin esimerkiksi kosteudenhallinta.

Valvontasuunnitelmaa käytetään kaikissa merkittävissä rakennushankkeissa. Valvontasuunnitelman pohjalta voidaan kohdetta urakoivien tahojen kanssa ennakoidusti käydä läpi tilaajan vaatimukset, erityisesti keskeiset onnistumistekijät ja urakoitsijan toimenpiteet näiden täyttämiseksi, mikä osaltaan auttaa sujuvuutta.
Yksikön henkilöstö on saanut kosteudenhallintaan ulkopuolisen konsultin koulutusta. Aurinkokiven hankkeessa kosteudenhallintaan on lisäksi hankittu ulkopuolinen asiantuntija seuraamaan, mittaamaan ja dokumentoimaan kosteudenhallintaan ja sisäympäristöön vaikuttavia tekijöitä rakentamisen aikana. Asiantuntija, tilakeskus ja urakoitsija ovat yhdessä suunnitelleet miten laadukkaan sisäympäristön toteutuminen voidaan tehokkaasti varmistaa.
Sääsuojausten osalta on edelleen käytössä toimintamalli, jossa hankekohtaisesti arvioidaan työn luonteen, tehtyjen suunnitelmaratkaisujen ja rakennusajankohdan perusteella erillisen sääsuojauksen käyttämisen ja laajuuden tarve. Analyysin perusteella esimerkiksi Aurinkokiven monitoimirakennuksen, Vantaanlaakson päiväkodin osakorjauksen sekä Jokiniemen koulun vesikattovaiheen työt tehtiin sääsuojauksella. Tilakeskus tekee yhteistyötä alan toimijoiden kanssa rakentamisprosessin kehittämisessä. Valvontasuunnitelman yksi tarkoitus on työmaakohtaisesti avata vuoropuhelu ”hyvän laadun tuottamisen pelisäännöistä”. Tilakeskus toteutti konsulttityönä rakennuttamisprosessien arvioinnin hankkeiden ja rakennusprojektien laadunhallinnan näkökulmasta. Arviointitarve kohdistui erityisesti kaupungin toimitilahankkeiden rakennuttamisprosessin laadun arviointiin ja kehittämispisteiden identifiointiin suhteessa rakennusprojektien lopputulokseen ja projektien aikaisiin riskeihin. Arviointitutkimuksen mukaan tilakeskukseen liittyvät mielikuvat rakennuttajana olivat positiivisia. Useimmat vastaajat mainitsivat ammattitaitoisuuden ja toimivuuden. Tilakeskus saa vastaajilta arvosanaksi 8,2 asteikolla 1–10. Itsearvioijat antoivat hieman asiakkaita alempia arvosanoja. Noin kolmannes asiakasvastaajista arvioi tilakeskuksen olevan keskitasoa parempi sekä julkisilla markkinoilla että yksityisillä markkinoilla oleviin verrattuna.
Tarkastuslautakunta toteaa edelleen vastauksen johdosta, että rakennusvalvonnan on jatkettava työtä ongelmien ratkaisemiseksi ja panostettava työhönsä tehtävän hoitamiseksi. Asiaan tulee hakea ratkaisuja ja valmentaa rakennusten käyttäjiä tunnistamaan ongelmat. Tiedon kulku kullekin osapuolelle tulee varmistaa.

Lastensuojelu

Lastensuojelun osalta tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että varhaisen tuen toimintaa ollaan kehittämässä ja vahvistamassa. Vuonna 2015 asteittain voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on vahvistaa peruspalveluja, vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta sekä parantaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Perhepalveluissa toimintaa kehitetään edelleen ja organisoidaan tulevien vuosien aikana vastaamaan uuden lain tavoitteita. Perhepalvelujen tulosalueella varhaisen tuen rakenteet ovat olemassa.

Lastensuojelun suosituksessa nostettiin esiin myös vaikuttaminen sosiaalityön opiskelijapaikkojen lisäämiseen. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat yhdessä olleet yhteydessä yliopistoihin sekä ministeriöön. Vuonna 2016 voimaan tuleva laki sosiaalihuollon henkilöstöstä tiukentaa sijaisten kelpoisuusvaatimuksia ja saattaa vaikeuttaa sosiaalityöntekijöiden saatavuutta entisestään.

Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointi

Tarkastuslautakunnan johtopäätösosiossa on kiinnitetty huomiota Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arviointiin, jonka nuorisopalvelut on nostanut huolen aiheeksi. Tarvittavia tietoja nuorten sijoittumisesta pajajakson päättymisen jälkeen, kuusi kuukautta ja 12 kuukautta, ei TE-hallinnosta enää saada. Syyksi on ilmoitettu tietosuoja. Nuorisopalvelut toteaa, että valtakunnallisesti tietosuoja tässä ei ole ollut näin ongelmallinen. Tästä ongelmasta nuorisopalvelut on ilmaissut huolensa monissa eri yhteyksissä ja lukuisat asiantuntijat ovat yhtyneet nuorisopalveluiden näkemykseen. Asiaan tulisi nopeasti saada muutos. Asiaan on nuorisopalveluiden toimesta yritetty saada muutosta TE-hallinnon ja TEM:n kautta onnistumatta. Vaikuttavuuden arvioinnissa kyseiset tiedot olisivat keskeisessä roolissa. Kaupungin työllistymiseen tähtäävissä hankkeissa ja toiminnoissa vaikuttavuutta asiakkaisiin olisi mahdollista arvioida ja seurata vastaavanlaisilla sijoittumistiedoilla.

Muita huomioita

- Toimialat kehittävät sitovien tavoitteiden raportointia. Joissakin tavoitteissa hankaluudet raportoinnissa ilmenevät vasta vuoden kuluessa.
- Henkilöstökeskus selvittää vastauksessaan vain sitä osaa strategisesta tavoitteestaan, jossa ei onnistuttu eli sairauspoissaolojen tavoitteen saavuttamista. Henkilöstökeskus toteaa, että on tieteellisiä tutkimuksia, joiden perusteella voidaan sanoa, että esimies ja työnantaja voivat vaikuttaa sairauspoissaoloihin. Vantaalla toimenpiteitä ovat olleet eVälke eli hälytysjärjestelmä, mikäli sairauspoissaolorajoja on ylitetty, turvallisuushavaintojen tekeminen, työhyvinvointiasiantuntijoiden ja esimiesten tapaamiset sekä toimenpiteet, joilla madalletaan kynnystä työkykyinen – työkyvytön.
- Muiden kehittämisehdotusten ja tiivistelmien osalta toimialat yhtyvät tarkastuslautakunnan näkemykseen ja ovat olleet toteuttamassa toimenpiteitä vuonna 2015.

12 TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN

Tilintarkastushavainnot perustuvat tilintarkastussuunnitelman mukaisiin tarkastuksiin, jotka JHT, KHT Ulla-Maija Tuomela, avustajanaan Vantaan tarkastusvastuullisena toiminut JHTT Minna Ainasvuori, on raportoinut tarkastuslautakunnalle.

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan tarkastuskertomuksessa antamaan esitykseen vastuuvapauden myöntämisestä kaupungin hallintoa ja taloutta hoitaneille toimielinten jäsenille ja tilivelvollisille.

13 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2015 kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kaupunginvaltuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä suosituksista kaupunginhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä vuoden 2016 aikana.

14 ALLEKIRJOITUKSET

Vantaalla 28. huhtikuuta 2016

Tarkastuslautakunta

Juha Malmi
puheenjohtaja

Jaana Huhta
varapuheenjohtaja

Faysal Abdi

Tarja Eklund

Jukka Hako

Maija Hurri

Ulla Kaukola

Petri Koivuniemi

Marilla Kortesalmi

Vaula Norrena

Minttu Sillanpää

Juha Tenhunen

Pauli Vahtera

Raija Virta

LYHENTEET

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EU	Euroopan unioni
HSL	Helsingin seudun liikenne
HSY	Helsingin seudun ympäristöpalvelut
HUS	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
HUSTRA	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin jäsenkuntien ja HUS:n talousjohdon työryhmä
HYKS	Helsingin seudun yliopistollinen keskussairaala
ICT	information and communications technology
JHT ja JHTT	Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja
Kela	Kansaneläkelaitos
KHT	Keskuskappakamarin hyväksymä tilintarkastaja
KVTES	Kunnallinen virka- ja työehtosopimus
LS	Kunnallinen lääkärien virkaehtosopimus
OKM	Opetus- ja kulttuuriministeriö
OVTES	Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus
PKS	Pääkaupunkiseutu
TE-toimisto	Työ- ja elinkeinotoimisto
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
TS	Kunnallinen teknisen henkilöstön virka- ja työehtosopimus
TTES	Kunnallinen tuntipalkkaisen henkilöstön työehtosopimus
VR	Valtionrautatiet
VRK	Väestörekisterikeskus

Kannen kuva Asuntomessut Tiikerinsilmä. Sami Lievonen.

Yhteystiedot Vantaan kaupungin ulkoinen tarkastus
kaupunginreviisori, JHTT Helena Hyvönen
Puhelin 09 8392 8072

Vantaan kaupunki
Asematie 7, 01300 Vantaa
Puhelin 09 83911

Vantaa
Vanda